T. C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

ANNE – BABALARIN VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİN CİNSEL İSTİSMARA UĞRAYAN ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA NEVAL AYEKİN

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ

BİLİM DALI

TEMMUZ, 2014

ANNE – BABALARIN VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİN CİNSEL İSTİSMARA UĞRAYAN ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

DERYA NEVAL AYEKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Derya Neval

Soyadı : AYEKİN

Bölümü : Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Anne – Babaların ve Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Analysis Of The Attitudes Of The Parents And Preschool Teachers Towards Sexually Abused Children In Terms Of Diffrent Variables

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Derya Neval AYEKİN

İmza: ……..

JÜRİ ONAY SAYFASI

Derya Neval AYEKİN tarafından hazırlanan "Anne –Babaların ve Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Yunus GÜNİNDİ

Danışman : Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ

Anneme

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimin sırasında, kendisinin seçmeli ders olarak açtığı, "Çocuk Hakları ve Güvenliği" dersine katıldığım ilk gün, yüksek lisans eğitimi almaya ve bu eğitimde çocukların cinsel istismarı konusunda araştırma yapmaya karar verdiğim çok sevgili ders öğretmenim; bilgisi, sorunlara yaklaşımı ve öğrencileri ile olan ilişkileri ile beni kendisine hayran bırakan, beni en zor anlarda dahi sıcacık gülümsemesiyle motive eden mükemmel öğretmen, sayın tez danışmanım, Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN'a bana kattığı her şey için çok teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca akademik bilgilerini bizlerle paylaşan, tutum ve davranışlarıyla benimle birlikte tüm öğretmen adaylarına ve akademisyenlere örnek olan değerli öğretmenlerim, Prof. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU'na ve Yrd. Doç. Dr. Özlem ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Hem lisans eğitimim boyunca hem de yüksek lisans eğitimim boyunca her sorumu sınırsız sabrı ve hep gülümseyen yüzüyle cevaplayan, değerli bilgi ve görüşleriyle her zaman desteğini hissettiren sevgili öğretmenim, Yrd. Doç Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Öğrencisi olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim, sorunlara ve okul öncesi eğitime yaklaşımını örnek aldığım, beni gerek kişiliği ile gerek akademik bilgisi ile oldukça etkileyen, değerli görüş ve katkılarını benden esirgemeyen Doç. Dr. Hacer Elif DAĞLIOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Çalışmamın istatistiksel analizlerinde, nazik tavrı ve sabrı ile bana destek olan Sayın Arş. Gör. Hakan KOĞAR'a; çalışmamın yabancı dil çevirilerinde bana destek olan Sayın Güngör Serhat DÜLGER'e çok teşekkür ederim.

Çalışma verilerimin toplanmasında katkılarını benden esirgemeyen sayın meslektaşlarıma ve değerli anne-babalara çok teşekkür ederim.

Hayata adım attığım ilk günden bu yana, koşulsuz sevgileri ile her zaman yanımda olan, yüksek lisans eğitimimde de benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Araştırmanın ilgili alana ve çocuklarımızın yetiştirildiği ortamların iyileştirilmesine katkı sağlaması dileğiyle…

Derya Neval AYEKİN

ANNE – BABALARIN VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİN CİNSEL İSTİSMARA UĞRAYAN ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Derya Neval AYEKİN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2014

ÖZ

Bu araştırma, "anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerin, cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının incelenmesi" amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda;

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim yılında içerisinde Ankara'nın Etimesgut merkez ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 36-60 ay ve üzeri çocukların anne-babaları ve bu kurumlarda görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemi belirlenirken % 5 duyarlılık ve % 95 güven aralığı dikkate alınmış ve örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında Ryan'ın (1995) formülünden yararlanılmıştır. Buna göre, 354 anne-baba, 18 okul öncesi öğretmeni denek sayıları olarak belirlenmiş, ulaşılan 210 anne-baba ve 18 öğretmen ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerinin demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen anne-babalar ve öğretmenler için ayrı düzenlenen, "Kişisel Bilgi Formu"; anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istimara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını ölçebilmek için, "Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPPS 20 paket programında bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün düşük olması nedeniyle bu testlerin nonparametrik karşılıkları olan Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla Bonferroni testi uygulanmıştır. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Araştırma sonucunda anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının, anne-babaların cinsiyetine, cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumuna, öğrenim durumuna, daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0,05$). Ayrıca anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının, anne-babaların yaşına, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumuna, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p < 0,05$). Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının, okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumuna, yaşına, mesleki kıdemine, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumuna, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumuna, daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > 0,05$).

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : cinsel istismar, çocuk istismarı ve ihmali, tutumlar

Sayfa Adedi : xviii + 119

Danışman : Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

ANALYSIS OF THE ATTITUDES OF THE PARENTS AND PRESCHOOL TEACHERS TOWARDS SEXUALLY ABUSED CHILDREN IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

(Master Thesis)

Derya Neval AYEKİN

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE OF EDUCATION SCIENCE

June, 2014

ABSTRACT

This research was conducted to examine the attitudes of the parents and pre-school teachers towards children who are sexually abused. In this context;

The population of this study is composed of parents of 36-60 months and older children attending to pre-school classes of public elementary schools and officially independent nurseries in Ankara Etimesgut and pre-school teachers working at such institutions.

When determining the sample for the study, between 5 % of sensitivity, and 95 % of confidence interval was taken into account and Ryan's (1995) formula was used to calculate the size of sample. Accordingly, 354 parents, 18 pre-school teachers were determined as sample subjects and 210 parents and 18 teachers contacted formed the population of the study.

In the study, in order to determine demographic characteristics of the parents and pre-school teachers, a "Personal Information Form" developed by the researcher was used for parents and teachers; and in order to measure attitudes of the parents and pre-school teacher towards sexually abused children; the "Attitude Scales Against Sexually Abused Children" was used.

The data obtained in the study was analyzed with t test and One-Way Variance Analysis (ANOVA) in accordance with the number of categories in independent variables in SPPS 20 software package. As the sample size of teachers was small, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis H test were applied as they were parametric equivalence of such tests. With the aim of analyzing significant differences found, Bonferroni test was applied. Through statistics, significance level was chosen as 0,05.

In conclusion, it was found that attitudes of parents towards sexually abused children did not reveal a significant statistical difference in terms of gender of the parents, experience with sexually abused children, educational background, previous training on sexual abuse of children ($p > 0,05$). In addition, it was found that there was statistically significant difference regarding attitudes of the parents towards sexually abused children in terms of the parents' age, their earlier training on children rights, their earlier training on negligence and sexual abuse of children ($p < 0,05$). It was found that attitudes of pre-school teachers towards sexually abused children did not show statistically significant difference depending on their experience with sexually abused children, their age, seniority, their earlier training on child abuse and negligence and their earlier training in sexually abused children ($p > 0,05$).

Science Code :
Key Words : sexually abused, child abuse and neglect, attitudes
Page Number : xviii + 119
Supervisor : Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ …….. vii

ABSTRACT ……...……..... ix

TABLOLAR LİSTESİ ……..…….. xv

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ ……. xviii

BÖLÜM 1 …… 1

GİRİŞ ……... 1

Problem Durumu ……..……..... 1

Araştırmanın Amacı ……..……. 6

Araştırmanın Önemi ……...……... 7

Araştırmanın Sınırlılıkları ……...…… 10

Varsayımlar ……..…… 10

Tanımlar …….……...……. 11

BÖLÜM 2 …….. 13

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ……...……... 13

Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları …….. 13

Çocuk İstismarı ve İhmali ……...…… 15

Çocuk İstismarının Tarihçesi …….. 16

Çocuk İstismarının Patafizyolojisi ……...……... 17

Çocuk İstismarının Sebepleri ……...……... 18

Anne-Babayla İlgili Sebepler …..……. 18

İstismarcı Ebeveynlerin Sınıflandırılması ……..……..... 19

Çevresel Sebepler – Toplumsal Kültürel Özellikler …….……. 20

Çocukla İlgili Sebepler – Çocuğun Bireysel Özellikleri ……..…….. 21

Medyanın Etkisi ……..…….. 22

Çocuk İstismarının Sınıflandırılması …….…… 22

Fiziksel İstismar ……..…….. 22

Duygusal İstismar ……..……... 25

Cinsel İstismar ……..…… 27

Cinsel İstismar Türleri ……..…….. 30

Cinsel İstismar Risk Faktörleri …..……... 32

Çocuklara Ait Bireysel Risk Faktörleri ……..... 32

Ailelere Ait Risk Faktörleri …….…….... 34

İstismarcıya Ait Bireysel Risk Faktörleri …….. 35

Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri ……..….. 37

İhmal …….. 41

Fiziksel İhmal …… 42

Duygusal İhmal ……... 42

Cinsel İhmal ……..... 43

Eğitimsel İhmal ……... 43

Tıbbi İhmal …….…….... 43

Toplumsal İhmal ……..……... 44

Diğer İstismar Türleri ……...……... 44

Çocuk İstismarı ve İhmalini Açıklamaya Yönelik Kuramlar ……...……... 46

Psikiyatrik Model ……..……... 46

Sosyal Öğrenme Modeli …..…… 47

Sosyal Durumsal Model …..…… 48

Psikanaliz Kuramı ……..…….. 48

Sosyal Psikolojik Model ……..……. 48

Sosyolojik Model …….…….. 49

Sosyal Etkileşimsel Model …….…….…….. 50

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi ……... 50

Birincil Önleyici Hizmetler ……..…… 51

İkincil Önleyici Hizmetler ……..…….. 52

Üçüncül Önleyici Hizmetler ……..……... 53

Çocuk İstismar ve İhmalinin Önlenmesinde Okul Öncesi Öğretmeninin Rolü……. 53

Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Çalışmalarının Kapsamına Giren Çalışmalar ve Özellikleri …….. 54

Çocuk İstismar ve İhmalinde Adli Bildirim Zorunluluğu ……..…….. 56

İlgili Araştırmalar ……...……. 59

BÖLÜM 3 …….……. 67

YÖNTEM …….……. 67

Araştırmanın Modeli …… 67

Evren ve Örneklem ……...……... 67

Veri Toplama Teknikleri ……...…….. 68

Anne ve Babalar İçin Kişisel Bilgi Formu ……...……... 69

Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Kişisel Bilgi Formu …… 69

Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği …….. 69

Verilerin Analizi ……... 70

BÖLÜM 4 …….. 73

BULGULAR VE YORUM …….. 73

Anne-Baba ve Öğretmenlere İlişkin Demografik Veriler …… 73

Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğramış Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum ……... 78

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Cinsel İstismara Uğramış Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum ……... 90

BÖLÜM 5 …… 103

SONUÇ VE ÖNERİLER ……... 103

Sonuç …… 103

Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar ……. 104

Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar ……... 105

Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar …… 106

Öneriler ……... 107

Anne-Babalara Öneriler …… 107

Öğretmenlere Öneriler …… 108

Medya Kuruluşlarına Yönelik Öneriler …… 108

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Yönelik Öneriler ……... 108

Araştırmacılara Öneriler ……... 109

KAYNAKLAR …… 111

EKLER …… 117

EK 1. Anne ve Babalar İçin Kişisel Bilgi Formu …… 118

Ek 2. Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Kişisel Bilgi Formu …… 119

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Normallik Testi Sonuçları …… 71

Tablo 2. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri ……... 71

Tablo 3. Örnekleme Alınan Okullar, Anne – Baba ve Öğretmen Sayıları ……. 73

Tablo 4. Öğretmen ve Anne-Babaların Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımı ……... 74

Tablo 5. Öğretmen ve Anne-Babaların Yaşlarına İlişkin Frekans Dağılımı …….. 74

Tablo 6. Anne-Babaların Öğrenim Durumlarına İlişkin Frekans Dağılımı ……... 75

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Frekans Dağılımı ……... 75

Tablo 8. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı ……. 76

Tablo 9. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı ……... 76

Tablo 10. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı ……... 77

Tablo 11. Öğretmen ve Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğramış Bir Çocuk Vakası İle Karşılaşma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı …… 77

Tablo 12. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Bir Çocukla Karşılaşmaları Durumunda Başvuracakları Yerlere İlişkin Frekans Dağılımı ……... 78

Tablo 13. Anne – Babaların Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları ……. 79

Tablo 14. Anne – Babaların Cinsel İstismara Uğramış Çocuk Vakası Görme Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları …….. 80

Tablo 15. Anne – Babaların Yaşlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları …….. 82

Tablo 16. Anne – Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları ……. 84

Tablo 17. Anne – Babaların Daha Önce Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları . 86

Tablo 18. Anne – Babaların Daha Önce Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları ……. 87

Tablo 19. Anne – Babaların Daha Önce Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları ……. 89

Tablo 20. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğramış Çocuk Vakası Görme Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Mann Whitney U Testi Sonuçları ……... 91

Tablo 21. Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları …… 92

Tablo 22. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları …….. 93

Tablo 23. Öğretmenlerin Daha Önce Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları ……. 95

Tablo 24. Öğretmenlerin Daha Önce Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları …… 97

Tablo 25. Öğretmenlerin Daha Önce Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları ……..... 99

Tablo 26. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğramış Bir Çocukla Karşılaşma Durumunda Başvuracakları Yerler Durumuna Verdikleri Cevapların İncelenmesi …… 100

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASB	Akut Stres Bozukluğu
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
HIV	Human Immunodeficiency Virus
PDR	Psikolojik Danışma ve Rehberlik
PTSB	Post Travmatik Stres Bozukluğu
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SDÜTF ATAD	Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
TCK	Türk Ceza Kanunu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Problem Durumu

Çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimi, temel ihtiyaçlarının karşılandığı, güven duyduğu, sevgi dolu ve sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Böyle bir ortamı sağlayan temel topluluk ailedir. Başka hiçbir sosyal ve hukuksal yapı ailede olduğu gibi doğrudan ve doğal temellere dayanmaz. Bu nedenle çocuk hukuku dar anlamıyla ana baba ve çocuklar arasındaki hakları, görevleri ve ilişkileri düzenleyen kurallardan oluşur. Çocuğa, hukuk kuralları ile ana babasına karşı haklar tanımış olan devlet, bu hakların gerçekleşmesini de sağlamak, çocuğun korunması ile ilgili bir sorundan haberdar olduğunda, yasal koşulların bulunması durumunda kendiliğinden müdahale etmek ve çocuğun yüksek yararını korumakla yükümlüdür (Akyüz, 2012, s. 2).

Hukuk, toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle desteklenen kuralların bütünü olarak ele alınmaktadır. Çocuk hukuku ise, hukukun çocuk haklarını düzenleyen dalıdır. Çocuk hukuku, hukukun çocuklara özgü dalıdır. Çocukların yüksek yararına olan kuralları açıklar, yorumlar, boşlukları gidermeye yönelik öneriler getirir ve aksayan yönlerine ilişkin eleştirilerde bulunur. Bu kurallarla çocuk, saygınlığı, özgürlüğü, özgünlüğü ve gelişme gereksinimi dikkate alınarak özel olarak korunur (Akyüz, 2012, s. 2-3).

Hukuk açısından yürürlükteki çocuk hakları ise, çocuk hukukunu ilgilendiren kurallar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşur. Bu haklar, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan korunmasını ve gelişmesini sağlar. Çocuk hakları,

çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlardır (Akyüz, 2012, s. 3).

Uluslararası hukukta çocuk haklarını düzenleyen temel yasal metin Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Sözleşme pek çok ülke yönetiminin, Birleşmiş Milletlere bağlı örgütlerin ve hükümet dışı kuruluşların on yıla varan görüş alışverişlerinin, yoğun çalışmalarının bir ürünüdür. En önemli amaç, çocukların ihmal, istismar ve her türlü kötü muameleye karşı korunmaları için evrensel ilkelerin belirlenip, benimsenmesidir (Akyüz, 2012, s. 6). Sözleşme 18 yaşından küçük herkesi çocuk saymaktadır (Akyüz, 2012, s. 41).

Son yıllarda pek çok ülkede çocukların yaşamları, sağlıkları ve eğitimleri konularında önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Yaşanan gelişmelere rağmen hala çocukların büyük bölümünün aileler, bireyler ve toplumsal kurumlar tarafından uygulanan ihmal ve istismar eylemleri nedeniyle gelişimleri olumsuz yönde etkilenmekte ve çocuklar zarar görmektedirler (Akyüz, 2012, s. 504).

Çocuk istismarı; bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan, çocuğun çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlara denilmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Çocuk istismarı; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal olarak dört ana başlık altında toplanabilir. Çocuk istismarı, ciddi yaralanmalara, sakatlıklara ve hatta ölümlere neden olabilen tıbbi, hukuki, sosyal yönleri olan önemli bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir (Turhan vd., 2006, s. 153).

Son yıllarda, Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali alanında farkındalığın ve bilimsel çalışmaların artırılması, bu konudaki çalışmaların hız kazanması için üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve çeşitli kurumların 20 yılı aşkın bir süredir devam eden yoğun çalışmalarının sonuçlarını vermeye başladığı, konunun uzmanı meslek elemanlarının yetiştirilmesi, istismara ve ihmale uğrayan çocuklara uygun desteğin sağlanması ve yasal sorumlulukların yerine getirilmesi konularında ilerleme kaydedildiği gözlenmektedir (Yılmaz, 2009).

Çocuğun ihmal ve istismarına neden olan; bazı ekonomik, sosyal, çevresel, kültürel özellikler dış stres faktörleri olarak adlandırılırken; anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun

özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması ise iç stres faktörleri olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Türkiye'de çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalarda, % 78 gibi yüksek bir oran ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu gözlenmektedir. Fiziksel istismarın % 24 ve cinsel istismarın ise % 9 oranında olduğu belirlenmiştir (Turhan vd., 2006, s. 154).

Günümüz toplumunda kolay yoldan para kazanma hırsının, teknolojik ve bilişim alanında ki gelişmelerin, ahlaki çöküntü ve birçok suçta patlama yarattığı gözlenmektedir. Bu olgulardan biri de çocukların cinsel istismarıdır. Bu olgunun artış oranı ABD ve bazı gelişmiş batı ülkelerinde çok daha yüksek olmak ile birlikte yapılan akademik ve bilimsel çalışmaların oranı da oldukça yüksektir. Türkiye'de ise bu oran son on yılda büyük bir artış göstermiş, yapılan istatistiklerden, yazılı ve görsel basından elde edilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere durum, üzerinde dikkatlice çalışılması gereken çok ciddi boyutlara ulaşmıştır (İnci, 2010, s. 15-16).

Cinsel istismar; çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 74).

Çocukta cinsel istismar yüzyıllardır bilinen bir konu olmasına rağmen son yıllarda çocuk cinsel istismarında bir artış söz konusudur. 1998'de Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk ve ergenlerin binde 1,6'sının cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir. Başka ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda da benzer oranlar gözlenmektedir (Ovayolu vd., 2007, s. 14).

Çocuklarda cinsel istismar ve ihmalin sebepleri çok çeşitlidir. Genel olarak, anne ve babanın veya ikisinden birinin ölmüş olması, eşler arasındaki şiddetli geçimsizlik, alkol kullanımı, işsizlik, boşanma ve ayrı yaşama, ailenin çok kalabalık olması, eşlerin çok genç olması, kültür ve ekonomik seviyelerinin düşük olması, çocukların istenmeyen gebelik sonucu doğmuş olmaları veya evlilik dışı doğmuş olmaları ya da engelli olmaları en fazla görülen nedenlerdir. Çocuğa şiddeti uygulayanlar genellikle çocuğun evi, kreşi, yuvası, okulu ve işyeri gibi yakın çevresindeki tanıkladır (Ceylan vd., 2009, s. 131).

Çocukların cinsel istismara kurban olarak seçilme nedenleri arasında şu faktörler göze çarpar, çocukların;

1. Merak duyguları,

2. İlgi ve sevgi ihtiyaçları,
3. Erişkinler tarafından kolayca yönlendirilebilmeleri ve savunmasızlıkları,
4. Olayı gizleme eğilimleri,
5. Olayı ifade etmede yaşadıkları güçlüklerdir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 75).

Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olandır. Çoğunlukla gizli kalan ve gün yüzüne çıkmayan cinsel istismar, özellikle kısa ve uzun dönemli etkileri açısından önemli bir olgudur. Cinsel saldırıların çocuk üzerinde çok büyük zararları vardır. İlk olarak gözlenen, çocuğun gelişiminin engellenmesi ve aksamasıdır. Normal bir çocukluk gelişimi, yerini saldırıya maruz kalmaktan dolayı incinmiş, zarar görmüş, kırılgan bir yapıya bırakmaktadır (İnan, 2010).

Cinsel istismara maruz kalan çocukların olayı saklama eğilimleri incelendiğinde bu nedenler arasında; çocuğun istismardan kendisini de sorumlu tutması, tacizcinin çocuğu tehdit etmesi, tacizcinin çocuğun daha önceden tanıdığı ve sevdiği birisi olması, çocuğun kendisine inanılmayacağı korkusu, bu konudaki toplumsal tabular, inanışlar, çocuğun yaşadığı utanç duyguları, tacizcinin aile içinden birisi olması gibi nedenler bulunmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 76).

Çocukların cinsel istismarı çok yaygın ve ciddi bir sorun olarak kabul edilmekte ve yaş, cinsiyet, sosyoekonomik sınıf ve coğrafi bölge farkı gözetmeksizin herkesi etkileyebilmektedir. Mağdur çocuklarda ortalama olarak bildirilen yaş grubu 8-11'dir. Araştırmacılar, 4-9 yaş arası çocukların cinsel istismar için daha büyük bir risk grubu oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Rapor edilen vakaların, bilinen tüm vakaların sadece bir bölümünü oluşturduğu bir gerçektir. Farklı çalışmalarda cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; % 30'unun 2-5, % 40'ının 6-10, % 30'unun 11-17 yaş grubunda olduğu görülmüştür. İstismara maruz kalan çocuklarda kız/erkek oranı 1/3'tür. Yurt içi yayınlarda ise kız/erkek oranı birbirine yakın bulunmuştur. İstismarcıların % 96'sının erkek, % 80'inin de çocuğun tanıdığı birisi olduğu saptanmıştır (İnan, 2010).

Araştırmacıların, çocuk cinsel istismarının yaygınlığı ve sıklığına dair buldukları oranlar kaygı vericidir. Cinsel istismarın herhangi bir sosyodemografik grupla bağlantısı saptanmamış ve her sosyoekonomik düzeyde görülebileceği belirtilmiştir. Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda istismarcıların genellikle erkek olduğu, kadın istismarcı oranının ise oldukça düşük olduğu saptanmıştır (İnan, 2010).

Cinsiyet açısından çocukların cinsel istismara uğrama riski değerlendirilirken, genellikle kızların erkeklere göre daha büyük risk altında olduğu ancak erkek çocukların da en az kızlar kadar risk altında olduğu önemle vurgulanmaktadır. Toplumsal olarak kızlara ve erkeklere verilen değerler ve davranış örüntüleri, çocukların yaşadıkları olumsuzlukları bazen güvendikleri bir yetişkin ile paylaşmalarını engelleyebilmektedir. Sosyal olarak içe dönük, benlik saygısı düşük ve duygusal yoksunluk içinde olan çocukların istismarcılar tarafından daha sık tercih edildikleri gözlenmektedir (Yılmaz, 2009).

Çocuklar, cinsel istismarın süresi, istismarcı yakınlığı, başlangıç yaşı etkili olmaksızın bu saldırı sonucunda olumsuz olarak etkilenmektedir. Ancak bu etki, her çocuğun olayı algılayışı ve çevresinden aldığı tepki ve istismar öncesi duygusal yapısı doğrultusunda kendini göstermektedir. Cinsel istismara uğrayan çocukların erken dönemde genellikle cinsel dışavurum davranışları, uyku problemi, dışa yönelim sorun davranışları, anksiyete bozuklukları, depresyon, cinsel kimlik bunalımı veya dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile karıştırılabilecek duygusal ve fiziksel belirtilerle birlikte, gece altını ıslatma ve bakım veren kişiye yapışma davranışının da görülebileceği bildirilmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklarda kaygı, gece kâbusları, cinsel içerikli davranışlarda artış görülebilmektedir (Yılmaz, 2009).

Cinsel istismar yaşamış çocuklarda yüksek oranda depresyon gözlenmekte, intihar düşünceleri ve girişimleri sık görülmektedir. Erişkin yaşta başlayan majör depresyon, çocuklukta cinsel istismarla ilişkili bulunmuştur. Öfke tepkileri, zayıf dürtü kontrolü, karşı olma, karşı gelme bozukluğu cinsel istismara uğrayan çocuklarda sıklıkla gözlenebilmektedir. Kişiler arası ilişki kurma ve sosyal ilişkileri sürdürebilme becerisinin, cinsel istismardan olumsuz olarak etkilendiği bilinmektedir. Bu kişilerin ya ilişki kurmaktan kaçındıkları ya da aşırı yakınlık gereksinimi duyup çok sayıda, fazla beklentili ve kontrol edici ilişki kurdukları gözlenmektedir. Her iki tip ilişki de işlevsellikten uzak olmakta ve genellikle yalnızlıkla sonlanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004, s. 84).

Aile İçi Cinsel İstismar: “Ensest”

Ensest; evlenmeleri hukuksal, ahlaki ve dini açıdan yasaklanmış yakın akraba olan kadın ile erkeğin, cinsel ilişkide bulunmaları olarak tanımlanmaktadır. Cinsel sapkınlık olan ensest “akraba aşkı” olarak da bilinmektedir. Trakya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, aile içi cinsel istismarın % 1,4 oranında olduğu bildirilmiştir (Ovayolu vd., 2007, s. 14-15).

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkilerinin, çocuğun saldırganla olan ilişkisine, seksüel aktivitelerin şekline, şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun işbirliğine, yaşına, gelişim basamağına ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değiştiği gözlenmektedir. Ailenin olaya tepkisi de konu üzerinde etkileyici rol oynamaktadır. Çocuğun tepkisi; korku, depresyon, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, ikincil enürezis ve enkoprezis, davranış problemleri, okul problemleri, cinsel problemler gibi değişik şekillerde olabilmektedir. Öfke tepkileri, zayıf impuls kontrolü, karşı olma, karşı gelme bozukluğu enseste uğrayan çocuklarda gözlenebilmektedir. Ayrıca parmak emme, tırnak yeme gibi davranışlara da sık rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra fobiler ve uyku bozuklukları, kız çocuklarında erkek çocukların yanında güvensizlik ve anksiyete belirtileri, bulantı, kusma, karın ağrıları, baş ağrıları gibi sorunlar gözlenebilmektedir (Ovayolu vd., 2007, s. 16).

Cinsel istismara uğrayan çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen duyguların içinde damgalanma duygusunun, toplum ya da aile üyelerinin tutumları ile güçlendiği gözlenmiştir. Araştırmada ele alınan temel problem anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, "anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerin, cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının incelenmesi" amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Anne – babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumları;
    - Yaşlarına,
    - Cinsiyetlerine,
    - Öğrenim durumlarına,
    - Daha önceden çocuk hakları konusunda eğitim alıp-almama,
    - Daha önceden çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim alıp-almama,
    - Daha önceden çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp-almama,
    - Daha önceden çocukta cinsel istismar vakası ile karşılaşıp-karşılaşmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

2. Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumları;

- Yaşlarına,
- Cinsiyetlerine,
- Mesleki kıdemlerine,
- Daha önceden çocuk hakları konusunda eğitim alıp-almama,
- Daha önceden çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim alıp-almama,
- Daha önceden çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp-almama,
- Daha önceden çocukta cinsel istismar vakası ile karşılaşıp-karşılaşmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Çocuklara yönelik cinsel istismar 1970'lerin sonlarına doğru sosyal bir sorun olarak görülmeye başlamıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 74). Son yıllarda artan cinsel suçlar arasında cinsel istismar suçu ilk sırada yerini almaktadır. Çocukluk dönemi, cinsel gelişim ve bilgilenmenin henüz tamamlanmadığı bir süreçtir. Bu dönemde yaşanacak herhangi bir cinsel istismar eyleminin, özellikle aile içinden kaynaklanıyor olması, çocukta meydana gelebilecek zararı daha da ağırlaştırmaktadır. Cinsel istismar çocuklarda uzun süreli duygusal ve davranışsal etkilere, korku, depresyon, kızgınlık, düşmanlık ve uygunsuz cinsel davranışlara yol açmaktadır. Bu nedenle çocukların, cinsel istismarı tanımlama veya gösterme yeteneğinde olduklarına inanılması ve profesyonel kişilerden destek alınması gerekmektedir (Ovayolu vd., 2007, s. 13).

Gelişme çağındaki çocukların en çok zarar gördükleri bir başka organ ise çağımızın en önemli buluşlarından biri olan bilgisayar ve internettir. İnternet aracılığıyla çocuklara gelebilecek en büyük zararlardan birini çocuklara yönelik pornografik içerikler ve çocukların bu içeriklerin hazırlanmasında kullanılması yani; çocuğu cinsel etkinlik içinde gösterme ya da çocuğun cinsel organlarını herhangi bir biçimde teşhir anlamına gelen çocuk pornografisi oluşturmaktadır (Dülger, 2004, s. 1485).

Çocuk pornografisi içerikli sitelerin sayısı yıllara göre artış göstermektedir;

1998 yılında…… 3.267

1999 yılında…… 7.736

2000 yılında…… 16.724

2001 yılında…… 21.611

2002 yılında…… 37.647

2003 yılında…… 76.178

2004 yılında…… 106.119 (Yıldırım Doğru, 2012, s. 80).

Dünyada her yıl 150 milyon kadar kız ve 73 milyon kadar erkek çocuk tecavüze ya da cinsel şiddete maruz kalmakta, bunların failleri de genellikle çocukların aile çevrelerinde bulunan kişiler olarak belirlenmektedir (Akyüz, 2012, s. 512).

Her çocuk, sağlıklı ve şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkına sahiptir, ancak dünyanın birçok yerinde, her yıl milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ya da duygusal şiddete tanık olmakta ya da maruz kalmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali, büyük bir evrensel sorun olma özelliğini son yıllarda hâlâ sürdürmekte olup, bunu yaşayanların üzerinde fiziksel ve ruhsal olarak, esenliklerini ve yaşam boyu gelişimlerini olumsuz etkilediği gibi bireylerde oluşan ağır etkiler, genişleyerek toplumun genel yapısını da olumsuz etkilemektedir (Yılmaz, 2009).

Cinsel istismara uğrayan çocukların yaşadıkları olayı ilk olarak annelerine, ikinci olarak arkadaşlarına anlattıkları, ilk başvurulan yerlerin ise karakol, savcılık, baronun çocuk hakları merkezi gibi adli makamlar olduğu bildirilmektedir. Özellikle istismarcının aileden biri olması, çocuğun yaşadıklarını açıklamasını daha da güçleştirmektedir. Çocuğun yaşadıklarını anlatması, aileden dışlanma korkusu, damgalanma, utanç, suçluluk duygusu gibi nedenlerle oldukça zor gerçekleşmekte, ailenin ve toplumun tutumu çocuğun yaşadığı olumsuzlukları derinleştirmektedir (Yılmaz, 2009).

Cinsel istismara uğrayan çocuğun yaşadıkları hakkında ayrıntılı bilgi alınması hem yürütülecek adli süreç, hem de çocuğun tedavisinin düzenlenmesi açısından önemlidir. Cinsel istismara uğradığı düşünülen çocuğun, bu olayı yaşayıp yaşamadığının, yaşadıysa hangi boyutta, ne kadar sıklıkla ve ne kadar süreyle yaşadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirlemenin bir defada yapılıp kayıt altına alınması, çocuğun ikincil örselenmeye uğramasını önlemek açısından önem taşımaktadır (Yılmaz, 2009).

Olayın yeni olduğu dönemde çocuğa destek, öncelikli ve mutlaka gereklidir. Özellikle aile içi istismar vakalarında hekimle hasta arasındaki ilişki, çocuğun kurduğu ilk sağlıklı ilişki olabilir (Taner ve Gökler, 2004, s. 85).

Bu çocuklar kendilerini yalnız, terk edilmiş ve suçlu hissettiklerinden bu olgulara destekleyici yaklaşılmalıdır (Taner ve Gökler, 2004, s. 85).

Ne yazık ki ülkemiz, çocukların cinsel istismarı konusunda oldukça kötü durumdadır. Bu konudaki uluslararası istatistikler özellikle internet yolu ile çocukların cinsel istismarında Türkiye'nin ilk sıralarda yer aldığını göstermekte ve Türkiye'de yapılan bir araştırma da cinsel istismara uğrama yaşının bire kadar düştüğünü bildirmektedir (Köse Şahin, 2009).

Zedelenmiş cinsellik, ihanet duygusu, acizlik ve damgalanmak cinsel istismara uğrayan çocukların yaşadıkları duygularda yalnızca birkaçıdır. Cinsel konuların Türkiye'de halen tabu olarak görülmesi, aile bireylerinin ve toplum üyelerinin cinsel istimara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının ayıplayıcı ve aşağılayıcı olması, istismarın çocuklar üzerindeki etkilerini arttırdığı ve çocukların kendilerine, yetişkinlere olan güven ve saygılarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlar, istismarın çocuklar üzerindeki etkisinin azaltılması ve sosyal hayata katılmaları açısından önem taşımaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı geliştirilen tutumları, toplumda cinsel istismarla ilişkili yaygın olan yanlış kanıların olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Bu kanılar, cinsel istismarın çocukların hayal güçlerinin ürünü olduğu, potansiyel cinsel istismar mağdurlarının şirin kız çocukları, evden kaçan ve ihmal edilmiş çocuklar olduğu, cinsel istismar için parkların, genel tuvaletlerin, ıssız ve karanlık sokakların, boş inşaat alanlarının tehlikeli yerler olduğu, istismarcıların genellikle yaşlı ve yabancı erkekler olduğu inanışlarıdır. Oysa çocuklar cinsel istismar konusunda genellikle yalan söylemezler ve istismar kesinlikle çocuğun suçu değildir. Her sosyo-ekonomik ve her sosyo-kültürel gruptaki erkek ve kız çocukları istismara uğrayabilirler. İstismar olaylarının gerçekleştiği yerler genellikle, ev, okul ve ev ile okul arasındaki yakın çevredir. Vakaların % 80-95'inde istismarcılar 20-45 yaşları arasında ve çocuğun yakından tanıdığı evli ve çocuklu erkeklerdir (Yılmaz Doğru, 2012, s. 77).

Bu araştırma; anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının ve bu tutumların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, öğretmenlerin meslekteki kıdem durumu, daha önceden çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili eğitim alıp-almama durumu, daha önceden çocukta cinsel istismar vakası ile karşılaşıp karşılaşmama durumları ile ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılmaktadır. Araştırmanın belirtilen değişkenlerin, anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan

çocuklara yönelik tutumlarının bu çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde tartışma olanağı sağlayacağı düşünüldüğünden, araştırma önemlidir.

Cinsel istismara uğrayan mağdur çocukların sosyalleşme ve toplumsallaşmada problem yaşamaması, damgalanma gibi sorunları yaşama düzeyinin en aza indirilip sağlıklı bir kişilik gelişiminin oluşabilmesi için, çocuğa en yakın bireylerin, anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörlerin incelenmesi önemlidir.

İlgili araştırmalar incelendiğinde, anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu alandaki çalışmaların sınırlı olması araştırmanın orijinalliği bakımından da önemlidir. Araştırmanın bu alanda yapılacak olan diğer çalışmalara yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma uygulaması 2012 – 2013 eğitim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılacak ölçek formu okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler ve okul öncesi dönemde çocuğu olan anne ve babaların görüşleri ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma; Ankara, Etimesgut ilçe merkezi bünyesinde okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenler ve bu kurumlarda okul öncesi eğitim alan çocukların anne ve babaları ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, 'Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Varsayımlar

- Araştırma kapsamında görüşleri alınan anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin ölçek formunu yanıtlarken gerçek durum, duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılmaktadır.
- Araştırma kapsamında görüşleri alınan anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin genel bilgi formunu yanıtlarken gerçek durum, duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılmaktadır.

- Araştırma kapsamın görüşleri alınan anne-babaların, okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını ölçmede, "Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği"nin yeterli olacağı varsayılmaktadır.
- Evrenden seçilen örneklem grubunun evreni temsil edeceği varsayılmaktadır.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim; "0 – 72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, onları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitim bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim süreci" olarak tanımlanmıştır (Haktanır, 2010, s. 2).

Çocuk Hukuku; hukukun çocuk haklarını düzenleyen dalı olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2012, s. 2).

Çocuk Hakları; çocuk hukukunu ilgilendiren kurallar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşur. Bu haklar, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan korunmasını ve gelişmesini sağlar. Şu halde çocuk hakları, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlarını kapsar (Akyüz, 2012, s. 3).

Çocuk İstismarı; Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum veya devlet tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan hareket ya da davranışlar çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Cinsel İstismar; Çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesi olarak tanımlanır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 74).

Çocuk İhmali; Çocuk ihmali hangi nedenle olursa olsun çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2012, s. 505).

Cinsel İhmal; Çocukların cinsel sömürüye karşı korunmaması ve ilgisiz kalınması, cinsel gelişime gereken önemin verilmemesi cinsel ihmal olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları

Çocuk, bağımlı olarak gelişmekte olan bir insan varlığıdır. Çocuk, geliştiği bu dönemi oynayarak, öğrenerek ve gelişerek geçirirse hem kendisi mutlu olur hem de ilerde toplumun refahı ve mutluluğuna katkı sağlar (Akyüz, 2012, s. 1).

Toplumun geleceği olan çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olarak yetiştirilmesi, onlara sağlayacağımız imkânlarla ilgilidir. İnsan çok yönlü bir varlıktır. Çocukların fiziki ihtiyaçlarını karşılarken, diğer taraftan da sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olmaları için ruhsal açıdan da sağlıklı olmalarını da sağlamak gerekir (Ersözoğlu, 2010).

Çocuğun bedensel, düşünsel ve duygusal gelişimi sevgi dolu bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Bu ortamı sağlayan temel topluluk ailedir. Başka hiç bir sosyal ve hukuksal yapı ailede olduğu gibi doğal temellere dayanmaz. Çocukların yetiştirilmesi ve korunması yüzyıllar boyunca aileye ait olmuştur. 19. yüzyılda Avrupa'da ulusal düzeyde yapılan kanun düzenlemeleri ile çocukların yetiştirilmesi ve korunması anne babanın hukuki görevi haline de gelmiştir. Anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler Türk Medeni Kanunu'nda özel hukuk çerçevesi içerisinde düzenlenmiştir (Akyüz, 2012, s. 2).

Hukuk, toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması kamu tarafından desteklenen kuralların bütünü iken; çocuk hukuku, hukukun çocuklara özgü, diğer bir deyişle çocuk haklarını düzenleyen dalıdır ve bu nedenle çocuk hukuku dar anlamda; anne-baba ve çocuklar arasındaki hakları, görevleri ve ilişkileri düzenleyen kurallardır. Çocuğa, hukuk kuralları ile ana babasına karşı haklar tanımış olan devlet, bu hakların gerçekleştirilmesini sağlamak, çocuğun korunması ile ilgili durumlarda, yasal koşulların oluşması ile

kendiliğinden müdahale etmek, çocuğu korumakla yükümlüdür. Devletin görevi yalnızca ana-babayı bu süreçte denetlemek değil, çocuğun gelişimini güvence altına alıp, ekonomik ve sosyal ferahını sağlamaktır. Bu durumda, çocuk hukukun alanına çocuğun topluma ve devlete karşı haklarını düzenleyen kurallar da girer (Akyüz, 2012, s. 2 - 3)

Türk Hukuk Sitemi incelendiğinde, çocukların korunmasına dair düzenlemelerin tek bir başlık altında toplanmadığı, çeşitli yasalarda çocukların korunmasına dair düzenlemelerin bulunduğu ve bu düzenlemelerin yasalarda dağınık olarak yer aldığı görülmektedir. Türkiye'de çocukların korunmasından sorumlu devlet kurumu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. Kurumun 2828 sayılı Kuruluş Kanunu'na göre korunmaya muhtaç çocuklar, "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlike altında olan çocuklar" olarak ifade edilir. Her ülke, çocukların korunması konusunda kendine özgü bir politika belirleyip, bunu mevzuatıyla ifade etmelidir. Türkiye için bu konuda en temel girişimler, "Çocuk Hakları Bildirgesi" ve "Çocukları Koruma Kanunu"dur (Yıldırım Doğru, 2012, s. 2).

Çocukların yetişkinlerden farklı özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının toplumsal bir sorun olduğu ve bu sorunun sorumluluğunu bilimsel yaklaşımlar doğrultusunda herkesin yüklenmesi gerektiği ilk olarak "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi" ile ortaya konmuştur. Bu bildirge Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş, 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi olarak güncellenmiş ve 20 Kasım 1989 tarihinde daha geniş olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile değiştirilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiş, sözleşme 193 ülke tarafından onaylanmasına karşın (Yıldırım Doğru, 2012: 2)., Türkiye'de dahil 142 ülke sözleşmeyi imzalamıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 5).

Sözleşmenin temel ilkeleri aşağıda belirtilmiştir;

- 18 yaşına kadar her birey çocuktur.
- Çocuk yaşla ve olgunlaşma ile gelişen, gereksinimleri olan bir bireydir.
- Çocuk hakkında alınan her kararda çocuğun görüşü alınmalıdır.
- Çocukla ile ilgili her işlemde "çocuğun yüksek yararı" göz önünde bulundurulmalıdır.
- Çocuklar doğuştan ve eşit olarak hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın bütün haklardan yararlanırlar.
- Anne-baba sorumluluğu esastır. Devlet anne-babanın bu sorumluluğunu yerine getirmesinde gerekli desteği verir. Buna rağmen anne-baba sorumluluklarını yerine getirmedikleri durumlarda devlet sorumluluğu alır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 6).

Çocuk İstismarı ve İhmali

Şiddet, ihmal ya da istismar davranışları toplumun her kesiminde görülmesine rağmen durumdan en çok olumsuz etkilenen ve gelişimlerinde önemli sorunlar ortaya çıkan kesim çocuklardır. İnsanın tarihinde yaşadığı en büyük ayıbı olan çocuk istismarı konusu, artarak varlığını sürdürmekte ve toplum tarafından saklanmaktadır (Dönmez, 2009).

Yaşamı fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı ve uyum içinde sürdürebilmek için her çocuğun bakılmak, onaylanmak, sevilmek gibi ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar sağlıklı bir gelişim için aile, yakın çevre, okul ve toplum işbirliği içinde sağlanır. Çocuğun temel ihtiyaçlarının sağlanması bir nedenle kesintiye uğradığında ya da karşılanmaz hale geldiğinde ise çocuğun istismarından söz edilir (Adalı, 2007).

Çocuk istismarı çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklı şekilde algılanmakta ve ifade edilmektedir (Dönmez, 2009), çünkü toplumlarda kültürlerine bağlı olarak ailelerin çocuklarına karşı davranışlarının da farklılaştığı gözlenmektedir. Böylece yapılan davranışın normal olarak kabul edilmesi, istismar olarak değerlendirilmesinde farklılıklara yol açmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62). Çocuk istismarı ve ihmali, ana-baba ya da bakıcı gibi bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen eylem ve eylemsizliklerdir (Taner ve Gökler, 2004, s. 82).

Çocuk istismarı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1985 yılında, çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum veya devlet tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan hareket veya davranışlardır, şeklinde tanımlanmıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Çocuk istismarı bir başka tanımda, kendisinden en az 6 yaş büyük bir erişkin, toplum veya ülkesi tarafından çocuğun sağlığını ve fiziksel gelişimini olumsuz etkileyecek şekilde bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışların tümü olarak ifade edilmiştir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Çocuk istismarı, karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal kapsamlı ciddi bir toplum problemidir (Sarıbaş, 2013).

Çocuk İstismarının Tarihçesi

Çocuklara kötü davranma, şiddet uygulama ve istismar etme davranışlarına toplumların geçmişine bakıldığında oldukça sık rastlanır. Farklı kültürlerde ve çağlarda, çocuğun anne babasının kölesi gibi, eşyası gibi algılandığı ve türlü şekillerde kötüye kullanıldığı görülmektedir (Sarıbaş, 2013).

Eski Roma'da babalara çocuklarını öldürme, satma, terk etme gibi haklar yasal yollarla tanınırken, Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebeklerin güçlerini denemek amacıyla nehirlere bırakılmaları sık uygulanan törelerdendir (Sarıbaş, 2013).

İskoçya ve Hindistan'da ikiz bebeklerin annelerinin iki kişiyle ilişkiye girdiklerine, bu bebeklerin uğursuzluk getireceğine inanıldığından, ikiz bebekler öldürülürdü (Sarıbaş, 2013).

Hindistan'da kız çocuklarının çok erken yaşlarda erkekleri baştan çıkarmaları için evlendirildikleri bilinmektedir (Sarıbaş, 2013).

Çocuğun, Batı dünyasında çağlar boyunca, 6 yaşlarından itibaren erişkin iş ve görevlerinde rol aldığı, ailenin günlük ekmeğini kazanmak, avlanmak, su taşımak, odun kırmak, küçük kardeşlerine bakmak gibi işleri üstlendiği görülmektedir. 17. ve 18. Yüzyıllarda sıkça karşılaşılan bir öldürme yöntemi de istenmeyen bebeklerin anneleri tarafından üzerlerine yatılarak, ezilerek öldürmeleriydi (Sarıbaş, 2013).

19.yüzyıl başlarında İngiltere'nin bazı yerlerinde bebeğin değeri birkaç peniden ibaretti. Avustralya'nın bazı bölümlerinde özellikle kurak geçen yaz dönemlerinde çocuklar ebeveynleri ya da erkek kardeşleri tarafından yenilirdi. Eski kabilelerde özellikle Malechdenilen Musevi kabilesinde geleneksel olarak çocuklar kurban edildiği bilinmektedir (Dönmez, 2009).

Hıristiyanlığın doğuşuyla birlikte acıma, düşküne ve güçsüze yardım etme duyguları toplumlarda yayılmaya başlamış, kilise kimsesiz çocukları kanatları altına almış, onları eğitmeye başlamıştır. Amaç çocukları kurtarmak değil, onları dinin ve tanrının buyruğuna sokmak olduğundan çocukların kısa süre sonra din adına, kilise tarafından ezildiği görülmüştür (Dönmez, 2009).

Çocukların istismarına ilgi, 1962'de Kempe'nin "Dövülmüş Çocuk Sendromu" adlı makalesi ile başlamıştır. Çocuklukla ve toplumun çocuğa yönelik tutumuyla ilgili düşünceleri konusunda sistematik bir yaklaşım sergileyen ilk tarihçi Fransız Philip Aries'

tir. LindaPollack “Unutulmuş Çocuklar” adlı kitabıyla dönemin çocuklarının durumunu ortaya koymuştur (Dönmez, 2009).

Çocukluk yüzyılı da denen 20. Yüzyıl, çocukluğun altın çağı olmuştur. Bilimsel buluşlar, teknik yenilikler ve artan refah çocukların kaderini değiştirmiş, çocuğun değeri giderek artmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen, toplumdaki bilinç artsa da dünya üzerinde birçok çocuğun halen kötü muamelelere maruz kaldığı bilinmektedir (Sarıbaş, 2013).

Çocuk İstismarının Patofizyolojisi

Çocuk istismarının gerçekleşmesi için, aşağıda belirtilen etkenlerin bir arada olması gerekmektedir;

- **Uygun Anne-Baba;** çocuk istismarının % 95 oranında anne-babalar tarafından yapıldığı saptanmıştır ve bu istismarcı anne babaların tüm etnik, coğrafik, dinsel, eğitimsel, mesleki ve sosyo-ekonomik gruplardan çıkabilseler de sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı kabul edilen gruplardan çıkma olasılığının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Annelerin, bebeklerin bakımından birinci derece sorumlu olmalarından dolayı, istismardan erkeklere göre daha fazla sorumlu oldukları kabul edilir, ancak baba evde ve işsizse bu istatistik tersine döner. İstismar riskini arttıran sebeplerden biri anne-babalardaki, ilaç, alkol bağımlılığı ve psikolojik sorunların varlığıdır. İstismarcı anne-babalar kendi memnuniyetlerini çocuğunkinden üstün tutan, çocuğu kendi gereksinimlerini karşılamak için kullanan, katı ve duygularını kontrol edemeyen kişilik yapısındadırlar ve çocuğu beklentileri karşılanmadığında sık sık acımasızca cezalandırmaya meyillidirler (Olğar, 2011).
- **Uygun Çocuk;** istenmeyen gebeliklerden doğan, gayrimeşru, istenmeyen cinsiyetten olan, kriz dönemlerinde doğan ya da annesinin sık aralıklarla hamile kaldığı çocukların istismara uğrama ihtimali yüksektir. Bu çocuklarda sıklıkla, davranış bozuklukları ya da fiziksel bozukluklar, kronik hastalıklar gibi birçok sorun izlenebilir. Erken dönemde anne-bebek ayrılığı durumu ile anne-bebek bağının iyi kurulamamış olması olasılığı da yüksektir (Kara, Biçer, ve Gökalp, 2004, s. 141 - 142).

- **Uygun Zaman;** işsizlik, ailevi tartışmalar, hastalıklar ve anne-babanın birinin olmaması vb. kriz yaratan durumlar, istismarın sık yaşandığı dönemler; tetiklemektedir (Olğar, 2011).
- **Ev İçi Şiddet;** aile içinde eşlerden birinin diğerine cinsel, duygusal ya da fiziksel biçimde zarar verecek davranışlarda bulunmasıdır. Aile içinde şiddete maruz kalan annelerin çocuklarına daha ağır cezalar verdikleri saptanmıştır. Ayrıca şiddet yaşanan ailelerdeki erkek çocukları kadınlara istedikleri gibi davranabileceklerini, kız çocukları ise kendilerine uygulanan şiddete katlanmaları gerektiğini düşünebilmekte, geleceğin istismarcıları ve mağdurları olacakları tahmin edilmektedir (Kara vd., 2004, s. 142).

Çocuk İstismarının Sebepleri

Çocuğun istismar edilmesine sebep olan faktörler, aile bireylerinden kaynaklanıp kaynaklanmamasına göre iç ve dış faktörler olarak iki sınıfta incelenebilmektedir.

- **Dış Stres Faktörleri;** ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel özellikler ailede sıkıntı yaratarak çocuğun istismarına sebep olabilir. Ekonomik yetersizlik, aile için en önemli stres kaynaklarından biri olup, yoksulluk, işsizlik, borçlanma, iyi beslenememe, yetersiz ev koşulları, sağlık sorunları gibi şekillerde kendini göstermektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).
- **İç Stres Faktörleri;** anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun kişilik özellikleri, çocuktan aşırı beklenti gibi faktörler bu sınıfta ele alınabilir. Ölüm, boşanma, ayrı yerlerde çalışma gibi nedenlerle parçalanmış aileler çocuk istismarı açısından önemli risk grubunu oluşturur (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62).

Anne-Babayla İlgili Sebepler

Aile ortamı dendiğinde genellikle eşlerin birbiri ile veya çocuklarıyla ilişkileri akla gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, çocuk istismarı ile aile ve ailenin sosyal sistemi arasında ilişki olduğu belirlenmiştir (Uysal, 1998).

Çocuk istismarından sorumluların genellikle anne-babalar olduğu bilindiğinden ebeveyn özelliklerinin araştırılmasına öncelik verilmiştir. Önceden bu davranışları gösteren ebeveynlerin ruh hastası oldukları düşünülmekteydi, oysa yapılan araştırmalarda bu

ailelerin çoğunluğunun bir süre önce ciddi hayal kırıklığına uğradığı, çocuklarına karşı kırgınlık, kızgınlık, kıskançlık, reddetme gibi duygular içinde oldukları gözlenmiştir. Bu ebeveynlerin sadece % 10'unun bazı ruhsal sorunları olduğu, ruh hastası olarak tanımlanabileceği saptanmıştır (Uysal, 1998).

Çocuğuna kötü davranan ana-babaların aralarındaki en önemli ortak nokta incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun kendileri çocukken kötü davranışa maruz kalmış olmalarıdır. Bu anne-babalar çocuklarına iyi davranma modelinden yoksundurlar. Engellenme ve stres hallerinde başvurabilecekleri tek çare dayak atma, saldırma veya çocukları kendi başına bırakarak onları tamamıyla ihmal etmedir; çünkü kendi anne ve babalarından bunu görmüşlerdir (Cüceloğlu, 2003, s. 377). Anne-babalar çocuklarını disipline etmek için dayak atma gibi cezalandırma yöntemleri kullanarak olumsuz anne-baba tutumları sergilemekte, bunun yanında toplumda var olan yanlış bilgiler, toplumsal değerler ve inanışlar da çocuk istismarını etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Dönmez, 2009).

Anne-babaların narsistik eğilimler, zayıf tepki kontrolü, ısrarcı tutum, düşük benlik kavramı, aşırı kaygı ve empati kuramama gibi kişilik özellikleri de çocuk istismarı ile ilgili olduğu düşünülen özellikler arasında dikkat çekmektedir (Uysal, 1998).

Anne-babaların eğitim düzeylerinin düşük olması, geniş aile yapısının ve aile içi etkileşiminin güvensiz ve kaygı verici temellere dayanması, aile içinde ölüm, hastalık, işsizlik, şiddet gibi faktörlerin de çocukların istismar edilme riskini arttırdığı görülmektedir (Sarıbaş, 2013).

Çocuklarını istismar eden anne-babaların çocuk gelişimine ilişkin çok bir şey bilmedikleri ve etkili anne-babalık konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları belirlenmiştir (Dönmez, 2009).

Erken yaşta anne-baba olma, saldırgan ya da suçlu ebeveyn olma, ailede uyuşturucu kullanımı, alkolizm, aile içi geçimsizlik, ailede özellikle küçük çocuk sayısının çok olması gibi sebeplerde anne-babaların çocuklara istismarda bulunma ihtimalini arttıran sebeplerdir (Dönmez, 2009).

İstismarcı Ebeveynlerin Sınıflandırılması

İstismarı uygulama sıklıklarına göre ebeveynler şu şekilde sınıflandırılabilir;

- **Aralıklı İstismarcı:** Niyetleri çocuklarına zarar vermek olmayan bu tür anne-babalar, girdikleri sıkıntı ve zorluklardan dolayı çocuklarını periyodik olarak hırpalarlar ve daha sonra bu davranışlarından çok pişman olurlar (Yıldırım Doğru, 2012, s. 66).
- **Sürekli İstismarcı:** Kişilik bozuklukları olan bu tür anne-babalar bilinçli olarak çocuklarını istismar eder, çocuklarının çektikleri acıdan dolayı hiçbir üzüntü duymazlar. Bu tür istismarcılardan kaynaklanan istismar vakaları çocuğun ölümüyle dahi sonuçlanabilir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 66).
- **Tek Defalık:** Bu tür anne-babaları aralıklı istismarcı anne-babalardan ayırmak güç olabilir. Bu tür anne-babalar ilk eylemlerinde ya çok kötü bir sonuca sebep olurlar ya da ilk eylemden sonra bir anda kendilerini kontrol ederler (Yıldırım Doğru, 2012, s. 66).
- **Çocuğun Üçgenin Merkezinde Kaldığı Aile Yapıları:** Bu durum zamanla aile yapılarında yaşanan değişikliklerle ortaya çıkmıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 66). Son yıllarda bazı aileler biyolojik olarak bağı bulunmayan, üvey akrabalar gibi değişik insanlardan oluşabilmektedir (Dönmez, 2009). Genç, boşanmış ve çalışan annelerin, çocuklarına şefkat gösterebilen erkek arkadaşlarıyla yaşamaya başlamaları ve bu durumdaki erkeklerin anne ile aralarının açıldığı durumlarda çocuğa zarar vermeleri gözlenmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 62). Yani çocuğun annesinin erkek arkadaşının çocuğu istismar etmesi söz konusudur (Dönmez, 2009).

Çevresel Sebepler – Toplumsal Kültürel Özellikler

Yüksek işsizlik oranı, yüksek suç oranı, yoksulluk ve sosyal servislerin yokluğu, cinsiyet ayrımcılığı, göç hareketlerinin fazlalığı, topumun çocuğa şiddeti hoş gören yapısı, devletin aileyi ve çocuğu destekleyici politikalarının olmaması gibi bazı toplumsal özellikler çocuğun istismarı riskini arttırmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 63).

Türkiye'de çocukların istismara uğradıkları alanlardan en başta gelenleri aşağıda sıralanmıştır;

- Aile,
- Okul,

- Kolluk Kuvvetleri,
- Sokak,
- Bakım Yurt ve Yuvaları,
- Çocukların tutuklu ve Hükümlü Olarak Tutuldukları Kurumlar,
- Çalıştıkları İşyerleri (Yıldırım Doğru, 2012, s. 63 - 64).

Ailenin gelişmemiş köy ya da şehirlerde yaşıyor olması, belli töre ve ananelere uymak zorunda olması gibi durumlarda da çocuk istismarı söz konusu olabilmektedir. Okulda çocuğun istismar edilmesinde; çok kalabalık sınıflar, sosyal baskılar, disiplin yöntemi olarak dayağın kabul görülmesi etkilidir. Öğretmenin kişilik yapısına bağlı olarak şiddet artabilmektedir (Dönmez, 2009).

Toplumun değerleri, evde çocuk yetiştirme faktörünü etkilemektedir. Türk aile yapısına bakıldığında, genellikle ataerkil, otoriter, kısıtlayıcı, aşırı koruyucu ve kontrol edici olduğu, bunun sonucu olarak da çocukların uysal, saygılı, kurallara uyan çocuklar oldukları görülür. Bu durum da, ailenin çocuğa davranışını etkileyen, istismarını tetikleyen bir unsur niteliğindedir (Sarıbaş, 2013).

Anne ve babanın kısıtlı bir sosyal çevre içinde bulunmalarının ve çevreyle uyumsuzluk içinde olmalarının da istismar ve ihmali artırıcı etkisi bulunmaktadır. Diğer yandan ailenin toplumdan tamamıyla izole olması durumu da çocuğa yönelik şiddeti etkilemektedir (Kocaer, 2006).

Modern toplumlarda ihmal ve istismara yol açan nedenler arasında ailenin toplumdan soyutlanması, sık sık ev değiştirmesi gibi etmenler yer almaktadır. Endüstrileşme ve kentleşme süreci, ailenin ataerkil aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmesi, anne babaya çocuk bakımı, yetiştirilmesi ve diğer konularda sosyal desteğin azalması ailede stres yaratarak çocuk istismar ve ihmali olasılığını artırmaktadır (Kocaer, 2006).

Çocukla İlgili Sebepler – Çocuğun Bireysel Özellikleri

Yapılan araştırmalar aşağıdaki özellikleri taşıyan çocukların istismara uğrama riskinin diğer çocuklara oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir;

- Zihinsel Engele Sahip Olma
- Gayri Meşru Çocuk Olma
- İstenmeyen Çocuk Olma

- Üvey Çocuk Olma
- Çocuğun Beklenen Cinsiyette Olmaması
- Prematüre Doğmuş Çocuk Olma
- Aile İlişkilerinde Kesinti Yaşama (Yıldırım Doğru, 2012, s. 64 – 65)

Medyanın Etkisi

Son yıllarda evlerinde şiddete maruz kalmayan ya da tanık olamayan çocuklar, medya yolu ile şiddete tanık olmaktadırlar. Amerika'da yapılan araştırmada medya yolu ile şiddete tanık olan çocukların saldırgan davranışlarında artış gözlendiği tespit edilmiştir. Televizyonlarda yer alan haber programlarının, filmlerin, dizilerin, hatta oyun ve çizgi filmlerin dahi şiddet içerdiği gözlenmektedir. Bu programlarda ana fikrin şiddeti uygulayan kişilerin cezalandırılması, şiddetin ve şiddeti uygulayan kişilerin onay görmemesi olması gerekmekte, şiddetin sonuçları üzerinde hiç durulmamaktadır. Çocuklar ve gençler kendini şiddeti görenle değil, uygulayanla özleştirmeye, sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye başlamışlardır. Medya ve teknolojini gelişmesiyle kullanılan diğer teknolojik cihazlar ve sosyal paylaşım ortamları ile şiddetin normalleştiği, insanların acıya duyarsızlaştığı görülmektedir. Medyada yer alan şiddetin ilgili kurumlarca denetlenmesi ve gerektiğinde engellenmesi, ailelerin ise çocuklarının üzerindeki medya etkisini kontrol altına alması gerekmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 65).

Çocuk İstismarının Sınıflandırılması

Çocuk istismarı aşağıdaki gruplarda incelenebilir.

Fiziksel İstismar

Şiddet; bir kişiye güç ya da baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak, şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak tanımlanmıştır. Diğer bir deyişle şiddet, insanın bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir davranış olarak da tanımlanır (Dönmez, 2009).

En yaygın rastlanılan ve belirlenmesi en kolay olan istismar tipi olan fiziksel istismar, "çocuğun kaza dışı yaralanması" seklinde tanımlanabilir. Fiziksel hasara neden olan kırıkların, yanıkların, kesiklerin ortaya çıkmasına yol açan istismardır. En sık rastlanılan şekli çocuğu dövmektir, ancak fiziksel istismar bir tokattan, çeşitli objelerin kullanımına kadar uzanan cezalandırma yöntemlerini de kapsar (Polat, 2007, s. 45). Fiziksel istismar alet kullanarak ya da kullanılmadan gerçekleştirilebilir.

Tarihsel olarak fiziksel istismar, çocuğun istismar edilmesinin ilk fark edilen şeklidir (Dağlı, 2008).

Fiziksel istismar çeşitli klinik belirtiler göstermekte, deri, iskelet ve merkezi sinir sistemi başta olmak üzere diğer sistemleri de olumsuz etkilemektedir. En sık yaralanan, zarara uğrayan yer deridir. Deride morarmalar, ezikler, yanıklar istismara uğrayan çocuklarda sık görülmektedir. Çocuğun vücudunda değişik yerlerde, farklı boyutlarda ve renklerde birçok sıyrık, ekimoz ve parmak bası izlerine rastlanır. Saçlı deri, yüz boyun, kalçalar ve eklemlerin çevresi lezyonların en sık görüldüğü bölgelerdir. İskelet sistemi de fiziksel istismarda oldukça çok zarar gören diğer bir sistemdir. Kafatası, kol ve bacaklar, kaburgalar, burun ve yüz kemiklerinde kırıklar sıklıkla görülür. Merkezi sinir sistemi de fiziksel istismar sonucu zarar gören sistemdir. 1 – 7 aylık çocukların çok şiddetli sarsılmaları durumu için “Hırpalanmış - Sarsılmış Bebek Sendromu” terimi kullanılmıştır (Uysal, 1998).

Çocuğa yönelik istismarın neden olduğu tüm ölümlerin yaklaşık olarak yarısı, fiziksel istismarın sonucunda oluşmaktadır. Ölümler, ya aşırı şekilde şiddet içeren bir eylemin sonucu ya da düzenli şekilde yapılan saldırıların birikmesi sonucu olabilir. Kafa yaralanmaları, çocukların kanepeden, merdivenlerden veya karyoladan düşmesi sonucunda oluşan ölümlerin ana sebebidir. Bu tip saldırılar sonrasında özellikle de beş yaşın altındaki küçük çocuklarda ölümler görülmekte ve bu şekilde ölenlerin yaklaşık olarak üçte biri bir yaşın altındaki bebekler olarak bilinmektedir (Sarıbaş, 2013).

Son yıllarda ölümle sonuçlanan fiziksel istismar türlerine, hamilelik sırasında annenin alkol, sigara ve uyuşturucu kullanması ve çocuklarını kasti olarak öldürmeleri gibi farklı tipler eklenmiş, bu tip fiziksel istismar türlerinin üzerinde durulmaya başlandığı belirtilmiştir (Sarıbaş, 2013).

Fiziksel istismara daha çok uğrayan çocuk grupları, fiziksel engeli, öğrenme güçlüğü, görme ve işitme bozukluğu, düşük doğum ağırlığı ve fiziksel sağlık sorunları olan

çocuklardır. Ayrıca, erken doğan bebekler ve kronik hastalığı olan çocuklar da tehlike altındadır. Ebeveynlerini ve bakıcılarını daha fazla strese sokan çocuklar en çok risk altında olan gruptur. Engellilik durumu olan çocukların bakıcılarını daha çok strese soktukları ileri sürülür. Çünkü engelleyici koşullar, baş edilmesi zor, kayda değer bilişsel bozukluklar gösteren veya hareket kabiliyeti sınırlı olan çocukların istismarına yol açmaktadır (Dönmez, 2009).

Fiziksel istismar riskini artıran ebeveynlerle ilgili faktörler arasında ise depresyon, fiziksel semptomlardan kaynaklanan görevini yerine getirememe ya da üzüntü, belirgin psikiyatrik bozukluklar ve uygunsuz ebeveynlik stratejileri yer alır. Çocukluğunda aile içi şiddete ya da fiziksel cezalara maruz kalma deneyimi, ebeveynin çocuğunu istismar etme riskini yükselten faktörlerin başında yer almaktadır. Bunun yanı sıra genel olarak anne ya da babanın saldırganlık düzeyi, annelik depresyonu (doğum sonrası depresyonu), zeka engelli olma, yetersiz ebeveynlik deneyimi, yetersiz sosyal beceri ve sosyal destek, stres riski artıran etmenler arasında yer alır. Ayrıca yetersiz aile ilişkileri, ailedeki kaygı tetikleyiciler, toplumsal dezavantajlar ve izolasyon gibi faktörlerin de riski yükselttiği bilinmektedir (Dağlı, 2008).

1997 yılı kayıtlarına göre Amerika Birleşik Devletleri'nde 1.054.000 çocuk kötü muameleye maruz kalmış, bu olguların % 22'sinin fiziksel istismar olduğu saptanmıştır. 1994 yılında, Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun 4287 haneye uyguladığı anket sonucunda çocuklara fiziksel şiddet uygulanma oranının % 34, ailenin kendi şiddet deneyimlerinin de % 70 olduğu belirlenmiştir (Uysal, 1998).

Fiziksel istismar genellikle anne-babalar tarafından elle, kayışla, kırbaçla, sopayla, yumrukla dövme; sıcak metallerle, sigarayla, sıcak sıvılarla yakma şeklinde kendini göstermektedir. Bu olguların % 68'inde istismarcı baba, % 44'ünde anne, % 8'inde üvey baba, % 4'ünde üvey anne, % 10'unda ise aile yakını olduğu belirlenmiştir (Uysal, 1998).

Çocuğun ağzına biber sürmek, sarsmak, kulağını ve saçını çekmek, çocuğun vücudunun herhangi bir yerine hafif şiddette veya parmakla vurmak gibi fiziksel cezalandırmalar orta derecede fiziksel istismar; çocuğa elle veya ayakla şiddetle vurmak, yakmak, boğmak gibi fiziksel cezalandırmalarsa, şiddetli fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir (Dönmez, 2009).

Fiziksel istismar toplumun tüm sosyo – ekonomik seviyelerinde görülebilmekle beraber, istismar edilen çocukların büyük çoğunluğunun düşük sosyo - ekonomik seviyeden geldiği gözlenmektedir (Dağlı, 2008).

Fiziksel istismar çocuklara, sadece aileler tarafından uygulanmaz. Çocukların sosyal ortamları olan okulda da fiziksel istismar, öğretmenlerin sıklıkla uyguladıkları bir ceza yöntemidir. Oysa Türkiye'de öğrencilerin dövülmeleri kanunlarla yasaklanmış ve bunu uygulayan öğretmenlere verilecek cezalar belirlenmiştir (Sarıbaş, 2013).

Fiziksel istismar, çocukta okul başarısızlığı, depresyon, post travmatik stres bozukluğu, düşük benlik saygısı, antisosyal davranışlar, ilişki kurmada güçlük, öfke ve saldırganlık, hırsızlık, evden kaçma, intihar girişimi, gerileme, nörolojik hasarlar, büyüme geriliği, konuşma bozuklukları ve dil gelişimde gecikme, tuvalet eğitimini tamamlasa dahi altına kaçırma gibi problemlere yol açabilir. Ayrıca bu çocuklar yetişkinlerle iletişimden kaçınır, yetişkinlerin kendilerine dokunmalarından ve yaklaşmalarından korkup tepki verir, kolaylıkla yalan söyleyebilirler (Yıldırım Doğru, 2012, s. 69).

Duygusal İstismar

Çocuğun insanca duyguları öğrenmesi, duygularını kabul edilebilir şekillerde ortaya koyması, engellemelerle baş edebilmesi, kendisi hakkında olumlu duygulara sahip olabilmesi, sevgisini, üzüntüsünü vb. duygusal mesajlarını uygun yollar kullanarak ifade edebilmesi ve tüm bunlar içinde çocuğun normal bir duygusal gelişim sürecine sahip olması gerekir. Duygusal istismara uğrayan çocuklar bu becerileri geliştiremezler (Pala, 2011).

Duygusal istismar, ilk olarak ABD'de 1974 yılında, "Çocuk İstismarının Önlenmesi ve Sağaltımı" isimli yasada "mental hasar" terimiyle gündeme gelmiş ve oldukça dikkat çekmiştir (Pala, 2011). Daha sonra, çocukta özsaygı ve kişiler arası ilişki becerisinin önlenmesi ya da cezalandırılması, psikolojik benliğin yara alması, çocuğun gelişiminin zedelenmesi gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Sarıbaş, 2013).

Duygusal istismar, çocuk ve gençlerin, kendilerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmaları durumudur (Kara vd., 2004, s. 143).

Duygusal istismar, gündelik yaşamda en sık rastlanan istismar tipidir. Temelinde, çocuğun psikolojik bir hasar yaşaması bulunmaktadır (Sarıbaş, 2013).Psikolojik örselenme, duygusal ezim gibi tüm kötü muamele biçimlerini başlığı altında toplayan bir istismar tipidir (Uysal, 1998).

Duygusal istismara neden olan davranışlar; reddetme, aşağılama, ayırma, yalnız bırakma, yalıtım, korkutma, yıldırma, tehdit, suça yöneltme, duygusal engelleme, duygusal gereksinimleri karşılamama, çok sıkı katı otorite, sosyal ilişkiler geliştirmede kısıtlama, yetişkinleştirme yani yaş ve gelişimsel yönden çocuktan kapasitesinin çok üzerinde beklentiler olması gibi sıralanabilir (10 – 12 yaş grubu çocuk istismarı). Küfretme, yanıltma, ayırma, yıldırma, tehdit etme, kardeşler arasında ayırım yapma, değer vermeme, önemsememe, küçük düşürme, alaylı konuşma, lakap takma, aşırı baskı ve otorite kurma, bağımlı kılma ve aşırı koruma görülen diğer duygusal istismar türleridir (Dönmez, 2009).

Ebeveyn tarafından sürekli eleştirilen, aşağılanan çocukların, pasif, güvensiz, antisosyal, çevresine ve kendisine fiziksel zarar verme eğilimi gösteren kişiler olabilecekleri, ayrıca bu çocuklarda öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar da görülebileceği ileri sürülmektedir (Adalı. 2007).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik, değersizlik duyguları geliştirme, uyumsuzluk ve saldırganlık davranışlarına oldukça sık rastlanır. Diğer istismar türlerine eşlik edebileceği gibi tek başına da görülebilir. Duygusal istismara bağlı hasarlar fiziksel istismar kadar zedeleyici, ancak bulgular çok daha gizlidir (Kara vd., 2004, s. 143)

Duygusal istismar sonucunda çocuklarda; parmak emme, ısırma, sallanma, altını ıslatma, enkopresis, yeme bozuklukları, hiperaktivite, aşırı içe dönüklük, güçsüzlük duygusu, dış kontrol odaklı olma, saldırganlık, aşırı pasiflik, hırsızlık, yalan söyleme gibi antisosyal davranışlar, olumsuz benlik kavramı, depresyon, uyku bozuklukları, aşırı kaygı, fobiler, obsesyon gibi nevrotik reaksiyonlar, intihar girişimi veya intihar, bilişsel ve duygusal gelişmede duraklama, bellek bozuklukları, konsantrasyon bozukluğu güdü azlığı, aşırı bağımlılık, başarısızlık, geri zekalılık, yapay olgunluk gibi sonuçlarda gözlenebilmektedir (Adalı, 2007).

Yapılan araştırmalar, kız ve erkek çocuklarının eşit oranda duygusal istismara maruz kaldıklarını, bu istismarın daha çok 6 – 8 yaş çocuklara uygulandığını ve yaş büyüdükçe benzer şekillerde devam ettiğini göstermiştir. Duygusal istismar genellikle bakım veren

kişinin azarlayarak, şiddet kullanarak çocukta ciddi psikolojik zedelenmelere neden olmasıyla ortaya çıkmaktadır (Sarıbaş, 2013).Çocuğun üzerinde güç sahibi olan, genellikle çocuğun yakın çevresinde bulunan kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirilebilir (Kara vd., 2004, s. 143).

Çocuklar, eğitim gördükleri okullarda da istismara uğrayabilirler. Yapılan bir araştırmada ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğrencilerine yönelik tutum ve davranışları çocuk istismarı ve ihmali açısından değerlendirilmiş ve çocukların önemli bir bölümünün öğretmenleri tarafından duygusal istismar ve ihmal ile karşı karşıya bırakıldıkları belirlenmiştir (Pala, 2011).

Son yıllarda daha çok ekolojik bakış açısının benimsenmesiyle, çocuğa kötü muamele değerlendirirken tüm sistemlerin ilişkili değişkenleri ele alınmaktadır. Böylece psikolojik kötü muamele sadece kişisel olarak, ebeveynin bir davranışının değerlendirilmesi değil, aile içi ilişkilerin tümü, anne-baba çatışmaları işsizlik, parasal-sosyal destek sistemleri, toplumda kabul gören disiplin davranışlarına kadar her türlü değişkenin değerlendirilmesini gerektirir. Araştırmalar ve önleyici çalışmalar yapılırken bu bakış açısının kullanılmasının süreci daha etkin hale getireceği düşünülmektedir (Uysal, 1998).

Cinsel İstismar

Çocuk cinsel istismarının nedenleri karmaşık, kısa ve uzun vadede psikolojik yönden ağır olumsuz sonuçların yaşanmasına, bireyin yaşam kalitesinin ve yaşam doyumunun olumsuz etkilemesine neden olan ciddi bir sosyal problem (Yalçınkaya, 2011), çözümlenmemiş bir insanlık sorunudur (İnan, 2010). Cinsel istismar vakalarının sadece % 15'inin adli olarak bildirildiği ve ABD'de her yıl yaklaşık bir milyon çocuğun istismara uğradığı göz önüne alındığında sorunun ne kadar büyük olduğu korkutucu bir gerçektir (Uzun, 2013). Çocuklara yönelik aile içi ve aile dışı cinsel istismar, 1970'lerin sonuna doğru bir sorun olarak görülmeye, nedenleri ve etkileri çalışmalarda ele alınmaya başlamıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 74).

Cinsel oyunlar ile cinsel istismarın birbirinden ayrılması dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biridir. Çünkü aynı gelişimsel düzeydeki çocukların birbirlerinin genital organları ile ilgili merakları ilişki olmadıkça normal kabul edilmekle birlikte, oral-genital ilişkide bulunuyorsa bu olay kanunen istismar olarak kabul edilmese de normal dışı bir davranış şeklidir ve araştırılması gereken bir husustur. Okul öncesi dönemi çocuklarının

bilişsel ve dil gelişiminin yeterli olmaması nedeniyle cinsel istismar yönünden değerlendirilmeleri oldukça güçtür ve bu dönem çocuklarında istismar yaşantılarını, oyun, resim veya drama yöntemleriyle açığa çıkartmak mümkün olabilir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 75).

Araştırmacıların, çocuk cinsel istismarının yaygınlığı ve sıklığına dair buldukları sayılar oldukça korkutucudur. Amerika Birleşik Devletleri'nde 40 milyon insanın ve Kanada'da 3 kadından birinin çocukluğunda cinsel istismara maruz kaldıkları yönünde veriler, bilimsel çalışmalarla belirlenmiştir. Birleşik Amerika'da her yıl 100.000 çocuğun cinsel istismara maruz kaldığı düşünülmektedir. Cinsel istismarın herhangi bir sosyodemografik grupla bağlantısı saptanmamış ve her sosyoekonomik düzeyde görülebileceği bildirilmiştir (İnan, 2010).

Hem kızların hem de erkeklerin cinsel istismar kurbanı olabildikleri; ancak çoğu araştırma kız çocuklarının, erkek çocuklardan 3 kat daha fazla istismar edildiklerini göstermiştir. Yapılan bir araştırmada, cinsel istismar kurbanlarının çoğunlukla kız çocukları olduğu, bununla birlikte erkek çocukların istismarının açığa vurulmasının kızlara oranla daha zor olabileceği belirtilmiştir (Keskin ve Çam, 2005, s. 119). Tacizcilerin çoğu erkektir ve mağdur erkek çocukları genellikle olaydan sonra kanıt bırakma ihtimali olmaması sebebiyle tercih edilmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 74-75).

Çocukların cinsel istismarı yaş, cinsiyet, sosyoekonomik sınıf ve coğrafi bölge farkı gözetmeksizin herkesi etkileyebilir. Her yaş grubundan çocuk cinsel istismar kurbanı olabilse de ortalama olarak bildirilen yaş grubu 8-11'dir. Yapılan farklı araştırmalarda, 4-9 yaş arası çocukların cinsel istismar için daha büyük bir risk grubu oluşturduğu, cinsel istismara uğrayan çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; % 30'unun 2-5, % 40'ının 6-10, % 30'unun 11-17 yaş grubunda olduğu görülmektedir (İnan, 2010).

ABD istatistikleri cinsel istismara maruz kalan çocukların % 34'ünün 12 yaşından küçük olduğunu; % 33'ünün 12 ile 17 yaş arasında olduğunu göstermektedir. İstismar sıklığının 5 yaş ve 14 yaş çocuklarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Kızların erkek çocuklardan daha fazla cinsel istismara maruz kaldıkları saptanmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmalarda çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran cinsel istismar vakalarında ortalama yaş 11,8 ve 12,18 olarak belirtilmiştir (Metin, 2010).

Her yıl 150 milyon kadar kız ve 73 milyon kadar erkek çocuğun tecavüze ya da cinsel şiddete maruz kaldığı, faillerin de genellikle çocukların aile çevrelerinde bulunan kişiler olduğu bilinmektedir (Akyüz, 2012, s. 512)

Çocukların genellikle kendilerini tanıyan biri tarafından cinsel olarak istismar edildiği, istismar eden kişinin çocuğun ailesinden ya da akrabalarından biri olduğu görülmektedir. Çocukluk çağı cinsel istismarların büyük bir çoğunluğunu, çocuğun aile içindeki cinsel istismarı olan ensest oluşturmaktadır (İnan, 2010). Kanunen evlenmelerine izin verilmeyen iki kişi arasındaki ilişki ensest olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 80). Son çalışmalarla da üzerinde hemfikre varılan tanıma göre ensest, bir ailenin bireylerinin birbiriyle evli olanları hariç aralarında sözlü-sözsüz, fiziksel, görsel her türlü erotik davranışı içermektedir. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de ensest olaylarının büyük bir kısmının gizli kaldığı düşünülmektedir (İnan, 2010).

Ensest ilişki için, ilişkiyi yaşayanlar arasında kan bağı gerekmemektedir (Yalçınkaya, 2011). Anne-babadan biri ile, üvey baba da dahil olmak üzere akrabalardan biriyle, ebeveyn rolünü üstlenen veya üvey baba rolünü üstlenen biri ile, çocuğun bakımından sorumlu biri ile, ailenin güvendiği bir kişi ile ensest ilişki söz konusu olabilmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 80).

Ensest vakaları genel olarak aşağıdaki sıralama ile oluşmaktadır:

1. **Dönem-Vaat Dönemi;** çocuğun özel bir ilişkiye girmek için kandırılmaya çalışıldığı dönemdir.
2. **Dönem-Cinsel Etkileşim Dönemi;** az yakından daha fazla yakına doğru ilerleyen cinsel davranış dönemidir.
3. **Dönem-Gizlilik Dönemi**
4. **Dönem-Tacizin Ortaya Çıktığı Dönem**
5. **Dönem-Baskılanma Dönemi;** ailenin çocuğun sözlerini geri alması için zorladığı dönemdir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 81).

Ensest vakalarına ait araştırmalarda, aile içinde büyük oranda erkek bireylerin ensest uyguladığını göstermekle birlikte annelerin ensestine çok düşük oranlarda rastlandığı belirlenmiştir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 81).

Aile içinde baba-kız ensestine daha sık raslandığı, vakalarının genellikle erkeğin orta yaşlarında başladığı, istismarcıların 30-45 yaşları arasında oldukları, kızlarının ise

yaşlarının 5-16 arasında olduğu, cinsel istismar olayının, maruz kalan kız çocuğunun sosyalleşmesi, toplum içine çıkması ile genellikle sona erdiği gözlenmektedir. İlişkilerin ortalama 8 yıl sürdüğü, evdeki tek çocukta görülme olasılığının düşük olduğu, genellikle evdeki en büyük kız çocuğu ile başlayan ilişkinin, bu kızın yaşının büyümesi ve toplumsallaşması ile başkalarına anlatma olasılığı belirince ilişkinin bittiği ve yerini de evdeki daha küçük yaştaki kızların aldığı görülmektedir (İnan, 2010).

İstismarcılar genellikle çocukların direncini ortadan kaldırmak için ödüllendirme ya da tehdit yollarını kullanmaktadırlar. İstismarcılar farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip olabilmektedirler. Ensestte en sık yaşanan baba-kız ve baba-oğul arasındaki istismar ilişkisidir. Dışarıdan bakıldığında babalar birbirlerine benzer özelliklere sahip olmayabilirler. Dede-torun ve kardeşler arasındaki ensest ilişkiye de rastlanmakta, bazı durumlarda çocuklar, baba ve ağabey, birkaç ağabey, amca, dayı gibi birden fazla kişi tarafından istismar edilebilmektedir. Ensest olaylarında karşılaşılan diğer bir durum da istismarcının kendisinin de daha önce ailesi tarafından istismar edilmiş olmasıdır. Saldırganlar istismar ettikleri kişileri nesneleştirmekte, istismarı normalleştirerek bir suç-kötülük olarak kabul etmeyip, istismarı tüm kanıtlarına rağmen reddedebilmektedirler. Her türlü aile yapısında ve tüm sosyoekonomik gruptaki ailelerde enseste rastlanabilmektedir (İnan, 2010).

Cinsel İstismar Türleri

Çocukluklar genellikle aşağıdaki şekillerde cinsel istismara uğramaktadırlar;

- **Seksi Konuşma:** Çocuğun cinsel özellikleri ile ilgili, çocuğun üzerinde uygulanılmak istenen faaliyetlerle ilgili (Yıldırım Doğru, 2012, s. 79), ya da başka cinsel öneri ve yorumların yapıldığı konuşmalar olarak ifade edilebilir (Yalçınkaya, 2011).
- **Teşhir:** Bu istismar tipinde istismarcı çocuğa özel bölgelerini göstermiş veya önünde mastürbasyon yapmış olduğu istismar tipidir (Yalçınkaya, 2011).
- **Röntgencilik (Voyerizm):** İstismarcının gizli ya da açıkça çocuğu giyinip, soyunurken ya da kendisini cinsel olarak tatmin eden bir davranışta bulunurken gözlemesi olarak tanımlanır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 79).

- **Cinsel Dokunma:** Vücudun özel bölgelerine yapılan dokunmalardır (Yalçınkaya, 2011).
- **Oral-Genital Seks:** İstismarcının çocuğun oral yollarla kendiyle birleşmesini istemesi veya istismarcının çocuğun genital organlarını yalaması, öpmesi ısırması, emmesi vb. şeklinde gerçekleşen istismar tipidir (Yalçınkaya, 2011).
- **İnterfemoral İlişki:** İstismarcının penisini çocuğun bacakları arasına yerleştirerek gerçekleştirdiği istismar tipidir (Yalçınkaya, 2011).
- **Seksüel Penetrasyon:** Parmakların vajina, anüs ya da ikisine birden yerleştirilmesi ile gerçekleştirilen dijital penertrasyon, çocuğun anüs, vajina ya da ağzına bir obje yerleştirilerek gerçekleştirilen objelerle penetrasyon, penisin vajina ile penertrasyonu ile gerçekleştirilen genital ilişki ve penisin anüse penertrasyonu ile gerçekleşen anal ilişki olmak üzere dört şekilde gerçekleşebilen istismar türüdür (Yalçınkaya, 2011).
- **Cinsel Sömürü:** İstismarcının bireysel olarak çocuğa herhangi bir eylemde bulunmaması, ticari kazanç için çocuğun kullanıldığı istismar türdür. Çocukları görüntülemeyi içeren, cinsel aktivitede bulunmak yerine çocuklarla ilgili görüntülere bakmayı içeren çocuk pornografisi; erkek ya da kız çocuklarının fuhuşta kullanılmasıyla gerçekleşen çocuk fuhuşu olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilmektedir (Yalçınkaya, 2011).

Çocuk pornografisine ilişkin veriler incelendiğinde çocuk pornografisi ile ilgili sitelerin korkutucu oranlarda arttığı gözlenmiştir. Bu veriler;

1998……3.267
1999……7.736
2000……16.724
2001……21.611
2002……37.647
2003……76.178
2004……106.119 (Yıldırım Doğru, 2012, s. 80).

Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdaki çocukların anne-babalarının yanında, yatağında uyumaları da cinsel istismar ve ihmale sebep olabilmektedir. Çocukların anne ve babanın yatağında yatması, toplumun cinsel davranışlardan beklediği gizlilik özelliği ile çelişmektedir. Çocuk gereksiz yere uyarılabilir, özellikle cinsel ilişkiye tanık olmak

çocuklar için çok korkutucudur ve dört - beş yaş çocukları, cinsel ilişkiyi babanın anneye saldırması olarak algılayabilirler (Dönmez, 2009).

Bazı anne ve babalar, çocuklarından hiçbir şey gizlemez ve çocuklarına doğru bir cinsel eğitim verdiklerini düşünürler. Evlerinde çıplak dolaşır ve çocukları ile birlikte yıkanırlar. Bu gibi davranışlar toplumun cinsel davranışlardan beklediği gizlilik ve özellik anlayışıyla çelişir (Dönmez, 2009).

Cinsel İstismar Risk Faktörleri

Cinsel istismara yönelik risk faktörleri, bireysel, ailesel ve istismarcıya yönelik risk faktörleri başlıkları altında incelenmektedir.

Çocuklara Ait Bireysel Risk Faktörleri

Kız çocukları cinsel istismar açısından 3-10 kat daha fazla risk altındadır, araştırmalar kız çocuklarının erkeklerden daha fazla cinsel istismara uğradıklarını göstermiştir. Erkeklerde istismarın şiddetinin küçümsenmesi, erkeklerin daha az etkilendiğinin varsayılması, erkelerin cinsel istismar davranışlarını cinsel olarak yorumlamamaları, acizlik ve erkekliğin etkilendiği algısından, utanma ve eşcinsel olarak etiketlenmekten korkma gibi sebeplerden dolayı cinsel istismar kız çocuklarında daha çok rapor edilmiş ve vurgulanmıştır (Uzun, 2013).

Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hastanesi'ne yapılan başvuruların incelendiği cinsel istismara maruz kalan çocukların olay öncesinde psikiyatrik sorunları olduğu, çocuklarda sıklıkla dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu rastlandığı belirlenmiştir. Üvey baba ile yaşayan kız çocuklarının biyolojik babalarıyla yaşayan kızlara göre; engelli ya da gelişimsel geriliği olan çocukların normallere göre daha fazla risk altında olduğu bilinmektedir (Yalçınkaya, 2011).

Karşıt olma karşıt gelme bozukluğu, davranım bozukluğu, bipolar bozukluk gibi psikiyatrik hastalık tanılarının olması cinsel istismara maruz kalma riskini arttırır. Cinsel istismara maruz kalmış, fiziksel ve zihinsel yetersizliği olan çocuklarda cinsiyetin etkisi araştırıldığında ise bu olgularda erkeklerin, kızlardan daha fazla olduğu belirlenmiştir. Alkol ve madde bağımlılığı, kurum bakımı ve iletişim güçlükleri de cinsel istismara yatkınlıkla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Uzun, 2013).

Cinsel olarak istismar edilme olasılığını artıran bir diğer risk faktörünün de fiziksel istismar olduğu ifade edilmektedir. Dong ve arkadaşları tarafından toplum örnekleminde yapılan çalışmada(2003), çocukluk döneminde cinsel istismara uğrayan kişilerin duygusal istismar ile fiziksel istismar ve ihmale uğrama oranlarının yüksek olduğu belirtilmiş, başka bir çalışmada ise, çocukluğunda cinsel istismara uğrayan kadınların fiziksel istismara da uğradıklarını bildirme oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Yalçınkaya, 2011).

Çocukların cinsel istismara mağdur olarak seçilmelerinin nedenleri arasında aşağıdaki faktörler göze çarpmaktadır;

- Çocukların yaşadıkları dünyaya karşı doğal ve yoğun **merak duyguları** vardır. Cinselliğin toplumda halen bir tabu olmasından dolayı, çocuklar en çok merak ettikleri konuların başında gelen cinsellikle ilgili meraklarını giderecek bilgileri ailelerinden öğrenememektedirler ve bu durum da çocukların meraklarının giderek artmasına sebep olmaktadır. Çocukların cinsellikle ilgili merakları kolaylıkla istismarcılar tarafından kullanılmasına sebep olabilir.
- Ailesinde uzakta olan ya da ailesinden beklediği ilgi ve sevgiyi bulamayan çocuklar diğer çocuklara oranla daha çok risk altındadır. Çünkü çocukları**ilgi ve sevgiye gereksinim** duyarlar.
- Çocuklar **erişkinler tarafından kolayca yönlendirilebilir ve savunmasızdırlar.** Çünkü çoğu anne-baba, çocuklarının eğitiminde büyükleri saymaları ve dediklerini yapmalarının üzerinde durur ya da çocuklar, çocukluk dönemlerinde gücün yetişkinde olduğunun, erişkinlere bağlı olduklarının farkına varırlar.
- Cinsel istismara maruz kalan çocuklar genellikle **olayı saklama eğilimindedirler.** Bu durum, çocuğun böyle bir olayın açığa çıkmasıyla hayatında yaşayacağı değişiklerden korkmalarından ya da adölesan dönemdeki çocukların bu dönemde genellikle ailelerinin yapmamalarını söyledikleri şeyleri yapma eğiliminde olmalarından kaynaklanabilmektedir.
- Küçük yaş grubu çocuklarının, cinsel istismar esnasındaki fiziksel temas, okşama gibi eylemlerin amacını ayırt etmede ve bu davranışları tanımada zorlandıkları, istismarı anlatmada güçlükler yaşadıkları göze çarpmaktadır. İstismarcıların, küçük çocukların **olayları ifade etmede yaşadıkları güçlükler** sebebiyle kurban olarak seçtikleri belirlenmiştir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 75-76). Unutulmamalıdır

ki çocuklar cinsel istismar konusunda genellikle yalan söylemezler (Yıldırım Doğru, 2012, s. 77).

Ailelere Ait Risk Faktörleri

Cinsel istismarın aile özellikleri ile doğrudan ilişkisi vardır. Cinsel istismarı yaşanan ailelerde aile içi işlevlerde bozulma, dejenerasyon yaşanmaktadır (Yalçınkaya, 2011). Ciddi ebeveyn çatışmaları, aile içi şiddet, ayrılık, boşanma, evde üvey babanın varlığı, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması, ebeveynlerinin geçmişinde cinsel istismara uğraması ebeveyn madde kullanımı, anne-babada kronik bir hastalığın olması, annenin uzun süre yokluğu, sosyal izolasyonun varlığı, katı ve cezalandırıcı ebeveynlik etmenleri pek çok çalışmada riski arttıran etmenler olarak belirlenmiştir. Ensestin yaşandığı aileler genel olarak düzensiz ve işlevselliği bozuk aileler olarak ifade edilmekte, bu ailelerde enseste yol açan en önemli sebebin babanın güç ve kontrolü sağlamak için şiddete başvurması olduğu düşünülmektedir. Anne, genellikle eş ve ev kadınlığı rolünü kızına vermektedir. Anne, evliliği ve düzeni bozulacağı için, kız çocuk ise utanma ve suçluluk duygularını bastırmak, aile düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yaşanan istismarı görmezden gelebilmektedir (Uzun, 2013).

Aile içi istismar yaşanan ailelerde suç içeren davranışların fazla olduğu, aile içinde iletişim sorunları yaşandığı, aile bireyleri arasında duygusal yakınlığın olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu ailelerde boşanma veya ikinci evlilik daha fazla görülmektedir (Yalçınkaya, 2011).

Bütün sosyoekonomik düzeyden ailelerde istismara rastlanıyor olmasına rağmen yoksul ailede yaşamanın istismara uğrama riskini arttırdığı belirlenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde yaşanan çocukla daha az zaman geçirme, duygusal paylaşımın daha az olması, katı ve cezalandırıcı disiplin durumlarının cinsel istismar riskini arttırdığı bilinmektedir (Uzun, 2013).

Bazı araştırmalar göçün aile içerisinde ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini vurgulanmaktadır. Sık taşınma ve beraberinde sosyal çevrenin değişmesi istismar olgularında sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu durum aynı zamanda istismar sonrası uyum sürecini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Uzun, 2013).

Fergusson ve Mullen (1999), yapılan çalışmalarda aile içi ya da aile dışı istismara uğrama durumunda aile özelliklerinde anlamlı bir fark olmadığını, bir ailede genel olarak bulunan

özelliklerin çocukların cinsel istismara uğraması olasılığını arttırdığını, ailelerin işlevlerinde ve iletişiminde yaşadıkları sorunlardan dolayı çocukları korumada yetersiz kaldıklarını belirtmişlerdir (Yalçınkaya, 2011).

Ailede; babanın alkolik olması, aşırı şüpheci ya da saplantılı baba, aşırı otoriter baba, annenin olmayışı ya da annenin koruyucu güce sahip olamaması, annenin evdeki işlerini yapan ve anne rolünü üstlenen kız çocuğu, anne-babanın cinsel ilişkisinin bitmiş ya da sorunlu olması, babanın madde bağımlısı, psikolojik sorunları ya da sınırlı zekaya sahip olması, kız çocuklarında aniden değişen tavırlar, çocuğun insanlarla yakın ilişkiler kurmasına izin verilmemesi, anne-babanın yabancılara karşı düşmanca tutumlar sergilemesi, anne veya babanın daha önceden ensest ilişkide bulunması, babanın ergenlik dönemindeki kızını aşırı kıskanması gibi durumların varlığı ensest ilişkinin olabileceğini düşündüren belirtilerdir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 81).

İstismarcıya Ait Bireysel Risk Faktörleri

Çocuğa yönelik cinsel istismarın tıbbi bir tanısı yoktur. Bununla birlikte çocuğa cinsel istismarda bulunan her bireye de pedofili tanısı konulmamaktadır. Çocuklara cinsel istismarda bulunanların % 88'inin pedofili tanısı aldığı ya da alacağı bildirilmektedir. Akran çocuklar arasında, eğlenceye dönük, zor kullanmadan, acı çekmeye ya da herhangi bir utanca sebep olmayan cinsel aktiviteler, çocukların gelişim döneminden kaynaklanan ve kimlik arayışlarıyla ilgili masum deneyimler olarak değerlendirilmekte ve cinsel istismar olarak adlandırılmamaktır (Serdar Taçyıldız, 2013).

Psikodinamik teori, cinsel istismarcı bireyin, olgunlaşmamış emosyonel durum özellikleri nedeni ile patolojik bir şekilde çocuğu cinsel açıdan çekici bulabileceğini, çocuğu himayesi altına almak isteyebileceğini, kendisinin de çocukluğunda benzer bir travma yaşamış olabileceğini savunmaktadır. Daha önce yetişkinle olan ilişkilerinde sürekli reddedilen bireyin çocukla bitmeyecek bir ilişkiye girmesi yada ilişkiyi geliştirmeye çalışması, patolojik düşüncenin temel yapısını oluşturur. İstismarcı birey, istismar sırasında çocuktan ödül aldığını veya onu mutlu ettiğini düşünmektedir. Çocukluk döneminde özleştireceği birisinin olmaması, patolojik bir aile yapısına sahip olma, mental geriliğin olması, düşük benlik saygısına sahip olma, destek sistemlerinden yoksun olma istismarcı bireyin diğer özellikleri arasına girmektedir (Keskin ve Çam, 2005, s. 119-120).

İstismarcı bireyler istismarın yanlış olduğunun farkındadırlar ve gizlenmesi gerektiğine inanırlar. Bu kişiler tacizi sıklıkla tekrarlarlar ve koşulları kimsenin onu fark edemeyeceği bir zamana göre ayarlamaya çaba gösterirler. Başkalarına karşı güven duymayan güçsüz, çaresiz, bağımlı bir yapıda olan istismarcı birey, kendi ailesinde izole bir yaşamı tercih etmektedir (Yalçınkaya, 2011).

Yapılan bir çalışmada istismarcıların % 60'nın anne ya da babadan birinin arkadaşı, çocuk bakıcıları ya da komşularından biri olduğu, % 30' unun baba, amca ya da kuzenlerden biri, % 10'unun ise yabancılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözen (2002), Türkiye'de cinsel istismarların % 70'inin çocuğun tanıdığı kişiler tarafından yapıldığını, vakaların çoğunun gizli tutulduğunu ve % 30'unun ensest vakası olduğunu ve ensest vakalarında ise istismarcıların % 70'inin babalar olduğunu vurgulamıştır (Yalçınkaya, 2011). Aile içi istismarda en sık rastlanan istismarcının öz baba olduğu, bunu üvey babanın takip ettiği belirlenmiştir. Bazı çalışmalar ise kardeşlerin de en az baba kadar suçlu olabileceğini göstermiştir. Erkek çocukların bir yabancı tarafından istismar edilme olasılığı, kız çocuklarının ise aile içi istismara uğrama olasılığı daha yüksektir ve aile içi istismar daha uzun sürerken, aile dışı istismarın süresinin daha kısa olacağı düşünülmektedir (Uzun, 2013).

İstismarcılara özel bir kişilik yapısı veya demografik özellik tanımlanmamış, ancak bu bireylerin sosyal teması sınırlı, içe kapanık, psikoseksüel ve sosyal açıdan olgunlaşmamış bireyler oldukları bilinmektedir (Uzun, 2013). Araştırmalar istismarcıların, geçmişinde cinsel istismara maruz kalma, genelde düşük sosyoekonomik koşulları ve düşük eğitim düzeyine sahip olma, tek ebeveynli yani evlilik dışı çocuk olma durumlarının cinsel istismara teşebbüs etme ihtimalini arttırdığını göstermiştir (Yalçınkaya, 2011).

Birleşik Amerika'da cinsel istismar suçu nedeniyle mahkûm olmuş 68 pedofili üzerinde yapılan bir araştırmada, bunların % 57'sinin çocukluklarında cinsel istismara uğradıklarını bildirdikleri, cinsel saldırı suçu işlemiş kimselerle karşılaştırılan bu pedofililerin, daha çok kronik tıbbi sorunlara ve daha düşük zeka bölümüne sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır (İnan, 2010).

ABD ulusal istatistiklerine göre istismarcıların % 6,6'sı 20 yaşından küçük, % 45,2'si 20-39 yaş arası, % 7,2'si 49 yaşından büyük olduğu ve istismarcıların yaklaşık % 80-90'ının erkek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Uzun, 2013).

Araştırmalar, cinsel istismarcıların birçoğunun genç yaşlarda suç işlemeye başladığını göstermiştir. Bu nedenle küçük yaşlarda cinsel suç eğilimi olan kişilerin tespit edilmesi ve risk grubunda yer alan bu kişilere erken müdahale edilmesi planlanmalı, destek programlarının kapsamına dahil edilmelidir. Bu müdahale ve takibin cinsel suç sayılabilecek davranışların yetişkinlik döneminde de tekrarlanmasını önlemesi bakımından etkili olacağı düşünülmektedir. Pedofilik bireylerin özelliklerinin, farklılıklarının ve çeşitlerinin tanınmaları, olası cinsel istismarın olabildiğince kontrol altına alınması açısından önemli olduğu, cinsel istismarın tekrar edilme riskinin azaltılmasında pedofilik bireylere uygulanan farmakolojik ve davranışçı tedavi yöntemlerle adli ve klinik incelemelerin birleştirilmesinin en etkili yöntem olduğu belirtilmektedir. Pedofilik bireyler için bu yöntemlerin hepsi kullanılsa dahi bu bireylerin çocuğa olan cinsel eğilimlerinin değişmediği gözlendiğinden, cinsel istismarı ortadan kaldırmanın en etkin yolu, oluşmasını önlemek olarak ifade edilir (Serdar Taçyıldız, 2013).

Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri

İstismarın çocuk üzerindeki etkileri; çocuğun istismarcı ile olan ilişkisine, istismarın şekline, süresine, şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun yaşı ve gelişim özelliklerine, ruhsal özelliklerine ve travma öncesi psikolojik gelişimine ve ailenin olaya tepkisine göre değişiklik göstermektedir (Yalçınkaya, 2011). Cinsel istismar, çocuklarda kısa dönemde ve uzun dönemde olumsuz sonuçlara yol açabilen bir halk sorunu olmakla birlikte çocukta, emosyonel durum, depresif duygu-durum, cinsel yaşam ve kişilik gelişimi üzerinde olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir. Çocuğun yaşadığı travmaya tepkisi uzun vadede ve kısa vadede ortaya çıkabilmektedir (Serdar Taçyıldız, 2013).

Cinsel istismar kurbanı çocuk ve ergenlerde cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler, cinsel sağlık sorunları ve genital yaralanmalar gözlenebilmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklarda, cinsel yolla bulaşan hastalıkların görülme oranı kızlarda % 2 ile % 7 ve erkeklerde % 0 ile % 5 arasında değişmektedir. Chlamydia, genital siğiller ve gonoredeen sık görülen cinsel yolla bulaşan hastalıklar olup, humanimmunodeficiencyvirus (HIV) ve sifilis, ender görülen bulaşıcı hastalıklardandır. Bunların yanı sıra kürtajlar, kısırlık, menstrüel problemler gibi pek çok ciddi cinsel sağlık sorunları da cinsel istismara maruz kalan çocuklarda görülmektedir. Penetrasyona bağlı olarak vajina veya anüste ezikler, himende iyileşmiş yırtıklar, himenal doku miktarında

belirgin azalma vajina girişinin arka alt kısmında hasar ve anal yaralanmalar görülebilir (Er, 2010).

Cinsel istismarı hekim karşısına getiren şikâyetler; karın ağrıları, rektal kanama, ata biner tarzda düşme öyküsü, kronik ya da yineleyen idrar yolu enfeksiyonlarının yanı sıra, diğer somatik yakınmalar ve gebelik olabilir. Adli bildirimi yapılan cinsel istismar vakalarının gerçek rakamın çok altında olması nedeniyle, hekimler tarafından özellikle somatik yakınmaları ve gece kâbusları gibi uyku sorunları olan tüm çocuk ve ergenlerde, vaginal-rektal kanama ve yabancı cisim, kondilomaakuminata, genitalherpes, trikomoniasis, gonokokalvulvovaginit ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalığı olan ergen kızların da cinsel istismar açısından incelenmeleri ve değerlendirilmeleri istismarın tespiti ve önlenmesi açısından çok önemlidir (Uzun, 2013).

İstismar ve ihmale uğramış okul öncesi dönem çocuklardaki gelişim profiline bakıldığında, en sık rastlanan bozukluklardan biri de konuşma gecikmesidir. Daha büyük çocuklarda dil geriliği de okulda başarısızlığa yol açabilmektedir (Türk, 2010).

Çocuğun cinsel istismarının önemli diğer bir sonucu çok ender rastlanmakla birlikte cinsel istismar sırasında ya da sonrasında çocuğun hayatını kaybetmesidir. Bu tür olgularda çoğu kez öldürmenin esas amaç olmadığı; ölümün, ağız ve burnun el veya bir cisim ile kapatılarak, ya da boyun, göğüs, karın bölgesine şiddetli bası uygulanması yolu ile kişinin direncini kırmak ve yardım istemesini engellemek amacıyla yapılan girişimler sırasında meydana geldiği tespit edilmiş olsa da, bazı ölüm olgularında, saldırganın en büyük suç delili olan mağduru ortadan kaldırmak amacıyla bağla ya da elle boğma, kafaya sert bir cisim darbesi ya da kafayı sert bir zemine çarpma gibi yöntemlerle çocuğa zarar verdiği saptanmıştır (Serdar Taçyıldız, 2013).

Cinsel istismara uğramış çocuklarda, bağlanma sorunları ve olumsuz benlik algısı olduğu bildirilmektedir (Uzun, 2013). İstismar sonrasında çocuğun benlik algısında ve duygulanım sürecinde bozulmalar, değişmeler yaşandığı gözlenmektedir (Yalçınkaya, 2011). Benlik duygusunun gelişmesi ile çocuğa bebeklik döneminde ve daha sonraki dönemlerde nasıl davranıldığı yakından ilişkilidir. İlk çocukluk döneminde çocuğun kötü muameleye maruz kalması, çocuğun benlik gelişimini olumsuz etkileyerek, zedelenmiş benlik duygusunun oluşumuna neden olmaktadır. Araştırmalarda sıklıkla rastlanan düşük kendilik değeri, depresyonun en belirgin belirtilerinden biridir ve cinsel istismarın depresyon oluşmasında etkili olduğu belirtilmektedir (Er, 2010).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda tekrarlayıcı, rahatsız edici düşüncelere, olayla ilgili kabuslara, uykuya dalma ve konsantrasyon güçlüğüne, öfke patlamalarına, olayı anımsatan nesnelere karşı yoğun psikolojik sıkıntılara, olayı anımsatan kişiler, görüntüler ve konuşmalardan kaçınmaya, intihar eğilimlerine, arkadaşlarından uzaklaşmaya, yetişkinlere karşı güvensizlik duygularına rastlanabilmektedir. Cinsel istismarın neden olduğu mental ve duygusal sorunların istismardan hemen sonra başladığı, değişik boyutlarda olduğu ve uzun süreli tepkilere yol açtığı belirtilmiştir. Post Travmatik Stres Bozukluğu (PTSB) ve Akut Stres Bozukluğu (ASB) belirtileri ile çocukların cinsel istismar sonucu gösterdikleri davranışlar ile örtüşmektedir (Yalçınkaya, 2011).

Kaygı, cinsel istismar mağdurlarında sık sık ortaya çıkan psikolojik bulgulardandır. Cinsel istismar mağdurlarında rastlanan, süreğen gerilim, uyku bozuklukları, kabuslar ve baş ağrıları, mide ağrıları, astım, mesane iltihabı, süreğen pelvik ağrısı gibi somatik yakınmalar şeklindeki belirtilerin kaygı ile ilgili olduğu ve istismara uğramayan karşılaştırma gruplarına göre daha sıklıkla görüldüğü belirtilmiştir. Mağdur çocuklar baş etmekte zorlandığı utanç, suçluluk, öfke, kaygı gibi bazı duyguları bastırırlar. Bu duyguların bastırılması, içe dönük davranışların, kimlik problemlerinin, psikotik davranışların, yeme bozukluklarının, alkol ve madde bağımlılığının, ego zayıflığının, güvensizlik duygularının ortaya çıkmasına neden olur. Birçok araştırma, ergenlerde gözlenen evden ve okuldan kaçma, başıboş ve düzensiz bir hayat yaşama, uyuşturucu ve alkol kullanma ile kendini ihmal ve tahrip edici bir hayat yaşama gibi davranışların arkasında cinsel istismar öyküsünün olduğunu ortaya koymuştur (Er, 2010).

Cinsel istismara uğrayan çocuklar mutsuzdur, davranışları uçlardadır. Ya çok titizlerdir ya da çok dağınıklardır. Yabancılara karşı alışılmadık biçimde davranırlar, ya çok yakın ya da çok utangaç ve korkak, ya çok uslu ya da provoke edici olabilmektedirler (Yalçınkaya, 2011).

Borderline kişilik bozukluğu saptanan kişilerin % 70-80' inde, çoğul kişilik bozukluğu saptananların % 85-90' inde çocukluk çağı cinsel istismar öyküsüne rastlanmıştır. Cinsel istismar, çocukların kişiler arası ilişki kurma ve sosyal ilişkileri sürdürebilme becerisini olumsuz olarak etkilemektedir (Yalçınkaya, 2011).

Cinsel istismara uğrayan çocukların hissettiği duygular şu şekilde karakterize edilmektedir;

- **Zedelenmiş Cinsellik:** Cinsel istismara uğramış çocukta cinsel duygu ve tutumların normalden sapması, uygun olmayan biçimler alması durumudur

(Sarıbaş, 2013). Çocuklar yaşam boyu cinsellikten korkacaktırlar. Bu çocuklarda, cinsellikle normalden fazla ilgilenme, mastürbasyon ve cinsel oyunlara eğilim, akranlarına cinsel yönden saldırganlık, fuhşa yatkınlık gibi belirtiler gözlenebilmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 78).

Adölesan kızlarda cinsel istismar sonrası, mazoistik, çok eşli ve yüksek riskli cinsel yaşam tercih edilebildiği, cinsel yaşama erken başlanılabildiği ve daha fazla cinsel saldırıda bulunabildikleri belirlenmiştir. Bu çocukların yeni ilişkilerini cinsellik üzerine kurdukları, ileriki yaşantılarında yüksek oranla cinsel istismar uygulayabildikleri ya da ticari amaçla cinselliklerini kullanabildikleri gözlenmiştir (Serdar Taçyıldız, 2013).

Ensest ilişki yaşayan çocuklar bu olaydan farklı biçimlerde etkilendiği gözlenmiştir. Yapılan araştırmada, kız olguların yalnızca % 23'ü açıkça bir hastalık belirtisi göstermezken, % 77'sinin çeşitli semptomlar geliştirdiği gözlenmiştir. Çocukluklarında ensest ilişki yaşayan kız çocukların bu olaydan sonra % 42'sinin sekse aşırı düşkünlük gösterdikleri veya psikopatik davranışlara sahip oldukları, % 19'unun frijit, % 15'inin ise çeşitli psikiyatrik hastalıkları olduğu belirlenmiştir (İnan, 2010)

- **İhanet Duygusu:** İstismarcı kişiler genellikle çocukların yakın çevrelerinden kişileridir. Çocukların tanıdıkları, sevdikleri bir kişi tarafından istismar edilmeleri durumunda güven ve bağlılık sorunları yaşadıkları gözlenmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 78).
- **Acizlik:** Çocuğun kendi isteği dışında cinsel istismar amacıyla kullanılması ve bu durumu engelleyememesi durumunda hissettiği çaresizlik duygusudur (Sarıbaş, 2013). İstismar devam ettiği sürece hissedilen bu acizlik duygusu da artarak devam eder. Bu çocuklar hissettikleri acizlik duygusunun etkisiyle olaylarla mücadele etme yeteneklerini kaybeder ve suça yönelirler (Yıldırım Doğru, 2012, s. 78).
- **Damgalanmak:** Çocuğun cinsel istismar olayı ile birlikte hissettiği "kötülük, utanç, suçluluk" gibi duygularının zamanla onun benlik algısına yerleşmesi durumudur (Sarıbaş, 2013).Bu durumu zaman zaman istismarcı tetikler, çocuğu aşağılayarak olayı saklamayı planlamaktadır. Bu duyguyu güçlendiren diğer bir etki ise aile ve toplumdaki bireylerin tutumları, çocuğu ayıplamalarıdır. Bu çocukların kendilerine saygıları azalmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 78).

İhmal

Çocuk istismarının sıklıkla görülen diğer tipi de ihmaldir. Çocuk ihmali, son yıllarda ayrı bir kategori olarak ele alınmaktadır ve çocuğun sağlığı, fiziksel veya psikolojik gelişimi için gerekli ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Pala, 2011).

Ana, baba veya bakıcıların çocuğun iyi yetişmesi, iyi durumda olabilmesi için bakım, koruma, beslenme, giyim, tıbbi bakım ve eğitimi gibi gerekli ihtiyaçlarını karşılamaması yani çocuğun en temel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumu olan çocuk ihmali veya pasif çocuk istismarını, istismardan ayıran en temel nokta, istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır (Türk, 2010). İhmal, istismardan farklı olarak belirli sınırları olan bir sendrom değildir ve ihmalin belirtileri, bulguları, yasal tanımı daha belirsizdir. İhmal, istismardan daha sık rastlanan bir problemdir ve çocuk ölümlerinin temel nedenleri arasında azımsanmayacak denli sık rastlandığı gözlenmektedir. Bu ölümlerin nedenleri çocuğun fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmamasıdır. Çocuklara yapılan diğer türdeki istismar şekillerinden daha çok sayıda çocuğu ilgilendirir. Diğer tüm istismar türlerinin oranı % 44, ihmal olgularının oranı % 58'dir (Pala, 2011).

İhmal ve istismar birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmaz, etkileri birbirinden kolaylıkla ayırt edilemez. Buna rağmen istismar edilmiş çocuklar ihmal edilmiş çocuklardan daha agresiflerdir. İhmal edilmiş çocuklar ise, depresyon ve duygusal yoksunluk belirtileri gösterirler (Pala, 2011).

İhmal, annenin madde istismarının bir sonucu olarak hamilelik döneminde meydana gelebilir. Çocuk doğduğu zaman, yeterli gıda, yiyecek veya barınacak yer sağlamayan, çocuğu fiziksel ve duygusal zararlardan korumayan, yeterli gözetimi temin edemeyen, uygun tıbbi bakımı, tedaviye erişimi sağlamayan, çocuğu evden kovma veya evi terk etme gibi davranışlar sergileyen bir aileyi veya bakıcıyı kapsar. Çocuğun temel duygusal ihtiyaçlarına cevap verilmemesi ve bu ihtiyaçların ihmali de çocuk ihmali kapsamı içindedir (Dönmez, 2009).

Çocuk ihmali durumlarında, sıklıkla ebeveynlerde "duyarsızlık-faydasızlık" sendromu olarak bilinen durum görülmektedir. Bu durumda umutsuzluk ve anlamsızlık duygusu vardır. Bu durumun sonucunda, ebeveynler çocuklarının bağlılıklarını, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bazı tanımlarda istismar veya ihmalin kaynağı olarak yalnızca ana-baba veya onların yerine geçen kişiler ele alınırken, bazılarında da bunlarla

birlikte toplumsal kurumlar ve çocuğa yabancı kişilerde istismar ve ihmalden sorumlu tutulabilmektedir (Dönmez, 2009).

Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal, tanımlaması en kolay olan ihmal türdür. Tanımlar içerisinde kullanılan birkaç terimi seçmek gerekirse 'yeterli temiz yaşama çevresi sağlayamama', 'tam giyinmemiş', 'kirli giysi', 'uygun barınacak yeri ve uyku düzenlemeleri olmayan', 'temizlik eksikliği', 'kötü temizlik' gibi kavramları içerir (Dönmez, 2009).

Fiziksel ihmal, çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesi, temizliğinin sağlanamaması, uygun ve temiz giydirilmemesi, yetersiz bir fiziki çevrede yaşaması, ev içi ve dışındaki kazalara karşı önlem alınmamasıdır. Bu çocuklar zayıf, hatta gelişme geriliğinde olabilirler. Seyrek yıkanmaya bağlı olarak idrar, dışkı ya da ter kokabilirler. Saçlarında bite rastlanabilir. Ağız hijyeninin bozukluğuna bağlı olarak dişlerinde çürüklere ve ağızlarında kokuya rastlanabilir (Dervişoğlu, 2012).

Gerekli ve yeterli koruma önlemi alınmadığı için ev içerisinde açık kablolara değme, sıcak suyla yanma, ilaç zehirlenmesi, ev içinde yaşanan tüm kazalarda fiziksel ihmal kapsamı içinde ele alınan, fiziksel ihmal olarak değerlendirilen durumlar arasındadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 84).

Prenatal İhmal: Doğmamış bebeğin ihmalinin söz konusu olduğu fiziksel ihmalin özel bir türüdür. Annenin gebelikte ilaç, sigara, alkol gibi zararlı maddeler kullanması, doğum öncesi gerekli tıbbi bakımı almaması, yetersiz beslenmesi gibi davranışları içerir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 89).

Duygusal İhmal

Bir çocuğun özsaygısına zarar veren, başarı duygusunu aşağılayan, aitlik duygusunu azaltan ve sağlıklı, güçlü ve mutlu bir gelişimin yolunda duran kayıtsız ebeveyn davranışları duygusal ihmal davranışları olarak tanımlamaktadır (Dönmez, 2009).

Çocuğa yeterli uyaran verilmemesi, sevgi ve ilgi gösterilmemesi, ergenlik yıllarında destek ve denetimden yoksun bırakılması, eğitim gereksinimlerinin karşılanmaması biçimindedir. Bu ana-babalar kendi dünyalarında yaşarlar ve çocuğun duygusal gereksinimlerine karşı ilgisizdirler. Çocuğu duygusal olarak reddedebilir, yok sayabilirler. Yeterli gözetim ve

denetim olmadığından çocuk tehlikeli kişilere ve davranışlara yönelebilir, dışarıda istismara uğrayabilir (Dönmez, 2009).

Şiddet yaşanan bir ortamda çocukların gelişimsel ve duygusal ihtiyaçları karşılanamaz, şiddet gören kişi çocuklarına uygun bakımı veremeyecek durumda olur. Bu aileler, çocuklarına kendi çaresizlik ve umutsuzluk duygularını geçirirler. Çocuklarına güven duygusunu sağlayamazlar. Şiddete tanık olmuş olan çocukların psikolojik olarak çok ciddi sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Annesine vurulduğunda çocuk ne yapacağını bilemez ve o yüzden de psikolojik olarak bakıldığında çocuklar açısından, çocuğun kendisinin dövülmesinden çok daha ciddi bir durum söz konusudur. Çocuklar özellikle okul döneminde pek çok problemle karşılaşırlar. Ayrıca çocuklarda çevreye karşı ilgisizlik, yeme bozuklukları, düşünme bozuklukları, alt ıslatma, aşırı endişe, korku, dil gelişiminde gerileme, karın ve baş ağrısı, mide bulantısı gibi psikosomatik belirtiler, güven duygusunun sarsılması gibi belirtilere de rastlanmaktadır. Bu etkiler, çocukların hayatı boyunca üzerinde taşıyacağı problemlerdir, bu çocukların ileri yaşlarda toplum içinde, problem oluşturabilecek bireyler olarak yer alma olasılıkları fazladır (Dervişoğlu, 2012).

Cinsel İhmal

Çocukların cinsel ihmali, cinsel sömürüye karşı korunmamaları, cinsel gelişimine gereken önemin verilmemesi durumudur (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91).

Eğitimsel İhmal

Çocuğun eğitimsel ihmali, çocuğun eğitiminin bir şekilde ihmal edilmesi ve eğitimine ilgisiz kalınmasıdır (Pala, 2011).

Ebeveynlerin çocuğun okulla ilgili konularında işbirliğine geçmede ve bu konulara dahil olmada eksikolmaları ya da okul tarafından tavsiye edilen müdahaleler ve özel programları uygulamada direnç gösterilmeleri olarak da ifade edilmektedir (Sarıbeyoğlu, 2007).

Tıbbi İhmal

Ekonomik olanakların yeterli olmasına rağmen, çocuğun gerekli ve yaşına uygun tıbbi bakımının sağlanmasında yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun temel sağlık

bakımı gereksinimlerinin karşılanmadığı durumlardır. Hekimlerin en sık karşılaştığı ihmal tipidir. Ailenin hekimin tıbbi önerilerine uymaması ya da çocuğunu sağlık kuruluşuna geç getirmesi gibi biçimlerde gözlenmektedir ve cehalet, tedavinin anlaşılmamış ya da zor gelmiş olması gibi sebeplerden kaynaklanabilir (Dervişoğlu, 2012).

Gelişmekte olan ülkelerde, ölüme yol açabilecek kültürel inançlar da tıbbi ihmale yol açabilmektedir. Çocuğun çağdaş, bilimsel tıbbi tedaviler yerine geleneksel yöntemlerle tedavi edilmesi bu durumun örneklerindendir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 90).

Toplumsal İhmal

Çocuğun ihmalinden devlet de sorumlu olmaktadır. Devletin çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için okullar yapması, okula gönderilmeyen çocuklara eğitim olanakları sağlamak, çalışan çocuklar ile ilgili denetimleri yapmak, sokak çocuklarına barınma ve eğitim olanakları sağlamak, suça karışan çocukların yargılanma ve tutukluluk dönemlerinde gerekli hizmetleri sağlamak, engelli çocuklara yeteneklerine uygun iş olanakları sağlamak gibi görevlerini yerine getirmemesi durumudur (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91-91).

Diğer İstismar Türleri

Akran İstismarı: Kendisinden daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü çocuklar tarafından güçsüz olan çocukların sürekli olarak hırpalanması, eziyet görmesi ya da rahatsız edilmesi durumudur. Akranlar, benlik kavramının gelişiminde önemli rol oynarlar ancak akran istismarı, çocukların benlik gelişimini olumsuz etkilemekle birlikte, uyku sorunları, huzursuzluk, panik, gerginlik, konsantrasyon bozukluğu, depresyon, okul içi uyumsuzluk, utangaçlık, içe kapanma vb. sorunları beraberinde getirebilir. Çocukların yaşamlarında iz bırakabilir, yetişkinlik dönemlerinde de sosyal ve duygusal sorunlara neden olabilir. Özellikle aile ilgisi ve denetimi yetersiz olan çocukların akran grubundan daha çok olumsuz etkilenmelerine ve akran istismarına daha çok maruz kalmalarına neden olabilmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 82-83).

Ekonomik İstismar – Çocuk İşçiliği: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici düşük ücretli iş gücü olarak çalışması, çalıştırılması olarak kabul edilir (Sarıbaş, 2013). Çocukların sağlıklarını bozan, çeşitli alanlarda gelişmelerini engelleyen şekilde

çalıştırılmaları sorunu, son yıllarda özellikle de ekonomik ve toplumsal kalkınmada geri olan ülkelerde hala yaygın bir biçimde yaşanmakta olan bir sorundur (Dönmez, 2009).

Gelir dağılımında artan adaletsizlik, yaygınlaşan yoksulluk, köyden kente göç ve göçün sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik sorunlar, kaçak işçiliğin giderek artması, çocuk emeğinin ucuz olması ve işverenin bu ucuz iş gücünü tercih etmesi sonucunda çocuk işçiliği sorunu ortaya çıkmaktadır (Sarıbaş, 2013).

Ekonomik istismarın geçmişine bakıldığında, çocuk çalıştırmanın en eski şekillerinden biri, ebeveynlerin çocuklarını onlara ticareti öğreten, ama çocukları oda ve pansiyon karşılığında köle olarak kullanmada özgür olan ustalara çırak olarak vermeleri olarak ifade edilebilir. Sanayi devriminin ilerlemesi ile ise; çocuk çalıştırma, çocuklar yetişkinlerden daha az ücretle kiralanabildiklerinden çalışma pazarı için ucuz bir nimet olarak görülür. İşverenlerin çocuk işgücünü tercih etmeleri ve çocukları ekonomik olarak istismar etmelerinde çocuk işçilerin sigortalı çalışmasının gerekmemesi, çocukların haklarını arayamaması gibi nedenlerde önemli etkenlerdir (Dönmez, 2009).

Sokakta çalışan çocukların yaklaşık % 90'ını erkek çocuklar oluşturmaktadır ve bu çocuklar nüfus sayısı bakımından kalabalık ailelerden gelmektedir. Çalışma zorunluluğu olan çocukların zamanla okulu terk ettikleri belirlenmiştir. Genel olarak, ayakkabı boyacılığı, kağıt mendil, sakız, su, simit, milli piyango bileti, kırtasiye malzemesi gibi satıcılık, araba camı silme, mezarlıklarda su taşıma, mezarların temizlenmesi, çöp toplama, çiçek, dini kitap ve malzeme satma gibi işlerde çalışmaktadır ve bu işler, genellikle kalabalık şehir merkezlerinde, tehlikeli ortamlarda bulunmalarını gerektirmektedir. Çocuklar yeterli ve dengeli beslenememekte, bir kısmı geceleri sokakta ya da çöplüklerde kalmaktadır. Çocukların % 72'si yorgunluktan şikâyetçidir. Ayrıca uzun süre ayakta kalmak, ağır yük taşımak, saatlerce yürümek zorunda olmak, sıcak ve soğukta kalmak temel ve ortak şikâyetlerini oluşturmaktadır. Çocukların temel eğitimleri aksamakta, birçoğu da insanlar tarafından kötü muameleye maruz kalmaktadır (Sarıbaş, 2013).

Çocuk işçiliğinin yaygın oluşunda, ailelerin çocuklarının meslek edinip okuyamazsa iş ortamlarını hazırlamak amacıyla, onları çalışma ortamlarına sevk etmeleri de önemli bir nedendir. Bu amaçla çocuklar, mobilyacılık, berberlik, terzilik tamircilik, lokantacılık, simit satma gibi meslek dallarına çırak olarak çalışması için verilmektedir. Bu durumda ailelerin çocukları çalıştıkları yerde ziyaret etmemeleri, hukuki düzenlemelerin yetersiz oluşu, işverenin çocuğu emeğini sömürmesi, çocuğun istismar edilmesini kolaylaştırmaktadır. Çocuklarının ağır işlerde ve erken-geç mesailerde çalıştırılmaları,

çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, fiziksel, duygusal ve cinsel olarak istismar edilmeye açık ve korunmasız bir ortam oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, aile tarımcılıkla geçiniyorsa, çocuklar evde küçük kardeşine bakmak veya tarlada ailesiyle beraber çalışarak ailesine yardım etmek zorunda kalmakta hatta bu sebeplerden ailesi tarafından okula gönderilmemektedir (Dönmez, 2009).

Bu istismar türünün en tehlikelilerinden biri de çocuğun ticari amaçlı cinsel istismarıdır. Çocuk pornografisi, çocuk fuhuşu ve çocukların cinsel amaçlar için pazarlanması, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde önemli bir sorundur. Çocuk seks turizmi de bu sorunlardandır. Çocuğun ticari amaçlı cinsel istismarının, çocukların uyuşturucu madde ve savaş sektörlerinde çalıştırılması gibi diğer istismar türleriyle de bağlantılı olduğu görülmektedir (Dönmez, 2009).

Kurumsal İstismar: Kurum ortamında çocuğa temel haklarıyla çelişen yönde davranılması, çocuğun yararını zedeleyen, özgürlüğünü sınırlayan ve çocuğu yabancılaştıran bir biçimde yararlanılmasıdır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 82).

Çocuk İstismarı ve İhmalini Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Psikiyatrik Model

Çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili yapılan araştırmalar, çocuğun istismar ve ihmalinden sorumlu kişilerin genellikle anne-babalar olduğunu göstermektedir. Bu nedenle psikiyatrik model, ebeveynlerin özelliklerini temel alarak istismar nedenlerini açıklamaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91).

Çocuklarını istismar eden ebeveynlerin zeka düzeyleri incelendiğinde, bir kısmının normal zeka düzeyinin altında bireyler olduğu belirlenmişse de çoğunluğunun zeka düzeyi normal olan bireyler olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte istismarcı bireylerde ego zayıflıkları olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dönmez, 2009).

Psikiyatrik kuramın, istismarcı ailelerin diğerlerinden farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu, istismarcı ailelerin psikiyatrik belirtilerinin olması gerektiğini savunduğu bilinmektedir. Ancak araştırma ve incelemeler sonucunda istismar eden ebeveynlerin yalnızca % 10'unun psikiyatrik hasta olduğunun saptanması modelin geçerliliğini azaltmıştır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91).

Psikiyatrik model çerçevesinde istismar eden anne babaların kişilik özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu özellikler arasında narsistik eğilimler, takıntılı davranışlar, düşük benlik kavramı, aşırı kaygı, depresyon ve empati kuramama gibi etmenler bulunmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 91).

Ebeveynlerin birinde ya da her ikisinde yetersizlik duyguları, ebeveynlik görevlerini yerine getirmeme duygusu, bağlanma gereksinimleri, olgunlaşmamış olma, aklına estiği gibi davranma ve benmerkezcilik şeklinde karakter bozukluklarına rastlanabilmekte, ayrıca bu kişiler katı ya da obsesif davranışlar sergileyebilmektedirler (Dönmez, 2009).

Bu ebeveynin birçoğu, çocukluklarında kendilerinin de istismara uğramış ya da istismara uğrayan bir kardeşe tanık olmuşlardır. Bu durum, kişilerin diğer bir kişiye sevgiyle bağlanma ve bu sevginin temelinde bir ilişki oluşturabilme yeteneklerinden yoksun olmalarına, böylece kendi çocuklarına da sevgi gösterememelerine neden olmaktadır. Birçok istismar olgusunda, anne babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveynli aile olduğu ve bu ebeveynin genellikle anne olduğu, henüz dağılmamış ailelerde ise çoğunlukla anne baba arasındaki ilişkinin sorunlu olduğu görülmektedir (Dönmez, 2009).

Sosyal Öğrenme Modeli

Sosyal öğrenme modelinin temel varsayımına göre çocuk istismarı, çevresel belirleyiciler ve karşılıklı kişisel etkileşimlerin ortaya çıkardığı davranışlardır (Tuna, 2010). Temel varsayımı insanların model alarak öğrendiği anlayışıdır, istismarın temelinde bireyin başka bireyleri taklit etmesi, model alarak öğrenmesi olduğunu savunur (Yıldırım Doğru, 2012, s. 92).

Ebeveynleri arasındaki şiddeti gözlemleyen veya ebeveyni tarafından şiddete maruz kalan çocukların yetişkin olduklarında aynı şiddet davranışını kendi aile ilişkilerinde taklit ve tekrar ettikleri gözlenmektedir. Aile içi şiddetin kuşaklararası geçişiyle ilgili yapılan araştırmalar, aile geçmişinde şiddetin var olmasının ileride şiddet kullanma olasılığını arttırdığını göstermektedir (Tuna, 2010). Bu durum Oliver ve Taylor tarafından ‘Kuşaklar Hipotezi olarak ifade edilmektedir. Silver ve arkadaşları (2000) da 34 çocuk istismarı vakası üzerinde yaptıkları araştırmada kuşaklar hipotezini araştırmış ve üç kuşaktır çocuklarını istismar eden ailelere ulaşmışlardır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 92).

İstismar eden bireylerin çocuklarına yeterli ebeveyn olma konusunda gerekli bilgi ve beceriyi kazanmada başarısız oldukları görüşü savunulmaktadır. Bu bireylerin ebeveynlik

görevlerinden çok az tatmin oldukları ve çocuk gelişimini önemsemedikleri, çocuklarından yaşlarının üstünde beklentilere sahip oldukları ve bildikleri tek disiplin şeklinin kendi çocukluklarında maruz kaldıkları fiziksel disiplin olduğu görülmektedir (Tuna, 2010).

Sosyal Durumsal Model

Ailelerin çocuklarını disipline etmek için kullandıkları hatalı ve tutarsız tutumlarla çocuk istismar ve ihmali davranışlarının arttığını savunan kuramdır. Özellikle fiziksel ve duygusal istismar tiplerinin büyük bir çoğunluğunun ana babanın disiplin etme çabaları sonucu gerçekleştiği, yapılan araştırmalarca kanıtlanmıştır. Model, istismarcı ebeveynlerin çocuğa ceza verirken daha çok fiziksel yöntemleri tercih ettiğini, disiplin yöntemlerinin genelde tutarsız ve çelişkili olduğunu, ailelerin bazen aşırı ilgili bezen cezalandırıcı ve ilgisiz olduklarını savunmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 92).

Özellikle batı toplumlarında fiziksel ceza ve dayağın yanlış bir yöntem olduğunun algılanması, hatta yasalarla düzenlenmesi bu yöntemlere başvuran anne babaların davranışı gizlilik içinde gerçekleştirmesine ve suçluluk duymasına neden olmaktadır. Bu tür toplumsal normlar ile davranışlar arasındaki çelişkiler çocuk istismar ve ihmalini arttırıcı davranışlar olarak değerlendirilmektedir. Smith ve Hanson ile Raid ve Toplin'in araştırmalarında istismarcı ailelerin diğer ailelere oranla disiplin yöntemi olarak saldırgan davranışlar kullandıklarını, fiziksel cezanın daha çok uygulandığını ve disiplin yöntemlerinin tutarsız olduğunu belirlemişleridir (Dönmez, 2009).

Psikanaliz Kuramı

Freud'a göre, ödipal karmaşa ve elektra karmaşası dönemlerinde yaşanılan şiddet davranışları, bireyin kendisine ya da diğer insanlara karşı davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Yani istismarcı bireylerin, insanlara karşı düşmanca ve yıkıcı tutumlarının gelişmesinde kendilerinin çocukluk dönemlerindeki yaşantıları sebep olmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 93).

Sosyal Psikolojik Model

Sosyal psikolojik model, insan davranışlarının değerlendirilmesinde hem toplum hem de bireyin psikopatolojisini ele almaktadır. Bireysel psikopatolojik durumlar içinde; ruhsal

hastalıklar, stres, depresyon yer alırken toplumsal durumlar içerisinde, toplumsallaşma deneyimleri, şiddet ve saldırganlıkla ilgili rol modelleri, toplumsal statü, değer ve normlar yer almaktadır. Bu etkenlerden her birinin tek başına ya da birlikte istismar sebebi olabileceği savunulmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 93).

Sosyolojik Model

Sosyolojik model, psikopatolojik modeli eleştirmek için ortaya atılmış bir modeldir. Şiddetin birey düzeyinden çok toplum düzeyinde ele alınması gerektiğini vurgular (Dönmez, 2009). Toplumu, çevreyi, kitle iletişim araçlarını, kültürü istismarcı davranış nedenleri arasında inceler (Yıldırım Doğru, 2012, s. 94).

Araştırmalar aile içi şiddetin; kültürel şiddet düzeyinden, gerek kitle iletişim araçlarından gerekse insanlar arası ilişkilerde onaylanan şiddet oranından büyük oranda etkilendiğini göstermiştir (Dönmez, 2009).

Stres ve engellemelere yol açan, aile reisinin işsizliği, kötü konut koşulları, düşük gelir düzeyi, ailelerdeki alkol bağımlılığı, çocuk fazlalığı, aile içi geçimsizlik gibi etmenler de sosyolojik modelin boyutlarındandır (Dönmez, 2009).

Yalnızlık çeken, oturdukları çevreyi beğenmeyen, duygusal yönden kendilerine destek olacak, ara sıra çocuklarına bakacak kimseleri olmayan anne babaların çocuklarına kötü davranan anne baba grubunda oldukları belirlenmiştir. Bu gruptaki ailelerin, sosyal bakımdan toplumdan izole yaşadıkları, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı, toplumsal iletişim kaynaklarından yararlanamayan aileler oldukları gözlenmiştir (Dönmez, 2009).

Aile bireylerinden birinin uzun süren yatak istirahatı gerektiren kronik bir hastalığı, birinin ölmesi, ailede özürlü bir bireyin olması da istismarın nedenleri arasında sayılabilir (Dönmez, 2009).

Bu kuram içerisinde istismar ve ihmalin nedenleri şu şekilde açıklanmaktadır;

- İçinde yaşanılan kültürün çocuk yetiştirmede şiddeti onaylaması,
- Okulların veya iletişim araçlarının fiziksel güç kullanımını teşvik etmesi,
- Disiplin ölçütlerinin, çevreye göre değişmesi,
- Çevre baskısı sebebiyle kişilerin öfkelerini kontrol edememeleridir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 94).

Sosyal Etkileşimsel Model

Sosyal etkileşimsel model, bütün modelleri de kapsamına alacak şekilde çocuk istismar ve ihmalini açıklamaktadır. Çocuk istismar ve ihmal kavramının nedenlerini hem anne baba açısından hem de çocuk açısından ayrı ayrı değerlendirmenin doğru olacağını savunur. Çocuk istismar ve ihmal vakaları ele alınırken anne baba ve çocuklar arasındaki ilişki net bir şekilde ortaya koyulmalı, eşlerin birbiri ile ilişkileri, çocukların özellikleri, toplumdaki destek hizmetlerinin olmaması ya da yetersizliği gibi durumlarda göz önüne alınmadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 94-95).

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi

Çocuk istismarını önleme konusunda dünyanın her yerinde, ülkelerin kendi stratejileri içinde grup olarak ya da bireysel olarak uygulanan önleme hizmetleri kullanılmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 95).

Çocuk istismarını önleme, devlet ve çeşitli kurumlarının işin içinde olduğu karmaşık ve hassas bir konudur. Olumlu bir çocuk-ebeveyn iletişimi için erken müdahalenin, risk altında bulunan çocuklar ve toplum için çok yararlı olduğu bilinmektedir (Pala, 2011).

Bazı ülkelerde istismarı önlemeye yönelik hizmetleri sunan belirli servisler varken bazı ülkelerde ise ilgili çalışmalar mevcut kurumların içerisinde sürdürülmektedir. İstismarı önleme programlarını değerlendiren çalışmalar, bu programlarda çalışan elemanların beceri düzeyinin, programların hizmet verdiği ailelerin ihtiyaçları ile uyuşmasının, toplumun çocuk yetiştirme konusundaki değer yargılarının programların başarısında önemli rol oynadığı belirlenmiştir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 95).

Çocuk istismarı çalışmaları son yıllarda istismarı önleme konusunda yoğunlaşmış ve çabalar daha bilinçli hale gelmiştir. Oldukça kompleks bir problem olan çocuk istismarını önleyici stratejilerin amaçları şunlardır;

- Ailelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgilerini geliştirmek,
- Aile-çocuk arasındaki ilişki ve iletişimi arttırmak,
- Özel gereksinimi olan çocuklar ve tüm çocuklar için bakım stresiyle baş etme becerilerini geliştirmek,
- Ailelerin ev ve çocuk yönetimi ile ilgili bilgilerini arttırmak,

- Çocuğun bakım yükünü azaltmak,
- Aile desteklerini arttırmak,
- Fakirliğin aile üzerindeki etkilerini azaltmak (Uysal, 1998).

Yapılan bir araştırma ailelerin, çocuğa yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın ne olduğu ve sonuçları hakkında bilgilendirilmesini öngörmektedir. Fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar nedenleri aile ile paylaşılmalı ve çözüm yolları için danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmalıdır (Akgiray, 2007).

Çocuk istismar ve ihmalini önlemede amaç, istismarın ortaya çıkmaması için önlemler almak, hatalı davranışları engellemek ya da bu davranışları olumlu yönlere aktarmaya çalışmaktır. Çocuğun ruh sağlığının desteklenmesi, tedavi gereksinimlerinin karşılanması ve madde kullanımı, suça yönelme gibi sosyal problemlerin önlenmesi açısından da istismarı önleme çalışmaları önem taşımaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 95).

Çocuğa yönelik tüm istismar tiplerini önleme çalışmaları aşağıdaki temel aşamalardan oluşmaktadır:

Birincil Önleyici Hizmetler

Birincil önleme hizmetleri, kötü muamele olgusunu daha başlamadan durdurma amacıyla genele yöneliktir. Birincil önlemenin amaçları psikolojik sağlığı olduğundan iyi hale getirmek ve ruh sağlığının bozulmasına karşı tedbir alarak yeterlilikleri, kaynakları ve başa çıkma becerilerini güçlendirmek ve ruhsal bozuklukların sıklığını azaltmak olarak özetlenebilir. Birincil önleme hizmetleri bireye değil, topluluğa ve yaşam koşulları nedeniyle risk altında olan ya da olmayan durumu ‘iyi’ kişilere odaklanır. Tüm çocukların gelişimlerini iyi biçimde sürdürecekleri ortamı sağlamak da amaçları arasındadır. Tüm çocukların ve ailelerin içinde bulundukları koşulları iyileştirebilmenin yolu, sosyal yenilikler ve eğitimdir. Topluluklar çocuklarına ve onların gereksinimlerine öncelik vermeye yönlendirilmelidir. Bu da ancak tek tek ailelerle veya tüm toplumla çalışarak yapılabilir (Dönmez, 2009). Bir toplumun yaşam düzeyini yükseltici tüm çalışmaların, aileler ve çocuklar üzerinde olumlu etkileri olacaktır (Uysal, 1998). Ayrıca istismar vakalarında bildirim yapmaları için de halkı bilinçlendirmek ve bilgilendirmek istismarın önlenmesine katkı sağlayacaktır (Pala, 2011).

Medya, tutarlı bir şekilde ve her gün geniş ölçüde kitleye ulaşma imkanı verdiğinden, çocuk istismarını önlemede kamuoyunu da harekete geçirmek için medyayı kullanmak önleme stratejilerinin en önemli parçasıdır (Pala, 2011).

Birincil önleyici hizmetler kapsamında, aile eğitimleri verilmesi, ailelere ebeveynlere hazırlık kurslarının düzenlenmesi, aile bireyleri arasındaki iletişimi destekleyici faaliyetler düzenlenmesi, şüpheli istismar ve ihmal vakalarının bildirilmesi konusunda halkın bilinçlendirilmesi gibi çalışmalar yer almaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 96).

İkincil Önleyici Hizmetler

İkincil önleme hizmetleri, sorunla ilgili koşulların hafifletilmesi amacıyla, çocuğa yönelik istismar riski taşıyan aileleri hedef alır. Madde kullanımı, erken yaşta annelik, gelişimsel yetersizlikler ve yoksulluk, ruhsal sorunları olma, engelli çocuğa sahip olma gibi birçok risk faktörü istismarın nedenleridir. Programlar, hizmetleri bu risk faktörlerinden herhangi biri ya da hepsinin bulunduğu bölgelere yöneltirler (Dönmez, 2009).

Yüksek risk gruplarının belirlenmesi 1970'lerde İngiltere ve ABD'de birçok araştırmaya konu olmuş, 1990 yılında 'Sağlıklı Başlangıç' programı kapsamında 'Hawaii'sHealthy Start' modeli, aile ilişkilerini ve fonksiyonlarını geliştirmek, olumlu aile becerileri, aile çocuk etkileşimlerini ve optimal çocuk gelişimini arttırmak, çocuk istismar ve ihmalini önlemek amacıyla geliştirilmiştir (Pala, 2011).

İkincil önleyici hizmetler aşamasında dikkat edilmesi gereken bir konu da çocukların istismar konusunda eğitilmesi olmasıdır. Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri ve Sağlık Ocakları rehberliğinde okullarla işbirliği yapılarak eğitim programları düzenlenebilir. Önce çocuğa istismarı uygulayabilecek kişiler tanımlanır, sonra çocuğa iyi dokunuş ile kötü dokunuş arasındaki farklar anlatılmalıdır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 96).Cinsel istismara uğrayan çocuklara istismar sonrası kendisindeki gelişmeler konuşulur. Cinsel istismar sonrasında ailenin çocuğa yaklaşımı da önem taşımaktadır. Aile bireyleri çocuğu suçlamam konusunda bilgilendirilmeli, ailenin olayı inkar etmemeleri sağlanmalıdır. Aile bireylerine istismara uğrayan çocuğun durumu anlatılmalı ve aile görüşmelerinde ailelerin özellikle 'istismar' kelimesini kullanmalarına dikkat edilmeli ve gelecekte olabilecek bir istismar vakasına karşı çocuk koruma altına alınmalıdır (Akgiray, 2007).

Üçüncül Önleyici Hizmetler

Üçüncül önleyici hizmetler, çocuk istismar ve ihmalinin tekrarının ve ortaya çıkabilecek komplikasyonların önlenmesi amaçlanmaktadır. 24 saat açık merkezlerde fiziksel ve ruhsal tedavi başta olmak üzere, rehabilitasyon ve ailenin yeniden topluma kazandırılmasını hedefleyen programları kullanır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 96).

İstismar edilmiş çocuğun yeniden istismar edilmesini önleme hizmetleridir. İstismar ortaya çıktıktan sonraki tüm hizmetleri kapsar. Yeniden istismar oranları, üçüncül önleme hizmetlerinin ne derece etkili olduğu hakkında fikir verir. Uzmanların ve toplum üyelerinin çocuk istismarı olaylarını erken belirlemeleri için çalışmalarını da içerir ve bunlara ek olarak istismarın olumsuz sonuçlarını da azaltmayı amaçlar (Uysal, 1998).

Uzmanları ve kamuoyunu çocuk istismarının belirtilerine duyarlı kılmayı amaçlayan kampanyalar, bu tür önleme programı kapsamında alınmalıdır. Çocuk istismarı olguları konusunda istatistik toplanmaya başlandığında, şüphesiz belirlenen vaka sayısı artacak ancak etkili belirleme programları ile örselenmenin şiddeti azalacak ve böylece hizmet gelişecek, daha fazla çocuk belirlenebilecek ve örselenmeleri daha indirilmeye çalışılacaktır (Dönmez, 2009).

Cinsel istismar sonrasında oluşan psikososyal ve fiziksel travmanın uzun dönemdeki etkilerinin en aza indirgenmesi de üçüncül önleme hizmetleri kapsamındadır. Çocuğun istismar ile ilgili duygu ve davranışları kontrol altına alınmalı ve çocuğun benlik saygısını arttıracak çalışmalar planlanıp, uygulanmalıdır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 96).

Çocuk İstismar ve İhmalinin Önlenmesinde Okul Öncesi Öğretmeninin Rolü

Çocukları istismardan korumak özel yetenek ve bilgi gerektiren bir iştir. Çocuk istismar ve ihmali olaylarının belirlenmesi ve önlenmesinde çocuk bakım kurumu çalışanları, hukukçular, emniyet mensupları, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, hastane ve alanda çalışan hemşireler, hekimler ve tüm sağlık çalışanlarına gereksinim olsa da en önemli rol öğretmenlerindir. Çünkü okul, çocukların ev dışında en çok zaman geçirdikleri ortam ve öğretmenler de okulda çocukları sürekli olarak gözlemleme, onların davranış ve görünümlerindeki en ufak değişikliği fark etme olanağına sahiptirler. Çocukların gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olan okul personeli, çocukların normal ve normal olmayan davranışlarını gözlemleyerek istismarın belirlenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Öğretmenler çocukları yaşıtları ile bir arada gördükleri için aradaki farkı daha iyi

algılayabilmekte, bu farklara ek olarak öğrencisinin vücudunda gördüğü yara ya da berelerin, davranışlarındaki değişikliklerin nedenini araştırıp istismar ve ihmalin tespitini sağlayabilmektedirler (Sarıbaş, 2013).

Her devlette eğitimcilerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili rapor yazmakla yükümlüdürler. Bazı devletler konu ile ilgili personel tayin ederken bazıları ise, bu göreve öğretmenlerin, okul müdürlerinin, hemşirelerin ve psikolojik danışmanların dahil olduğunu belirtir (Sarıbaş, 2013).

Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalinin tespitinde önemli rol oynamaları öğretmenlerin, çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında eğitim almalarını da gerektirir (Sarıbaş, 2013).

Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalini bildirim zorunluluğu olduğu ülkelerde, öğretmenlerin istismar ve ihmali tanımlamalarına, belirtilerini fark etmelerine ve fark edilen durumlarda ne tür bir yol izlemeleri gerektiğine dair çeşitli eğitim programları hazırlanmış ve el kitapları yayınlamıştır. Türkiye'de, öğretmenlerin istismar ve ihmalden şüphelendikleri durumları sosyal hizmetler kurumlarına ve gereğinde adli makamlara bildirmesi gerekir. Bu bildirim öğrencinin istismardan kurtulması, istismarcının cezalandırılması ve tedavisinin sağlanması bakımından oldukça önemlidir (Sarıbaş, 2013).

Yapılan araştırmalar, çocuğa yönelik cinsel istismarın büyük bir çoğunluğunun yedi yaş öncesi dönemde gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu durum okul öncesi dönem ve okul öncesi öğretmenlerinin özelikle cinsel istismarı önleme konusunda çok önemli olduğunu göstermiştir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 95). Çocukların ilk deneyimlerini yaşadıkları okul öncesi dönemde onlarınla yakın etkileşimde olan okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalıklarının ve bilgi düzeylerinin arttırılması gerekmekte, durumun tespit edilmesi, kayıt altına alınması, gerekli yasal süreçlerin başlatılması konusunda da uygulamalar, yaptırımlar getirilmelidir (Sarıbaş, 2013).

Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Çalışmalarının Kapsamına Giren Çalışmalar ve Özellikleri

Çocuk istismar ve ihmalini önlemeye yönelik çalışmalar;

- Halkın bilinçlendirilmesi,
- Ebeveynlik eğitimi ve destek programları,

- Okullarda bilinçlendirme çalışmaları,
- Ebeveynler için ev ziyareti programları,
- Özellikle cinsel saldırılar konusunda çocukların bilinçlendirilmesi,
- Bilinçlendirilme çalışmalarını mevcut kurumlar içerisine yerleştirmek,
- Çocuk istismarını önlemede ilgili kurumlar ve devletin geliştireceği stratejiler şeklinde sıralanabilir.

Başarılı çocuk istismarı önleme programlarının bazı ortak özellikleri;

- Aile ve toplum arasındaki bağı ve desteği güçlendirmek,
- Çocukların büyüme ve gelişmesinde hayati rol oynayan aileleri eğitmek,
- Ailelerin sağlıklı ruhsal ve kişisel gelişimleri için yaratıcı seçenekler geliştirmek,
- Aile birliğine saygı duymak,
- Aileleri çocuklarının kapasitelerini ve gelişimlerini en üst seviyeye çıkarmaları için güçlendirmek,
- Toplum destek sistemleri ile bağlantı kurmak,
- Ailelerin ve çocukların bir araya gelip zaman geçirebilecekleri, etkileşimde bulunabilecekleri ve birbirlerinden bilgi ve destek alabilecekleri ortamlar sağlamak,
- Ailelerin gereksinim duydukları servisleri oluşturmak ve destekleyip geliştirmek,
- Sağlıklı aile uygulamaları konusunda toplumu bilinçlendirmek,
- Ailelere 24 saat acil yardım sağlamaktır(Yıldırım Doğru, 2012, s. 96-97).

Ailelerin, çocukları istismardan korumak için yapması gerekenler;

- Çocukların telefonlarını ve adreslerini öğrenmelerini sağlamak,
- Çocuğa telefonu nasıl kullanacaklarını öğretmek,
- Çocuğun her zaman nerede olduğu konusunda doğruyu bilmek,
- Çocuğun umumi yerlerde tek başına tuvalete göndermemek,
- Çocuğun arabada yalnız bırakmamak,
- Çocuklara yabancılarla kuracakları ilişkilerin sınırlarını öğretmek,
- Çocuğun tüm arkadaşlarını tanımak,
- Çocuğun etkinliklerinde yer almak,
- Çocuğu büyük alanlarda yalnız bırakmamak ve kaybolmaları durumunda nasıl yardım isteyeceklerini öğretmek,

- Çocuğa eve giremediği bir durumda kimin evine gidebileceğini açıkça belirtmek,
- Çocuğa aşırı ilgi gösteren kişileri dikkate almak,
- Çocuğa iyi dokunuş, kötü dokunuşu, vücudunun özel bölgelerini öğretmek, vücudunun kendisine ait olduğunu ve kötü dokunuşlara karşı koruması gerektiğini vurgulamak,
- Çocuğa istemediği bir şekilde dokunulduğunda hayır demeyi, nasıl yardım isteyeceğini, gerekirse bağırmayı ve kaçmayı öğretmek,
- Çocuğun tüm korkularını önemsemek,
- Çocuğa tehlikeli bir durumla karşı karşıya kaldığında, nerede ve ne zaman olursa olsun ailesinin yanında olacağını anlatmak,
- Çocuğa ailesinden başka kimseden hediye kabul etmemesi gerektiğini öğretmek,
- Çocuğa anne ile çocuk arasında sır olmayacağını, çocuğa istemediği bir davranışla karşılaştığında o kişi bunun sır olduğunu söylese dahi annesine anlatması gerektiğini öğretmek,
- Çocuk ile etkili anne baba iletişi kurmak olarak sıralanmaktadır (Yıldırım Doğru, 2012, s. 102-103).

Çocuk İstismar ve İhmalinde Adli Bildirim Zorunluluğu

Araştırmalar çocukların ailelerde, okullarda ve toplumda karşılaştıkları istismar eylemlerinin çok ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Çocuk istismar ve ihmal kavramı kapsamına giren eylemleri yetkili makamlara bildirmemek TCK'da suç sayılmıştır ve TCK'nın 98. maddesine göre, kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen, kurumu polise, savcılığa, SHÇEK'na bildirmeyen kişiler bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bildirim ya da yardım yükümlülüğünü yerine getirilmemesi sebebiyle kişinin ölmesi durumunda ceza arttırılır. Bu durumda oluşan suçun faili çocuğa kötü davranıldığını görüp de bunu bildirmeyenlerdir (Akyüz, 2012, s. 510).

TCK'nın 278.maddesine göre ise işenen suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişiye bir yıla kadar hapis cezası verilir, mağdur kişi 15 yaşını bitirmemiş ise bu ceza yarı oranında arttırılır (Akyüz, 2012, s. 510).

TCK'nın 279. maddesine göre, kamu adına soruşturma gerektiren bir suçun işlendiğini görevi ile bağlantılı olarak öğrenip, yetkili makama bildirmeyen ya da bildirimi geciktiren öğretmenler vb. kamu görevlilerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. TCK devlet memurlarını ve bazı meslek gruplarını görevleri sırasında görevlerine ilişkin bir suçun işlendiğini öğrendiklerinde bunu bildirmekle yükümlü tutar. TCK'nın 280.maddesi de görevi sırasında bir suçun işlendiği ile ilgili bir belirti ile karşılaştığı halde yetkili makamlara bildirmeyen ya da bildirmeyi geciktiren hekim, hemşire, ebe, eczacı, diş doktoru, vb. sağlık hizmeti veren kişileri kapsar ve bu kişilere bir yıla kadar hapis cezası verilir (Akyüz, 2012, s. 510).

Suç oluştursun-oluşturmasın istismar ve ihmal edilmiş çocukların korunmaya alınmasına ilişkin bir bildirim yükümlülüğü de SHÇEK'da bulunmaktadır ve mahalli mülki amirler, sağlık kurum ve kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri, belediye memurları korunmaya muhtaç çocukları illerde il sosyal hizmetler müdürlüklerine, ilçelerde ise ilçe sosyal hizmetler şubelerine bildirmekle yükümlüdürler (Akyüz, 2012, s. 511).

Çocuk cinsel istismarı, fuhşa teşvik edilmesi, çocukların terki, ihmal edilerek yaralanması veya ölmesi, kötü muameleye maruz bırakılması, dilencilikte kullanılmaları Türk Ceza Kanunu'na göre suç sayılmaktadır ve bu nedenle öğretmenlerin ve devlet memurlarının görevlerini yaptıkları sırada görevleri ile ilgili bu suçlardan birinin işlendiğini öğrendiklerinde ya da suça tanık olduklarında yetkili makamlara haber vermekle yükümlüdürler (Uysal, 1998).

Bireyin çocuğa karşı yaptığı davranışların suç olarak kabul edilmesi için davranışın; 15 yaşını bitirmemiş çocuğa yapılması, reşit olan kişilere zor, şiddet ve tehdit kullanarak yapılması, hile ile gerçekleştirilmesi, akıl ya da beden sağlığından dezavantajlı kişiye yapılması, 15 yaşını bitiren kız çocuklarının evlenme vaadiyle kızlıklarının bozulmuş olması, seksüel olayların açıkta yapılması gerekmektedir (Yıldırım Doğru, 2012, s. 79).

Çocukların cinsel istismarı ile ilgili dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir konu ise savcılık ya da mahkemenin yazılı istemi olmadan, olayla ilgili muayene yapılamayacağıdır ve kişinin kendi isteği veya üçüncü kişilerin istemi üzerine muayene yapılamaz, adli rapor düzenlenemez (Yıldırım Doğru, 2012, s. 82).

ÇKK'na göre adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları koruma gereksinimi içine girmiş, istismar ve ihmal edilmiş çocukları SHÇEK'na bildirmekle yükümlüdürler (Akyüz, 2012, s. 511).

İstismarda şüphelenen kimsenin bu durumu bildirmesi çocuğu koruyabilir ve aileye yardım sağlayabilir. Bildirim bir suçlama değil aksine çocuğun durumunun soruşturulup değerlendirilmesi için yapılan bir istektir (Sarıbaş, 2013). Aile bildirimden sonra mağdurların ruhsal yardım isteklerinden vazgeçeceği ile ilgili bir bir önyargı olmasına rağmen araştırmalar bu önyargının yersiz olduğunu göstermektedir (Tahiroğlu, Avcı, ve Çekin, 2008, s. 4).

Okullarda istismara uğrayan çocuklara yönelik PDR hizmetleri kurulları bulunmaktadır, kurullarda yapılan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir;

- **Önleyici Hizmetler;** Çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık geliştirme eğitimlerinin planlanıp, düzenlenmesidir.
- **Koruyucu Hizmetler;** Gizlilik ilkesi göz önünde bulundurularak yalnızca görevli olan birimlerin vakadan haberdar edilmesidir.
- **Müdahale;** Okul idaresine haber verilmesi, krize müdahale ekibine haber verilmesi, ilçe milli eğitim müdürlüklerindeki kriz ekiplerinin bilgilendirilmesi, bağlı bulunulan ilçenin veya ilin rehberlik ve araştırma merkezleri ile iletişim kurulması süreçlerini içerir. İletişim, okul idaresi ve rehberlik servisinin bir üst makam olan ilçe milli eğitim müdürlüğünü haberdar etmesi ve Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde ilgili uzman ekiplerin okula ulaşması, öncelikle okul idaresi ve rehberlik servisinden vaka ile ilgili ön bilgi almasıyla gerçekleşir.Ön bilgi sürecinde oluşturulan raporda; ad, yaş adres, istismar süresi, çocuğun ailesi bakıcısı vb. kişilerin adresi, şüphelinin adı ve adresi, istismarın olduğu yer, durumdan kimlerin haberdar olduğu, olaya müdahale sürecine kadar neler yapıldığı, çocuğun yarlarının içeriği, boyutu, kanıtlar, yaraları ve istimrarcıyı ortaya çıkaracak diğer bilgilerden bilinenlerin olması gerekmektedir. Rehberlik servisi, okul idaresi ve Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından okula gelmiş uzman ekiple birlikte koordineli bir çalışma sonucu öğrenci için yapılabilecekleri planlar ve haberdar edilmesi gereken diğer birimlerle iletişime geçer. Bu birimler, polis, savcılık, üniversitelerin istismar ve ihmalle ilgili bölümleri ve sosyal hizmetler birimleridir (Sarıbaş, 2013).

İlgili Araştırmalar

Keskin ve Çam (2005), yaptıkları çalışmada çocukluk çağı cinsel istismarı yaşamış bireylerde hemşirelerin danışmanlık rolünü ifade etmeyi amaçlamıştır. Çocukluk çağı cinsel saldırısı son literatüre dayanılarak değerlendirilmiş ve yaygınlığı, risk faktörleri, çocuk üzerindeki psikodinamik etkileri, terapötik girişimler yeni bulgulara dayanılarak özetlenmiştir. Çalışma sonundaki bulgular şu şekildedir: Cinsel istismar çocuklarda akut psikiyatrik semptomlara yol açabilmektedir, yetişkinlik döneminde istismarın medikal ve psikiyatrik spektrumda yer alabilen etkileri olabilmektedir. Terapist hemşirenin psikolojik desteği, travmaya uğrayan çocuk için bütüncül bakım açısından önemlidir. Çocukluk çağı cinsel istismarında travmatik dinamiğin ve sonraki döneme yansıyan etkilerinin anlaşılması, çocuğun kendini açması ve girişimlerin plânlanması sırasında hemşire terapistin yönlenmesini sağlar.

Özer, Bütün, Beyaztaş Yücel ve Engin (2007) yaptıkları çalışmada Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirip, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olan ve çoğunlukla gizli kalan, kısa ve uzun dönemli etkileri açısından önemini koruyan cinsel yönden çocuk istismarı konusuna dikkat çekmeyi ve cinsel suç mağduru çocuklarda suçla ilişkili adli ve psikiyatrik özellikleri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Adli Tıp Kurumu Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğüne 01.02.2006 tarihinden 30.06.2007 tarihine kadar başvuran 18 yaşın altındaki 11 cinsel istismar olgusu değerlendirilmiştir. Bu çalışmada; mağdurların yaş, cinsiyet, meslek, eğitim, olay mekanı, olay yeri, olay tarihi,ile muayene arasındaki süre, adli rapor, psikiyatrik muayene bulguları ve cinsel saldırı muayene bulguları,sanıkların cinsiyetleri ve mağdura olan yakınlıkları araştırılmıştır. Olguların ikisi (% 18,18) erkek, diğerleri (% 81,82) kızdır. Cezaevinde fiili livata sanığı olarak tutuklu bir erkek dışında diğerleri öğrencidir. Olay mekânına göre incelendiğinde üçü (% 27,27) açık arazide, üçü (% 27,27) işyerinde, ikisi (% 18,18) sanığın evinde, biri (% 9,05) cezaevinde gerçekleşmiştir. Sekiz (% 72,72) olgu yaz aylarında, ikisi (% 18,18) ilkbahar, biri (% 9,09) de kış mevsiminde gerçekleşmiştir. Bütün olguların olaydan 72 saat sonra muayene için Şube Müdürlüğü'ne gönderildiği ve hiç birine laboratuar tetkiki yaptırılamadığı belirlendi. Beşinin (% 45,45) Çorum il merkezinden, altısının (% 54,54) da ilçelerinden geldiği görülmüştür. Dört olgunun (% 36,36) daha önce düzenlenmiş adli raporu mevcut olup, bunlardan birinde cinsel istismarın fiziki bulgusu olduğu; diğer yedi (% 63,63) olgunun da daha önce düzenlenmiş adli raporu olmadığı saptanmıştır. Mağdurların birinde (% 9,09)

zeka geriliği olup; himen muayenesi yapılan dokuz (% 81,81) kızdan sadece birinde (% 9,09) "eski yırtık" olarak tanımlanan fiziki bulguya rastlanmıştır. Bütün olgulara anal muayene yapılmış olup; fissür mevcut olan dört (% 36,36) olgunun birisinin erkek olduğu tespit edilmiştir. Mağdurla yakınlığı bilinmeyen bir sanık dışında; ikisinin (% 18,18) akraba, sekizinin (%72,72) de tanıdık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sanıkların cinsiyeti tüm olgularda erkek olarak tespit edilmiştir.

Demir (2008), yaptığı araştırmada çocuk ve ergenlerin cinsel istismarı sonrasında akut stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu özellikleri incelemiştir. Çalışmaya katılan mağdurlar, Çocuklar için Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği, Kovaks Depresyon Ölçeği, Durumluluk ve Süreklilik Anksiyete Ölçekleri, Offer Benlik İmgesi Ölçeği ve bu çalışma için hazırlanan Cinsel İstismar Görüşme Formu ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizi SPSS ile yapılmıştır. Araştırmaya 6'sı erkek, 24'ü erkek; 14'ü 9 -13 yaş, 16'sı 13 – 18 yaş arasında dağılım gösteren 30 çocuk alınmış. Demir, araştırma sonunda çocukların % 90'ının cinsellikle, % 93'ünün cinsel istismarla, % 96,7'sinin cinsel istismardan korunmayla ilgili konularda bilgilendirilmediği, % 90'ının travma sonrası stres bozukluğu tanı ölçütlerini karşıladığı, cinsel istismarın mağdurlar üzerinde cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey farkı gözetmeksizin ciddi psikiyatrik sonuçlar doğurduğu saptanmıştır.

Doğan Önen (2009), yaptığı çalışmada cinsel istismara uğrayan ergenlerde bireysel, ailesel ve istismara ait özelliklerin tanımlanarak, istismara uğrama ve psikiyatrik bozukluk oluşumu üzerine etkilerini araştırmıştır. Çalışma 24'ü kız, 7'si erkek toplam 31 olgu ve 47'si kız, 14'ü erkek 61 ergenden oluşmaktadır. Her iki grup da Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Versiyonu ile tanı açısından taranmıştır. Çalışmaya katılan tüm çocuk ve ergenler ile anneleri tarafından Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği - Ergen Formu, Stresle Baş Etme Tarzları Ölçeği - Erişkin Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği doldurulmuştur. Araştırma sonunda, bireylerin cinsel istismara uğramasında etkili olan değişkenler arasında okula gitmeme, kardeş sayısının çok olması, kaçıncı çocuk olduğu, fiziksel hastalık varlığı, zeka düzeyinin düşüklüğü, anne eğitiminin düşük olması, baba alkol kullanımı, marital sorun, aile içi şiddet ve ailede cinsel örselenme öyküsünün olduğu, olgu grubunda daha yüksek oranda psikopatoloji ve belirti olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Cinsel istismara uğrayan grupta anksiyete bozukluğu ve depresif bozukluklar en sık görülen tanılar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Olgu grubundaki ergenlerde

tanıya etki olduğu saptanan tek sosyo-demografik değişkenin, sosyo-ekonomik düzey olduğuna, aile işlevleriyle ilgili olarak ise olgu grubunda iletişim ve gerek ilgiyi gösterme alt test ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır. Başa çıkma biçimleriyle ilgili olarak ise olgu grubunun problem odaklı başa çıkmaları daha az kullandığı ve bu başa çıkma biçimini daha az kullanmanın olgu olma riskini arttırdığı tespit edilmiştir**.**

Dönmez (2009), Balıkesir il merkezinde bulunan ilköğretim okulları ve bağımsız anaokullarında çalışan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin ve sınıflarında eğitim gören okul öncesi öğrencilerin annelerinin ve babalarının çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ile istismarı ve ihmali önlemeye yönelik önerilerini incelediği çalışmasında, çocuk istismarı görüş anketi, çocuk ihmali görüş anketi ile istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketi ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Anket ve formlar 93 okul öncesi eğitimi öğretmeni, 279 anne ve 279 baba olmak üzere 651 kişiye uygulanmıştır. Okul öncesi öğretmenleri ve ebeveynleri, anketler de yer alan ifadelerin çoğunluğuna, büyük oranda istismardır /ihmaldir yanıtını vermişler, ancak istismarın ve ihmalin türüne ilişkin yapılan sınıflamada, okul öncesi eğitimi öğretmenlerin ve ebeveynlerin birden fazla istismar ve ihmal türüne dahil edilebileceği beklentisi yüksek olan ifadelerde bile çoğunlukla yalnızca bir istismar / ihmal türüne yönelik yanıt verme eğiliminde oldukları; istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketine öğretmenlerin çoğu ifadeye yüksek oranda katılmış oldukları ve öğretmenlere yönelik (kıdem, iş doyumu, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocukların cinsiyetleri) değişkenlerin ankette yer alan ifadelere katılma oranlarını etkilemediği belirlenmiştir. Eğitim değişkeninde 21-23. ifadelerde anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Okul öncesi çocuğa sahip ebeveynlerin istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketi, ebeveynlerin (ekonomik durum, eğitim durumu, annelerin ve babaların iş durumları, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocukların cinsiyetleri) değişkenleri açısından incelendiğinde, 12-13-21-23. ifadelerde anlamlı bir farklılaşma belirlenmiştir. Araştırmanın beşinci problem cümlesi doğrultusunda, öğretmenler ve ebeveynler arasında istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketinde yer alan 5-6-9-10-17-23. ifadelerde anlamlı farklılık saptanmıştır ve belirlenen ifadelere öğretmenlerin, babalara ve annelere oranla daha yüksek oranda katıldıkları belirtilmiştir.

Yılmaz (2009), yaptığı çalışmada cinsel istismara uğrayan ve uğramayan 6 -12 yaş grubundaki çocukların aile resmi çizimleri, davranış sorunları ve ailelerin işlevsel

özelliklerinin incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi'ne ve Hacettepe Üniversitesi Hastanesi Çocuk Ruh Sağlığı Bölümü'ne 2007-2009 tarihleri arasında başvurup kesin cinsel istismar tanısı almış 13 kız, 7 erkek çocuk ile Gazi Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Genel Polikliniği'ne herhangi bir fiziksel sorun ile başvurmuş olup, cinsel istismara uğramadığı öğrenilen 13 kız, 7 erkek çocuk oluşturmaktadır. Çocukların aile resmi çizimlerinin incelenmesi için Kinetik Aile Çizim Testi; aile işlevselliğinin değerlendirilmesi için Aile Değerlendirme Ölçeği; çocukların davranış sorunlarının ölçülmesi için 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Çocuk ve aileye ilişkin demografik bilgilerin elde edilmesi için Aile Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda, cinsel istismara uğrayan çocukların, uğramamış çocuklara göre Kinetik Aile Çizimlerinde en fazla "ders çalışmak", "TV izlemek", "oturmak", "yemek yemek" hareketlerini kullandığı; daha fazla stil kullanımı olduğu; en sık kullanılan stilin kapsülleme; sembolün "su", "merdiven" "elektrik/elektrikli alet" olduğu; baba figürünü çizmeme eğiliminin bulunduğu; kendilerini, annelerini, babalarını ve kardeşlerini daha küçük çizdikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Cinsel istismara uğrayan çocukların davranış sorunlarının daha fazla olduğu, ailelerinin ise iletişim alanında sağlıksızlık eğilimi gösterdiği, cinsel istismara uğrayan ve uğramayan çocuklar arasında yaş ve cinsiyete göre farklılıklar olduğu, Kinetik Aile Çizim Testi ile aile işlevselliği ve davranış sorunları arasında ilişki olduğu, cinsel istismara uğrayan çocukların ailelerinde baba figürü ile ilgili sorunların olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Er (2010), yaptığı araştırmada cinsel istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin anksiyete, depresyon ve benlik algısı açısından karşılaştırılması konusunda çalışmıştır. Araştırma grubu olarak İstanbul ili Yenibosna ilçesindeki Adli Tıp Kurumu'na cinsel istismara maruz kalma nedeniyle başvuran 15-24 yaş aralığındaki 46'sı kız, 4'ü erkek olan 50 ergen, karşılaştırma grubu olarak da İstanbul ili Maltepe ilçesinde çeşitli hizmet sektörlerinde çalışan cinsel istismara uğramamış 42'si kız, 8'i erkek olan 50 ergen seçilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlere, sosyodemografik değişkenlerin sorulduğu Genel Bilgi Formu, depresyon belirti düzeyini ölçen Beck Depresyon Envanteri, anksiyete belirti düzeyini ölçen BeckAnksiyete Envanteri ve benlik algısını değerlendiren Sosyal Karşılaştırma Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonunda, cinsel istismara maruz kalan ergenlerin Beck Depresyon Ölçeği ve BeckAnksiyete Envanterinden aldığı puanların cinsel istismara uğramamış ergenlere daha yüksek olduğunu saptamıştır. Cinsel istismara

maruz kalan ergenlerin Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinden aldıkları puanların ise cinsel istismara maruz kalmamış ergenlere göre daha düşük olduğunu saptamıştır.

İnan (2010), yaptığı çalışmada 2005-2009 yıllarında Kocaeli Adliye'sinde görülen cinsel istismar konulu davalarda sanık ve mağdur çocukların sosyo demografik özelliklerini ve suçun niteliğini incelemiştir. Kocaeli Adliyesi'nde görülen cinsel istismar konulu 493 dosya incelenmiştir. Olayların % 22,5'i sanığın evinde gerçekleşmiştir. % 85,8'inde sanık ve mağdur birbirini tanımaktadır. % 37,9'unda sanık mağdurun sevgilisidir. Mağdur çocukların % 43,6'sı 15-18 yaş arasındadır. % 81,0'ı kız çocuğudur. Mağdurların % 6,3'ünün olay sonrasında psikolojisi bozulmuştur. Sanık çocukların % 68,8'i 15-18 yaş arasındadır. 192 çocuk sanığın tamamı erkek çocuktur. % 95,8'i olayın hukuki anlam ve sonuçlarını anlayabilecek durumdadır. % 69,3'ü iddia edilen suçu kabul etmemektedir. Araştırma sonunda kız çocukların erkek çocuklardan daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı, cinsel istismar sanıklarının genellikle erkek ve mağdurun tanıdığı bir kişi olduğu, sanıkların büyük bir kısmının mağdurdan yaşça büyük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İnci (2010), yaptığı araştırmada çocukların cinsel suistimali ve istismarının sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlarını incelemiştir. Çocukların cinsel suistimali ve istismarı faillerinin çoğunlukla kendilerini içedönük ve karamsal olarak tanımlayan, genç/orta yaşlı, bekar ve eğitim seviyeleri düşük bireyler olduğu, bu bireylerin çoğunun küçük bir konutta kalabalık ve eğitimsiz bir ailede, ebeveynlerin ilk veya ikinci çocuğu olarak büyüdükleri, ekonomik durumlarının iyi olmadığı, çoğunlukla parçalanmış bir aileden geldikleri, sabit bir işi olmadıkları ve her meslek grubundan olabildiklerini, çoğunlukla göç etmiş kişiler oldukları ve şehirlerde yaşadıkları, iyi bir cinsel eğitim almamış oldukları, pornoya ilgili, ilk cinsel deneyimlerinin aşk ve sevgiden yoksun olarak çocuk yaşlarda para karşılığı hayat kadını ve/veya diğerleri ile yaşamış, cinsel ya da şahsi suçlardan sabıkalı bireyler olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Metin (2010), yaptığı çalışmada çocuk psikiyatri polikliniğinde değerlendirilen cinsel istismar olgularının biyopsikososyal özelliklerini incelemiştir. Araştırma; 314 kız, 88 erkek toplam 402 olguyu kapsamaktadır. Olguların biyopsikososyal verileri görüşmeyi yapan araştırma görevlileri tarafından doldurulan bilgi formundan, istismar ve klinik izlemle ilgili verileri dosyaların geriye dönük olarak taranması sonucu elde edilmiştir. Bilişsel yetisi yeterli olan 9 yaş ve üzerindeki çocuk ve ergenlere çalışmada Çocuklar İçin Sürekli Kaygı Ölçeği ve Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, olgu sayısının kız cinsiyette, erkek cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek

olduğu, olgularda yaş ortalamasının 12.87±3.59 yıl olduğu, olguların çocuğunun istismar şeklinin vajinal penetrasyon olduğu, istismarcıların çoğunun olguların tanıdığı kişiler ve erkek olduğu saptanmış.

Tülü (2010), yaptığı araştırmada tecavüz suçlarında ve çocuk cinsel istismarcılarında suç analizi ile ilgili çalışmıştır. Araştırmada hükümlüler hakkında bilgi toplayabilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen cinsel suçlular için görüşme formu, tecavüze ve çocuk cinsel istismarına yönelik bilişsel çarpıtmalar soru formları ve kişilik bozukluklarından psikopatinin tespiti için de Levenson Psikopati Ölçegi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Ankara L1 ve L2 Tipi, İstanbul Ümraniye T Tipi, Çankırı, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Adıyaman, Malatya, Elazığ ve Mersin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında 18-65 yaş aralığında toplam 263 erkek hükümlüye ve karşılaştırma grubu olarak hiç suç işlememiş 18-65 yaş aralığında 100 erkek bireye görüşme formu ve ölçek uygulanmıştır. Çalışma sonunda, çocukluğunda cinsel istismar mağduru olmuş olma durumu ile daha sonra çocuk cinsel istismarcısı olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukluğunda cinsel istismar mağduru olduğu yaş ile daha sonra cinsel istismar ettiği çocukların yaşı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alkol ve uyuşturucu kullanımı açısından cinsel suçlular ile hiç suç işlememiş kişiler arasında fark olduğu, suç zamanında mağdurun alkollü olması ve uyuşturucu almış olması açısından cinsel suç türlerine göre değişen mağdurlar arasında fark olduğu, cinsel suçlular ile hiç suç işlememiş bireylerin cinsel suçlara yönelik bilişsel çarpıtma ölçek puanları arasında fark olduğu bulunmuştur. Cinsel suçlular arasında birincil ve ikincil psikopati ölçek puanları açısından anlamlı bir fark bulunamazken, cinsel suçlular ile hiç suç işlememiş bireyler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Türk (2010), yaptığı araştırmada Zonguldak ili, Ereğli ilçe merkezinde bulunan 18 ilköğretim okulundaki 180 öğretmen ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesindeki çeşitli sınıflarda ve bölümlerde okuyan 229 öğretmen adayıyla gönüllülük esasına dayanarak çalışmış ve öğretmen adaylarının istismar ölçümlerinin yaş, cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı vb. değişkenlere göre ve öğretmenlerin yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, mezun oldukları fakülte vb. değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermediğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri ile öğretmen adayları ve öğretmenler için iki ayrı Kişisel Bilgi Formu kullanılmış, öğretmen adaylarının kardeş sayılarına, yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdikleri yerleşim yerlerine ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre istismar

ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu; öğretmenler ile ilgili değişkenlere göre ise; öğretmenlerin istismar ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları ile öğretmenlerin istismar, Yalan ve Rastgele Yanıt ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş; öğretmen adaylarının istismar ölçümlerinin öğretmenlerin istismar ölçümlerinden yüksek olduğu, ancak Yalan ölçümleri ve Rastgele Yanıt ölçümlerinin ise öğretmenlerin Yalan ve

Rastgele Yanıt ölçümlerinden düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çaylı (2011), yaptığı araştırmada 2006-2010 yılları arasında Süleyman Demirel Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na başvuran vakalarda ve ülke genelinde cinsel saldırı ve istismar olgularının ruh sağlığı açısından değerlendirilmesinde karşılaşılan sorunları incelemiştir. 1 Haziran 2006 – 1 Haziran 2010 tarihleri arasındaki dört yıllık süreçte SDÜTF ATAD'a başvuran cinsel saldırı ve istismar vakaları hakkında düzenlenmiş bilirkişi raporları retrospektif olarak incelenmiştir. Belirtilen dönemde SDÜTF ATAD'da 74 cinsel saldırı raporu düzenlenmiş olup, bu raporların 6'sında psikiyatrik değerlendirme bulunmadığından çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Araştırmacı çalışma sonunda, objektif kriterler ile değerlendirilemeyen "ruh sağlığının bozulması" kavramının cinsel suçlarda ceza arttırıcı bir faktör olarak belirlenmesinin sakıncalarının olduğu, bu maddenin tamamen kaldırılıp ya da revize edilmesi gerektiğini kanısına varmıştır.

Pala (2011), öğretmen adaylarının eğitim aşamalarında iken, çocuk istismarı ve ihmalinin tanınması ve önlenmesine yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla yaptığı çalışmasına, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlköğretim sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümleri son sınıf öğrencilerinden 171 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmaya katılanların % 91, 2'si daha önce çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili hiç ders almadığını bildirmiş, araştırmaya katılanların % 20,5'inin fiziksel istismarı tanımlama, % 28,1'inin cinsel istismarı tanımlama, % 16,4'ünün duygusal istismarı tanımlama, % 18,7'sinin de çocuk ihmalini tanımlama konusunda hazırlıksız oldukları belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların 23'ünün istismar ve ihmalden şüphelendiği halde bildirimde bulunmadığını bildirmiştir. Öğretmen adaylarının % 87, 7'si kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğuna inanmakta, % 73,7'si Milli Eğitim politikalarına göre bildirmek zorunda olduklarını düşünürken, % 96,5'i ahlaki anlamda bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır.

Yalçınkaya (2011), yaptığı araştırmada Kartal ilçesindeki çocukta cinsel istismar olgularını değerlendirmiş ve şu sonuçlara ulaşmıştır: Çalışmadaki 479 olgunun 85'inin erkek, 394'ünün kız çocuğu olması, olguların yaş ortalamasının 13.95±3.05 olması, cinsel istismar şeklinin 106'sında sürtünme, 161'inde genitalpenetrasyon, 31'sinde anal penetrasyon, 3'ünde cinsel amaçlı satma, 174'ünde öpme-dokunma, 1'inde oral penetrasyon, 2'sinde sözlü istismar şeklinde olduğu şeklindedir. 77 olguda iddia edilen cinsel saldırı eyleminin evde meydana geldiğini, olguların 73'ünde eylemin mağdurun erkek arkadaşı, 18'inde yabancı bir kimse, 10'unda kardeşi, 7'sinde babası, 6'sında 2.derece akraba, 3'ünde komşu, 1'inde patronu tarafından gerçekleştirildiği şeklindedir.

Sarıbaş (2012), okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yaptığı araştırmada veri toplama aracı olarak üç bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin fiziksel istismar belirtilerinin farkında oldukları, cinsel ve duygusal istismar belirtilerinin de kısmen farkında oldukları belirlenmiştir. Öğretmenler istismar vakası ile karşılaştıklarında bildirim yapmada sorumlu olduklarını ve bunun bir zorunluluk olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmenlerin istismar belirtilerini saptamaları ile farklı eğitim düzeyi ve hizmet süresi arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı, duygusal ve fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeylerinde hizmet içi eğitim alma durumlarında anlamlı olarak farklılaştığı, cinsel istismar belirtilerini saptamada hizmet içi eğitim almalarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, duygusal ve fiziksel istismarın davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeyleri cinsiyet, eğitim durumu ve hizmet süresi değişkenlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Annelerin, babaların, okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının incelendiği bu araştırmanın modeli betimsel bir modeldir. Veriler önceden belirlenmiş olan kitleden seçilen örneklemden, aynı zamanda toplandığından araştırma kesitsel bir betimlemedir. Araştırma, verilerin analizi dikkate alındığında, betimsel tekniklerin yanı sıra gruplar arası karşılaştırmaları gerektirmektedir. Temelde ilişki arayıcı niteliktedir. Bu nedenle araştırma, genel tarama modellerinden, ilişkisel tarama modeli özelliğine sahiptir (Seyidoğlu, 2009, s. 33-34).

Araştırmanın bağımlı değişkeni okul öncesi dönem çocukları olan anne, babaların ve okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarıdır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise; "yaş, mesleki kıdem durumu, cinsiyet, eğitim durumu, konu hakkında eğitim alma durumu, cinsel istismara uğrayan bir çocuk vakası ile karşılaşma durumu" değişkenleridir.

Evren ve Örneklem

Annelerin, babaların ve okul öncesi öğretmenlerinin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla, çalışmanın evreni olarak Ankara'nın merkez ilçelerinden Etimesgut belirlenmiştir. Etimesgut ilçesinde okulöncesi eğitim alan çocuk sayısı 4555 iken; toplam öğretmen sayısı 234'tür. Toplam okul sayısı ise 58'dir. Evrenden

örneklem seçiminde % 5 duyarlılık ve % 95 güven aralığı dikkate alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında Ryan'ın (1995) formülünden yararlanılmıştır. Formül:

$$n = \frac{Npq}{\frac{(N-1)B^2+Pq}{Z^2}}$$

Yukarıdaki formülde yer alan semboller şu şekilde ifade edilebilir:

n: Örneklem Büyüklüğü

N: Evren

p: Evrene Ait Oran veya Tahmin

q: 1-p

B: Duyarlılık (% 5)

Z^2: Güven Aralığı (% 95)

Bu duruma göre, bu araştırmanın örneklemini 354 çocuğun anne – babası ve 18 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem kaybı yaşanmaması amacıyla, örnekleme 395 anne-baba alınmıştır. Tabakalı örnekleme ile yapılan örnekleme sonucunda 3 yaş, 4 yaş ve 5 yaş için rastgele örnekleme yapılmıştır. Bu örnekleme yapılırken her bir yaş düzeyindeki çocuk sayısı dikkate alınmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Verilerin toplanması için örnekleme alınacak okulların belirlenmesinin ardından, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden belirtilen okullarda araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli izinlerin alınmasının ardından, belirlenen kurumlarla irtibata geçilerek, anne-babaların ve öğretmenlerin kişisel özelliklerini belirleyebilmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", anne-babaların ve öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını belirleyebilmek amacıyla "Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bilgi formları ve ölçeğin, anne-babalara ve öğretmenlere ulaştırılmasından sonra, dönen ve uygunluğu tespit edilen 210 anne-baba ve 18 öğretmene ait toplamda 228 anket istatistiksel analiz için değerlendirmeye alınmıştır.

Anne ve Babalar İçin Kişisel Bilgi Formu

Annelerin ve babaların demografik özelliklerini belirlemek için, araştırmacı tarafından geliştirilen "Anne ve Babalar İçin Kişisel Bilgi Formu"nda, anne ve babaların cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, daha önceden çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili bir eğitim alma durumları, daha önceden cinsel istismara uğrayan bir çocuk vakası ile karşılaşma durumları bilgileri bulunmaktadır. Kişisel bilgi formunda yer alan maddeler, annelerin ve babaların yazılı olarak dolduracağı ve işaretleyeceği şekilde düzenlenmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Kişisel Bilgi Formu

Öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek için, araştırmacı tarafından geliştirilen "Öğretmenler İçin Kişisel Bilgi Formu"nda, öğretmenlerin cinsiyeti, yaşı, kıdemi, daha önceden çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili bir eğitim alma durumları, daha önceden çocukta cinsel istismar vakası ile karşılaşma durumları bilgileri bulunmaktadır. Bu bölümde toplam 8 madde bulunmaktadır. Kişisel bilgi formunda yer alan maddeler, öğretmenlerin yazılı olarak dolduracağı ve işaretleyeceği şekilde düzenlenmiştir.

Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek, Gültekin Akduman ve Cantürk (2010) tarafından, cinsel istismara uğrayan çocuklara ilişkin, insanların nasıl bir tutuma sahip olduğunun ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Çalışmanın başında 15'i bilişsel, 10'u duyuşsal, 15'i davranışsal boyutta olan ve 20'si olumlu ve 20'si olumsuz olmak üzere toplam 40 tutum ifadesi deneme uygulaması için seçilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliliği için ilk aşamada adli tıp, psikoloji, çocuk gelişimi-eğitimi ve okul öncesi eğitim alanında çalışan uzmanlardan görüş alınmıştır. Uzman görüşlerinin değerlendirilmesi Davis tekniği dikkate alınarak yapılmıştır. Bu ifadelerin kapsam geçerliği çalışması sonucu oluşturulan 29 maddelik ölçek, madde seçimi için 400 kişiye uygulanmış, ölçeğin madde analizi SPSS bilgisayar programında madde toplam test korelasyonu ve faktör analizi yöntemleriyle yapılmıştır. Madde toplam test korelasyonu sonucunda 30 ve üstü maddeler işler kabul edilmiş, daha sonra faktör analizi yapılmış ve faktör yükü 40'ın altında olanlar analize alınmamıştır. Sonuç olarak ölçek 19 (13 olumlu ve 6 olumsuz) maddelik son halini almıştır.

Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği, beş dereceli likert tipi ölçek şeklindedir. Seçenekler araştırmaya katılanların; "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Hiç Katılmıyorum" seçeneklerinden kendisine en uygun olanı seçip, işaretleyeceği şekilde düzenlenmiştir. Ölçekteki olumlu maddeler "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinde başlanarak 1'den 5'e doğru; olumsuz maddeler ise "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinde başlanarak 5'den 1'e doğru puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 95, en düşün puan ise 19'dur (Gültekin Akduman ve Cantürk, 2010, s. 25).

Verilerin Analizi

Araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenler ve anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutum ölçeğinden elde edilen puanlarının çeşitli demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün çok düşük olması nedeniyle bu testlerin nonparametrik karşılıkları olan Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Anlamlı çıkan farklılıklarda, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni testi uygulanmıştır. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Varyans analizi ve t testinin yapılabilmesi için her bir bağımsız değişkendeki kategori sayılarının birbirine yakın olması gerekmektedir. Bu nedenle bazı kategorilerdeki az sayıdaki frekans değerleri diğer kategoriler ile birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Özellikle öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün düşük olması (n=18) nedeniyle bu uygulamaya gidilmiştir. Öğretmenlerin mesleki kıdem değişkeninde 1-3 yıl ile 4-10 yıl birleştirilmiş ve yeni kategori 1-10 yıl olmuştur. Öğretmenler ile ilgili diğer demografik özellikler birleştirme işlemine uygun olmadığı için bu işlem uygulanamamıştır. Anne-babaların yaş değişkeninde 20-25 ile 26-30 yaşları birleştirilerek 20-30 yaş; 36-40, 41-50 ve diğer birleştirilerek 36 ve üstü yaş kategorisi elde edilmiştir. Öğrenim düzeyinde ise önlisans-lisans ile yüksek lisans ve üstü kategorileri birleştirilerek önlisans ve üstü kategorisi elde edilmiştir.

Analizler öncesinde veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere ve uç değere rastlanmamıştır.

Diğer bir varsayım olan normallik varsayımı da incelenmiştir. Bu inceleme yalnızca anne-babalar için yapılmıştır. Çünkü öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün küçük olmasından dolayı non-parametrik testler seçilmiştir. Non-parametrik testler için normallik bir varsayım değildir. Normalliği test etmek amacıyla örneklem büyüklüğünün 50'den fazla olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Bununla birlikte, dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerleri de incelenmiştir (George ve Mallery, 2003).

Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Normallik Testi Sonuçları

Sosyal Uyum	**Kolmogorov-Smirnov**		
	İstatistik	**Sd**	**P**
Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği	0,108	210	0,000

Tablo 1. incelendiğinde, Kolmogorov-Smirnov testi sonucunun anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu durum dağılımın normallikten uzaklaştığına işaret etmektedir. Ancak, örneklem büyüklüğünden etkilenen bu istatistik, örneklem büyüklüğünün görece fazla olduğu bu durumda yanlı sonuçlar verebilmektedir. Bu nedenle dağılımın normalliğine karar vermede son test olan çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılacaktır.

Çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	**N**	**Çarpıklık**	**Basıklık**
Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği	210	-1,01	1,85

Tablo 2. incelendiğinde, ölçeğe ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin "-2" – "+2" aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum bu değişkenlerin normal dağıldığını ve parametrik testlerin uygulanabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2003).

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Anne-Baba ve Öğretmenlere İlişkin Demografik Veriler

Anne-baba ve öğretmenlere ilişkin demografik veriler; tablo 3 – 12 arasında sunulmuştur.

Tablo 3. Örnekleme Alınan Okullar, Anne – Baba ve Öğretmen Sayıları

Okul	3 Yaş	4 Yaş	5 Yaş	Toplam	Öğretmen Sayısı
Açelya Anaokulu	19	42	172	233	10
IMKB Etimesgut Süvari İlköğretim Okulu	0	0	99	99	4
Toki Göksu İlköğretim Okulu	0	6	24	30	2
Mine Anaokulu	12	13	8	33	2
Toplam	31	61	303	395	18

Örnekleme 4 farklı okul seçilmiştir. Bu okullardan Açelya Anaokulundan 233 anne – baba ve 10 öğretmen; İMKB Etimesgut Süvari İlköğretim Okulundan 99 anne – baba ve 4 öğretmen; Toki Göksu İlköğretim Okulundan 30 anne – baba ve 2 öğretmen ve Mine Anaokulu'ndan 33 anne – baba ve 2 öğretmen örnekleme alınmıştır. Böylece örnekleme alınan toplam öğretmen sayısı 18 iken; toplam anne – baba sayısı 395'tir.

Tablo 4. Öğretmen ve Anne-Babaların Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Cinsiyet	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
Erkek	-	0,0	47	22,4
Kadın	18	100,0	163	77,6
Toplam	18	100,0	210	100,0

Tablo 4. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı kadın iken; çocukların % 22,4 (N: 47)'ünün babası, % 77,6 (N: 163)'sının ise annesi araştırmaya katılmıştır.

Tablo 5. Öğretmen ve Anne-Babaların Yaşlarına İlişkin Frekans Dağılımı

Yaş	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
20-25	-	0,0	19	9,0
26-30	4	22,2	73	34,8
31-35	11	61,1	72	34,3
36-40	-	0,0	35	16,7
41-50	3	16,7	10	4,8
Diğer	-	0,0	1	0,5
Toplam	18	100,0	210	100,0

Tablo 5. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 22,2 (N: 4)'si 26-30 yaş aralığında; % 61,1 (N: 11)'i 31-35 yaş arasında; % 16,7 (N: 3)'si ise 41-50 yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların ise % 9,0 (N: 19)'u 20-25 yaş arasında; % 34,8 (N: 73)'i 26-30 yaş arasında; % 34,3 (N: 72)'ü 31-35 yaş arasında; % 16,7 (N: 35)'si 36-40 yaş arasında; % 4,8 (N: 10)'i 41-50 yaş arasında ve % 0,5 (N: 1)'inin diğer yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Anne-Babaların Öğrenim Durumlarına İlişkin Frekans Dağılımı

Öğrenim	**Anne-Baba**	
	f	**%**
İlkokul	45	21,4
Ortaokul	28	13,3
Lise	91	43,3
Önlisans-Lisans	44	21,0
Yüksek Lisans ve Üzeri	2	1,0
Toplam	210	100,0

Tablo 6. incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların anne-babalarının % 21,4 (N: 45)'ü ilkokul; % 13,3 (N: 28)'ü ortaokul; % 43,3 (N: 91)'ü lise; % 21,0 (N: 44)'i önlisans-lisans; % 1,0 (N: 2)'i ise yüksek lisans ve üzeri eğitim almıştır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Mesleki Kıdem	**Öğretmen**	
	f	**%**
1-3 Yıl	1	5,6
4-10 Yıl	4	22,2
10-15 Yıl	9	50,0
15-20 Yıl	4	22,2
Toplam	18	100,0

Tablo 7. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 5,6 (N: 1)'sı 1-3 yıl; % 22,2 (N: 4)'si 4-10 yıl; % 50,0 (N: 9)'si 10-15 yıl; % 22,2 (N: 4)'si ise 15-20 yıl deneyime sahiptir.

Tablo 8. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alma Durumu	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
Eğitim almadım.	8	44,4	122	58,1
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	4	22,2	71	33,8
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	33,3	17	8,1
Toplam	18	100,0	210	100,0

Tablo 8. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 44,4 (N: 8)'ü çocuk hakları konusunda eğitim almamışken; % 22,2 (N: 4)'si kendi imkanları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 58,1 (N: 122)'i çocuk hakları konusunda eğitim almamışken; % 33,8 (N: 71)'i kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 8,1 (N: 17)'i ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Tablo 9. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumu	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
Eğitim almadım.	9	50,0	138	65,7
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	3	16,7	56	26,7
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	33,3	16	7,6
Toplam	18	100,0	210	100,0

Tablo 9. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50,0 (N: 9)'si çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim almamışken; % 16,7 (N: 3)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 65,7 (N: 138)'si çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim almamışken; % 26,7 (N: 56)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 7,6 (N:16)'sı ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Tablo 10. Öğretmen ve Anne-Babaların Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alma Durumu	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
Eğitim almadım.	9	50,0	152	72,4
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	3	16,7	43	20,5
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	33,3	15	7,1
Toplam	18	100,0	210	100,0

Tablo 10. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50,0 (N: 9)'si çocukta cinsel istismar konusunda eğitim almamışken; % 16,7 (N: 3)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 72,4 (N: 152)'ü çocukta cinsel istismar konusunda eğitim almamışken; % 20,5 (N: 43)'i kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 7,1 (N: 15)'i ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Tablo 11. Öğretmen ve Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğramış Bir Çocuk Vakası İle Karşılaşma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Çocukta Cinsel İstismar Vakası İle Karşılaşma Durumu	Öğretmen		Anne-Baba	
	f	%	f	%
Hayır, karşılaşmadım.	15	83,3	187	89,0
Evet, karşılaştım.	3	16,6	23	11,0
Toplam	17	100,0	210	100,0

Tablo 11. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 83,3 (N: 14)'ü cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşmamışken; % 16,6 (N: 3)'sı böyle bir vaka ile karşılaşmıştır. Anne-babaların ise % 89,0 (N: 187)'u cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşmamışken; % 11,0 (N: 23)'i böyle bir vaka ile karşılaşmıştır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Bir Çocukla Karşılaşmaları Durumunda Başvuracakları Yerlere İlişkin Frekans Dağılımı

Cinsel İstismara Uğrayan Bir Çocuk İle Karşılaşma Durumunda Başvuracakları Yerler	Öğretmenler	
	f	%
Nereye başvuracağımı bilmiyorum.	**9**	**50,0**
Okul Rehberlik Servisi, Okul İdaresi, Okul Müdürü'ne başvururum.	**5**	**27,7**
Çocuk Hakları İle İlgili Birim, ÇİM, Çocuk Şube, Savcılık'a başvururum.	**3**	**16,6**
Hiçbir yere başvurmam.	**1**	**5,5**
Toplam	**18**	**100,0**

Okul öncesi öğretmenlerin, cinsel istismara uğrayan bir çocukla karşılaştıklarında başvuracakları yerler ile ilgili maddeye verdikleri cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden, % 50 (N: 9)'sininn nereye başvuracağını bilmediğini, % 5,5 (N: 1)'inin hiçbir yere başvurmayacağını, % 27,7 (N: 5)'sinin çalıştıkları kurumdaki okul idaresi ve rehberlik merkezine, % 16,6 (N: 3)'sının savcılık, çocuk şube ve ÇİM gibi kurumlara başvuracağını bildirdiği belirlenmiştir.

Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğramış Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutum ölçeğinden elde edilen puanlarının cinsiyet ve daha önce cinsel istismara uğrayan bir çocuk vakası ile karşılaşıp karşılaşmama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklemler için t testi; yaş, öğrenim durumu, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama ve daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 13-19'da yer verilmiştir.

Tablo 13. Anne – Babaların Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
Kadın	163	82,227	9,759
Erkek	47	81,383	12,694
t Testi Sonuçları	**Sd**	**t**	**P**
	208	0,486	0,627

Tablo 13. incelendiğinde, cinsiyetin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($t(208)=0,486$, $p > 0,05$). Araştırmaya katılan anne ve babaların bu konudaki tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin babalardan daha yüksek puan aldıkları, daha olumlu tutumlara sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan anne ve babaların birbirine yakın tutum geliştirmelerinin, anne ve babaların ölçeği birlikte cevaplamalarından, anne ve babaların çocuklarının sağlıklı gelişimlerinden birinci dereceden sorumlu kişiler olmaları ve araştırmaya katılan anne-babaların bu sorumluluğu paylaşmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, anne ve babaların cinsel istimara uğramış çocuklara yönelik tutumları birbirine oldukça yakın olsa da annelerin ölçekten aldıkları puanların babalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum annelerin, çocukları ile duygusal bir bağ kurmalarından, onların temel ihtiyaçlarını karşılamada doğdukları günden beri kendilerini birinci dereceden sorumlu kişiler olarak görmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mersin İl Merkezinde 2002 yılında, "Sokakta Çalışan ya da Yaşayan Çocuklarda İstismarın Boyutları ve Etkileyen Faktörler" konulu çalışmanın sonucunda aile içinde istismarı en çok uygulayan kişilerin babalar olduğunu belirtmiştir (Dönmez, 2009). Yüksel (1993), 1986-1992 yılları arasında bir psikiyatri kliniğine başvuran 31 hastanın ensest öykülerini incelediği araştırmasında, 20 baba-kız ensest öyküsü ile aile içinde en çok cinsel istismar uygulayan kişilerin babalar olduğu ve bu ailelerin geleneksel aile yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Yüksel'den aktaran Çağlarırmak, 2006). Araştırma sonucunda babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının anneler ile birbirine

yakın olması oldukça sevindiricidir ve bu sonuç babaların konu hakkındaki duyarlılıklarının arttığını düşündürmektedir. Son yıllarda ataerkil aile yapısının yerini çocuk merkezli aile yapısının almaya başlamış olmasının, ailelerin çocuklarının temel ihtiyaçlarına ve duygusal gelişimlerine daha duyarlı tutum geliştirmeye başlamalarının, geniş aile yaşantısının yerine çekirdek aile yaşantısının tercih edilmesinin bu durumun sebepleri arasında olduğu düşünülmektedir. Babaların anneler ile birlikte çocuklarının bakımını üstlenmesinin, onların çocukları ile olan bağlarını güçlendirdiği ve çocuklarıyla ilgili bireysel ve toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı davranışlar ve olumlu tutumlar geliştirdikleri düşünülmektedir.

Tablo 14. Anne – Babaların Cinsel İstismara Uğramış Çocuk Vakası Görme Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

	N	**$\bar{\bar{X}}$**	**SS**
Hayır	187	81,700	10,386
Evet	23	84,782	10,891
T Testi Sonuçları	**Sd**	**t**	**P**
	208	1,336	0,183

Tablo 14. incelendiğinde, cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($t(208)=1,336$, $p > 0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşan anne-babaların puanlarının, karşılaşmayan anne-babaların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan ve karşılaşmayan anne-babaların, cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının birbirine oldukça yakın olduğu, ancak cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan anne-babaların tutum ölçeğinden aldıkları puanların, karşılaşmayan anne-babaların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, cinsel istismara uğramış çocukların, istismar sonrasında yaşadıkları ağır sorunlara tanık olan ve sürece ilişkin güçlükleri gözlemleyen ebeveynlerin

bu çocuklara karşı daha olumlu bakış açısı kazanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşmayan anne-babaların, karşılaşan anne-babalar ile yakın tutumlar geliştirmeleri; son yıllarda internet, televizyon gibi kitle iletişim araçlarında konunun önemine dikkat çekilmeye çalışılması ve sıklıkla gündeme gelmeye başlamasıyla cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşmayan ebeveynlerin de cinsel istismarın çocuk üzerindeki olumsuz etkileri hakkında fikir sahibi olduklarını düşündürmektedir. Anne-babaların, cinsel istismarın çocuk üzerindeki olumsuz etkileri hakkında fikir sahibi olmaları, onların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir. Kitle iletişim araçlarında konunun sıklıkla gündeme gelmesi, istismarın çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinin anlatılması, anne-babaların istismara uğramış çocuklara karşı tutumlarını etkilediği gibi, istismarın olumsuz etkileri hakkında fikir sahibi olan toplumunda cinsel istismar olaylarına bakış açısını değiştireceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmalar gösteriyor ki, toplumumuzda kız ve erkek çocukların istismarına yönelik tutumlar farklılık göstermektedir. Kozcu ve Zeytinoğlu (1989), yaptıkları araştırmada kızların istismarına tanık olanların olaya daha hızlı müdahale ettiklerini belirtmektedirler (Kozcu ve Zeytinoğlu'ndan aktaran Çağlarırmak, 2006).

Tablo 15. Anne – Babaların Yaşlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
20-30	92	81,630	9,487
31-35	72	84,319	9,477
36 ve Üstü	46	79,282	12,962
Toplam	210	82,038	10,460
Varyans Analizi Sonuçları	**Sd**	**F**	**P**
Gruplar Arası	2	**3,457***	0,033
Gruplar İçi	207		
Toplam	209		

*p < 0, 05

Tablo 15. incelendiğinde, anne-babaların yaşlarının cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir ($F_{2\text{-}209}$: 3,457, $p < 0,05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre, 31-35 yaş aralığındaki anne-babaların tutumları, 36 yaş ve üzeri anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Puan ortalamaları incelendiğinde; 31-35 yaş aralığındaki anne-babaların en yüksek puanları aldıkları görülürken, 36 yaş ve üstü anne-babaların en düşük puanları aldıkları dikkati çekmektedir.

31–35 yaş aralığındaki anne-babaların, 36 yaş üstü anne-babalardan yüksek puan almalarının, bu yaş grubu anne-babaların çocuklarının gelişimi ile ilgili tüm ihtiyaçlarına karşı daha ilgili olmalarından, son yıllarda çocuk yetiştirme biçiminin çocuk merkezli hale dönüşmesinden ve yaşları itibariyle 36 yaş üstü anne ve babalara oranla çocuklarıyla daha fazla ortak etkinlikte yer alabilmeleri sonucu çocuklarıyla paylaşımlarının artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çocukları ile paylaşımları artan anne-babaların, çocukları ile aralarındaki bağın güçlenmesiyle çocuklara dair farkındalıklarının arttığı, çocukları

ilgilendiren tüm sorunlara karşı daha duyarlı hale geldikleri, bu durumun onların tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, 20–30 yaş aralığındaki anne-babaların ve 31-35 yaş aralığındaki anne-babaların tutum ölçeğinden aldıkları puanların birbirine çok yakın olduğu belirlenmiştir. Alınan puanlar birbirine çok yakın olsa da, 31-35 yaş grubu anne-babaların puanlarının, 20-30 yaş grubu anne-babaların puanlarından fazla oluşu, erken yaşta anne-baba olmanın istismara karşı tutumları olumsuz etkilediğini düşündürmektedir. Anne-baba olmak çocuk sahibi olmakla birlikte, yeni ve daha önce tanışılmamış birçok sorumluluğa ve soruna da sahip olmak demektir. Erken yaşta anne-baba olmak, kendi gelişimini tamamlamadan yeni bir bireyin sorumluluğu ve sorunlarıyla başa çıkmada zorlukları beraberinde getirebilir. Kendi gelişimini tamamlamayan bireyler hatalara ve suçlara daha açık oldukları bir dönemdedirler, böylece hem istismar edilmeye ve istismar uygulamaya yatkın oldukları hem de istismar gibi çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakıp, toplum sağlığını etkileyen sorunlara bakış açılarının olgunlaşmadığı düşünülmektedir. Cinsel suç işleyen suçluların büyük bir çoğunluğunun 21-25 yaş aralığında olduğu, başka bir çalışmada da ırza geçme faili olan kişilerin yaklaşık % 45'inin 25 yaşın altında, % 30'unun ise 18-23 yaş arasında yer aldığı bildirilmektedir (Serdar Taçyıldız, 2013). Yine yapılan bir araştırmada erken yaşta evlenen kızların, bu yaşta evlenmeyen kızlardan daha çok fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal algıladıkları, aile sorunu yaşadıkları belirlenmiştir (Çağlarırmak, 2006). Bilir vd. (1991), Türkiye'nin 16 ilinde 1981-1982, 1985 ve 1989 yıllarında 4-12 yaslar arasındaki 50.473 çocuk üzerinde yaptıkları araştırmada, fiziksel ceza veren annelerin büyük bir kısmının 21-30 yaş grubunda olduklarını belirlemişlerdir (Bilir vd.'den aktaran Dönmez, 2009).

Tablo 16. Anne – Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
İlkokul	45	79,511	13,775
Ortaokul	28	80,392	9,565
Lise	91	82,659	9,433
Önlisans ve Üstü	46	84,282	8,706
Toplam	210	82,038	10,460
Varyans Analizi Sonuçları	**Sd**	**F**	**P**
Gruplar Arası	3	1,945	0,123
Gruplar İçi	206		
Toplam	209		

Tablo 16. incelendiğinde, öğrenim durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($F_{3\text{-}209}$: 1,945, $p > 0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde; önlisans ve üstü eğitim gören anne-babaların puanlarının lise eğitimi alan anne-babalardan, lise eğitimi alan anne-babaların puanlarının ortaokul eğitimi alan anne-babalardan, ortaokul eğitimi alan anne-babaların puanlarının ise ilkokul eğitimi alan anne-babalardan yüksek olduğu belirlenmiştir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutum ölçeğinden, anne-babaların aldıkları puanların, tüm öğrenim durumu gruplarında birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin, anne-baba olmanın, onların üzerinde yarattığı, çocuğun gelişiminden ve güvenliğinden sorumlu olma duygusuyla ölçekteki maddeleri cevaplandırdıkları, son yıllarda internet kullanımının artışıyla ve kitle iletişim araçlarında konunun sıklıkla gündeme gelmeye başlamasıyla birlikte cinsel istismarın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri, cinsel istismara uğramış çocukların yaşadıkları güçlükler ile ilgili bilgi sahibi oldukları düşünülmektedir.

Tüm öğrenim durumu gruplarındaki anne-babaların aldıkları puanlar birbirine oldukça yakın olsa da, eğitim seviyesi arttıkça ölçekten alınan puanların da arttığı belirlenmiştir. Ölçekten en yüksek puanları alan anne-babaların önlisans ve ve üstü öğrenim durumuna sahip anne-babalar olduğu dikkat çekmektedir ($\bar{\bar{X}}$: 84,282). Eğitimle birlikte bireyin doğru bilgiye ulaşma imkânları ve bilgiyi doğru yorumlama yetenekleri de artar. Böylece bireyin topluma ve toplumu ilgilendiren sorunlara karşı daha duyarlı hale geleceği, olumlu tutum ve davranışlar geliştireceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar eğitim düzeyi düşük anne babaların çocuklarına daha çok istismar uyguladıklarını göstermektedir. Çocuğunu istismar eden ebeveynlerin, istismara uğramış çocuklara yönelik tutumlarının da sağlıklı olması beklenemez. Çağlarırmak (2006), yaptığı araştırma sonucu anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklarına daha ılımlı ve baskın olmayan disiplin uyguladıklarını saptanmış, anne-babaların eğitim düzeyi ile istismar uygulama sıklıklarının ters orantılı ilişkide olduğu gözlenmiştir. Kars (1994), yaptığı araştırmada anne-babaların öğrenim düzeyi ile çocuğa yönelik istismar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır (Sarıbaş, 2013). Adli makamlara yansıyan çocukların cinsel istismar vakaları incelendiğinde, istismara maruz kaldığı belirtilen çocukların annelerinin (% 76) ve babaların (% 64) eğitim düzeylerinin daha çok ilkokul mezunu oldukları bildirilmiştir (Çağlarırmak, 2006). Yılmaz Irmak (2008), araştırmasında, düşük eğitimli anne-babaların çocuklarının fiziksel istismara uğrama oranının, yüksek eğitimli annelerin çocuklarına göre yüksek olduğunu belirlemiştir.

Her ne kadar literatürde cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik tutumları inceleyen bir araştırmaya rastlanmasa da istismar türlerinin birbirini içinde barındırdığı ve çoğunlukla birlikte rastlandıkları bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten yola çıkılarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, eğitim düzeyi düştükçe ailelerin çocuklarına daha çok istismar uygulamakla birlikte, çocuklara uygulanan istismarı yanlış inanışlarla normalleştirdikleri görülmektedir. Bu inanışlar kuşkusuz ki çocuklara yönelik tutumları olumsuz etkilemektedir. Kozcu ve Zeytinoğlu (1989), yaptıkları araştırmada, araştırmaya katılan deneklerin eğitim düzeyleri yükseldikçe çocuğun şiddet görmesinin yararlı olmadığı görüşü anlamlı bulunmuştur (Çağlarırmak, 2006). Dönmez (2009), yaptığı çalışmada ebeveynlerin eğitim durumu değişkeninde, istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketinde yer alan bazı ifadelerde anlamlı farklılık saptanmış, lisansüstü anne-babaların, orta öğretim mezunu anne-babalara oranla daha yüksek oranda katıldıklarını belirlemiştir.

Tablo 17. Anne – Babaların Daha Önce Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
Eğitim almadım.	122	80,434	11,459
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	71	83,816	8,554
Konu ile ilgili eğitim aldım.	17	86,117	8,045
Toplam	210	82,038	10,460
Varyans Analizi Sonuçları	**Sd**	**F**	**P**
Gruplar Arası	2	**3,856***	0,023
Gruplar İçi	207		
Toplam	209		

* p < 0, 05

Tablo 17. incelendiğinde, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir ($F_{2\text{-}209}$: 3,856, p < 0,05). Bonferroni testi sonuçlarına göre, bu konuda eğitim almayan anne-babaların tutumları, konu ile ilgili eğitim alan anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Puan ortalamaları incelendiğinde; konu ile ilgili eğitim alan anne-babaların puanlarının kendi imkânları ile bilgi edinen anne-babaların puanlarından, kendi imkânları ile bilgi edinen anne-babaların puanlarının ise konu hakkında eğitim almayan anne-babaların puanlarından yüksek puan olduğu belirlenmiştir.

Çocuk hakları, çocukların doğuştan sahip oldukları, onları istismar ve ihmalden korumaya yönelik tüm hakların genel adıdır. Toplumumuzda anne-babaların çocuk hakları, bu hakların gerekçeleri ve yaptırımları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir. Araştırmaya katılan anne ve babaların yaklaşık % 60'ı (N: 122) da konu hakkında eğitim almadıklarını bildirmişlerdir. Çocuk hakları konusunda eğitim alan anne-babalar hem bu haklar hakkında bilgi sahibi olmakta, hem de çocukların yetişkinlerden

farklı özelliklere sahip olduğu, sürekli büyüme ve gelişme içinde oldukları bilincine sahip olmaktadırlar. Bu konuda alınan eğitimlerin, anne-babaları istismar konusunda bilinçlendirdiği, istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarını geliştirdiği, ayrıca soruna daha bilimsel ve doğru bakış açısı ile yaklaşmalarını sağladığı sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca araştırmada, çocuk hakları ile ilgili kendi imkânları ile bilgi edinen anne ve babaların puanlarının eğitim almayan anne ve babaların puanlarından yüksek oluşu da konu hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğu görüşünü desteklediği düşünülmektedir.

Tablo 18. Anne – Babaların Daha Önce Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
Eğitim almadım.	138	80,434	11,219
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	56	84,857	8,158
Konu ile ilgili eğitim aldım.	16	86,000	7,797
Toplam	210	82,038	10,460
Varyans Analizi Sonuçları	**Sd**	**F**	**P**
Gruplar Arası	2	**4,985***	0,008
Gruplar İçi	207		
Toplam	209		

* p < 0, 05

Tablo 18. incelendiğinde, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir ($F_{2\text{-}209}$: 4,985, p < 0,05). Bonferroni testi sonuçlarına göre, bu konuda eğitim almayan anne-babaların tutumları, konu ile ilgili eğitim alan anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Puan ortalamaları incelendiğinde; konu ile ilgili eğitim alan anne-babaların kendi imkânları ile bilgi edinen

anne-babalardan, kendi imkânları ile bilgi edinen anne-babaların ise konu hakkında eğitim almayan anne-babalardan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Toplumumuzda ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili, hangi davranışların istismar ve ihmal kapsamı içinde olduğu ve bu davranışların çocuklara verdiği zararlar ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Oysa çocuk istismarı ve ihmalinin ne olduğu, risk etmenleri, nedenleri, sonuçları ve en önemlisi belirtileri hakkında bilgi sahibi olmak, çocukların istismar ve ihmalden korunması, istismar ve ihmallerine erken müdahale edilerek çocukların en az zararla kurtarılması açısından oldukça önemlidir. Anne-babalar çocukları ile en çok vakit geçiren ve çocuklarını en iyi tanıyan kişilerdir. Çocukların istismarı ve ihmali konusunda eğitim alan anne-babalar, çocuklarının güvenlikleri için gerekli önlemleri alabilir, çocuklarındaki değişiklikleri kolaylıkla fark edip gerekli müdahaleleri yapabilirler. Böylece eğitim almış anne ve babalar istismar ve ihmale maruz kalmış çocuklarla nasıl ilişkiler kurulacağı konusunda da bilgi sahibi olurlar ve onların sosyal yaşantılarında yaşadıkları sorunların azalmasına, güven duygularının artarak toplumsal hayatta daha fazla yer almalarına katkı sağlayabilirler. Konu hakkında eğitim alan anne ve babalar çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili toplumda yaygın olan yanlış inanışlarını da doğrularıyla değiştirme fırsatı bulurlar. Tüm bu etmenlerin anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını olumlu etkilediği, eğitim alan anne-babaların diğer anne-babalardan; konu hakkında bilgi edinenlerin ise konu hakkında eğitimi olmayan anne-babalardan daha olumlu tutumlar geliştirmesini sağladığı düşünülmektedir.

Bununla birlikte konu hakkında eğitim almayan ya da bilgi sahibi olmayan ebeveynler çocuklara uygulanan istismarı yanlış inanışlara dayanarak normalleştirebilmekte bu durum çocukların gelişimini olumsuz etkilediği gibi istismara uğramış çocuklara yönelik tutumları da olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Her ne kadar literatürde cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumları inceleyen bir araştırmaya rastlanmasa da istismar türleri birbirini içerisinde barındırır ve sıklıkla birlikte rastlanırlar. Ayan (2007), aile içinde çocuğa yönelik şiddeti incelediği çalışmasında, ailelerin % 30'unun okuldaki şiddeti, öğretmenlerin vurduğu yerde gül biter gibi düşüncelerle haklılaştırmaya çalıştıkları belirlenmiştir (Dönmez, 2009).

Tablo 19. Anne – Babaların Daha Önce Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**
Eğitim almadım.	152	81,085	11,059
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	43	83,744	8,507
Konu ile ilgili eğitim aldım.	15	86,800	7,360
Toplam	210	82,038	10,460
Varyans Analizi Sonuçları	**Sd**	**F**	**P**
Gruplar Arası	2	2,804	0,063
Gruplar İçi	207		
Toplam	209		

Tablo 19. incelendiğinde, cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($F_{2\text{-}209}$: 2,804, $p > 0,05$). Cinsel istismar konusunda eğitim alan ve almayan ebeveynlerin konu hakkındaki tutumlarının birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; konu ile ilgili eğitim alan anne-babaların kendi imkânları ile bilgi edinen anne-babalardan, kendi imkânları ile bilgi edinen anne-babaların ise konu hakkında eğitim almayan anne-babalardan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Toplumumuzda cinsellikle ilgili kesin yargıların kırılamaması ile anne-babaların cinsel istismarı diğer istismar türlerinden ayrı tutmaları ve bu istismar türüne daha duyarlı yaklaşmalarına neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda televizyon, gazete gibi iletişim araçlarında; cinsel istismarla ilgili haberlere, cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri ile ilgili programlara, köşe yazılarına sıklıkla yer verilmeye başlanması, bu program ve haberlerde ise özellikle cinsel istismarcılara yönelik kınayıcı eleştirilerde bulunulması konu hakkında eğitim almayan ebeveynlerin dikkatini cinsel istismar vakalarına, cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkilerine çekmiştir. Akbaba Altun vd. (2006), gazetelerde yer alan, okullardaki şiddet olaylarına ilişkin haberleri tarayıp, içerik

analizi uyguladıkları araştırmalarında, gazetelerde, okullarda meydana gelen taciz ve tecavüz gibi şiddet olaylarının kınayıcı, suçlayıcı bir dille yansıtıldığı belirlenmiştir (Akbaba Altunvd.'den aktaran Türk, 2010). Bu durumun anne ve babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Her ne kadar anne-babaların tutumları birbirine oldukça yakın olduğu belirlense de araştırma sonucunda puan ortalamaları incelendiğinde, cinsel istismar konusunda eğitim alan anne-babaların diğer anne-babalardan, kendi imkânları ile bilgi edinenlerin ise eğitim almayan anne-babalardan daha yüksek puan almaları, konu hakkındaki bilgi ve farkındalıklarının artmasının, onların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarını da olumlu etkilediğini göstermiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Cinsel İstismara Uğramış Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutum ölçeğinden elde edilen puanlarının daha önce cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşıp karşılaşmamaya göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U testi; yaş, mesleki kıdem, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama ve daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Tüm öğretmenler kadın olduğu için cinsiyet; cinsel istismara uğrayan bir çocuk ile karşılaşıldığında başvurulan yer değişkeninin ise kategoriler arası dağılımı uygun olmadığı için analiz edilememişlerdir. Analize ait bulgulara Tablo 20-26'de yer verilmiştir.

Tablo 20. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğramış Çocuk Vakası Görme Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**	**Sıra Ortalaması**
Hayır	15	89,790	7,910	8,790
Evet	3	93,670	2,310	10,000
Mann Whitney U Testi Sonuçları			**U**	**P**
			24,000	0,768

Tablo 20. incelendiğinde, cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($U=24,000$, $p > 0,05$). Cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan ve karşılaşmayan öğretmenlerin tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde; cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan öğretmenlerin karşılaşmayan öğretmenlerden daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşan ve karşılaşmayan öğretmenlerin birbirine yakın tutumlar geliştirmesinin, okul öncesi öğretmenlerinin, öğretmenlik eğitimleri sırasında çocuğun cinsel istismarının çocuk üzerindeki gelişimsel, psikolojik etkileri ve bu çocukların topluma kazandırılması ile ilgili aldıkları eğitimler sonucu olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlik eğitimi boyunca, çocuklara kötü muamelenin sonuçları hakkında bilgi edinen öğretmenler, cinsel istismara uğramış bir çocuğa tanık olmasalar dahi, istismarın onlar üzerinde bırakacağı kötü etkileri bildiklerinden konuya duyarlı yaklaşmaktadırlar. Ayrıca öğretmenlerin cinsel istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan meslektaşları ile çocukların yaşadıkları problemleri paylaştıkları da düşünülebilir.

Cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası gören ve görmeyen öğretmenlerin tutumları birbirine oldukça yakın olsa da puan ortalamaları incelendiğinde istismara uğramış çocuk vakası ile karşılaşan öğretmenlerin karşılaşmayan öğretmenlerden daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Bu durumun öğretmenlerin, çocukların istismar sonrasında yaşadıkları ağır sorunların, güçlüklerin; çocuğun kişilik gelişimine, sosyal gelişimine,

akademik gelişimine etkilerini ayrı ayrı gözlemleyebilen ve doğru yorumlayabilen kişiler olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 21. Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**	**Sıra Ortalaması**
20-30	4	93,250	3,500	1
31-35	11	90,450	7,310	3
36 ve üstü	3	88,330	11,550	2
Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	**Sd**		**H**	**P**
	2		0,347	0,841

Tablo 21. incelendiğinde, yaşın cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($H=0,347$, $p > 0,05$). 20-30, 31-35, 36 ve üstü yaş gruplarındaki öğretmenlerin konu hakkındaki tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde; 20-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin puanlarının 31-35 yaş aralığındaki öğretmenlerden, 31-35 yaş aralığındaki öğretmenlerin puanlarının ise 36 yaş ve üstü öğretmenlerin puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler; öğretmenlerin yaşlarından ziyade, öğretmenlik eğitimleri sırasında çocuğun cinsel istismarının çocuk üzerindeki gelişimsel, psikolojik etkileri, bu çocukların topluma kazandırılması ile ilgili aldıkları eğitimler sonucu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, öğretmenlik eğitimine başladıkları ilk günden itibaren çocukların gelişimleri ve güvenlikleri ile ilgili sorumluluk hissetmeleri, öğretmenlik mesleğinin çocukların sorunlarına ilişkin tutumlarını hayatları boyunca olumlu etkilediği de düşünülmektedir.

Öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarını, istismarı tanımlayabilmelerinin, sonuçları hakkında bildiklerinin etkilediği düşünülmektedir. Cinsel istismarı tanımlayabilen, sonuçları hakkında fikir sahibi olan ve çocuklara sergilenen tutumların onlar üzerindeki etkilerini bilen öğretmenlerin bu çocuklara karşı olumlu

tutumlar geliştirmeleri şüphesizdir. Konu hakkındaki araştırmalar tarandığında, cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik tutumları inceleyen araştırmalara rastlanmasa da, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin istismar hakkındaki farkındalıkları ile ilgili yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin yaşlarının anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Pala (2011), geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalıklarını incelediği çalışmasında, öğretmen adaylarının cinsel istismarı tanımlama ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

Tablo 22. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**	**Sıra Ortalaması**
1-10	5	90,600	4,720	2
11-15	9	91,110	7,820	1
16-20	4	90,000	10,000	3
Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	**Sd**		**H**	**P**
	2		0,807	0,668

Tablo 22. incelendiğinde, mesleki kıdemin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($H=0,807$, $p > 0,05$). Mesleğe yeni başlamış ve yıllardır görev yapan öğretmenlerin konu hakkındaki tutumlarının birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde, 11-15 yıl arası görev yapan öğretmenlerin, 1-10 yıl arası ve 16-20 yıl arası görev yapan öğretmenlerden daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

1-10 yıl arası, 11-15 yıl arası ve 16-20 yıl arası görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin birbirine yakın tutumlar geliştirmesinin, öğretmenlik eğitimleri sırasında çocuğun cinsel istismarının çocuk üzerindeki gelişimsel, psikolojik etkileri ve bu çocukların topluma kazandırılması ile ilgili aldıkları eğitimler sonucu olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin, öğretmenlik eğitimine başladıkları ilk günden itibaren çocukların gelişimleri ve güvenlikleri ile ilgili sorumluluk hissetmeleri ve toplumun öğretmenlere yüklediği sosyal

rol ve sorumlulukların, çocukların sorunlarına ilişkin tutumlarını mesleki hayatları boyunca etkilediği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin, öğretmenlerin fiziksel ve duygusal istismarı tanımlama ve uygulama potansiyellerini farklı şekillerde etkilediği belirlenmiştir. Fiziksel ve duygusal istismarı tanımlamada ve uygulama potansiyelleri mesleki kıdeme göre farklılık gösteren öğretmenlerin, bu istismar türlerine uğramış çocuklara yönelik tutumlarını da etkilediği düşünülebilir. İstismarı uygulayan öğretmenlerin, istismara maruz kalmış çocuklara yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri beklenememekte birlikte, istismara bahaneler üreterek, görmezden gelmeye çalışmaları muhtemeldir. Araştırmalar tarandığında cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumları inceleyen bir araştırmaya rastlanmasa da bu araştırma sonucu mesleki kıdemin öğretmenlerin cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik tutumlarında farklılık yaratmaması, cinsellik ile ilgili konuların toplum tarafından tabu olarak kabul edilmesi ve cinsel suçlulara karşı geliştirilen aşağılayıcı eleştirilerin öğretmenlerin tutumlarını etkilediğini düşündürmektedir. Çoban ve İşcen (2006), sınıf öğretmenlerinin sınıf ortamında istenmeyen davranışlara ilişkin tepkilerini inceledikleri çalışmalarında zedeleyici tepkilerin çoğunlukla emekliliği yaklaşan ve emekliliği dolmuş öğretmenler tarafından sergilendiğini bildirmiştir (Çoban ve İşcen'den aktaran Türk, 2010). Alkan (2007), yaptığı çalışmada şu bulgulara ulaşmıştır; öğretmenlerin kıdemleri ile istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemleri karşılaştırdığında olumlu davranış sergileyen öğretmenler, 11–20 yıl arası çalışan öğretmenler olduğu, istenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde en az olumlu davranış sergileyenler ise 1–5 yıl arası çalışan öğretmenlerdir. Bu süreçte en tutarsız davranışlar gösteren 1–5 yıl arası çalışan öğretmenler, en tutarlı davranış gösterenler ise 11–20 yıl arası çalışan öğretmenlerdir (Alkan'dan aktaran Pala, 2011). Tugay (2008), araştırmasında, 21-30 yıl arası deneyime sahip öğretmenlerin, cinsel ve duygusal istismarı tanımlamada daha fazla kendilerine güvendiklerini ve 21-30 yıl arasında çalışan öğretmenlerin daha fazla deneyimle elde edilmiş bilgi birikimine sahip ve bunu en iyi kullanan öğretmen grubunu oluşturduğunu belirlemiştir (Tugay'dan aktaran Sarıbaş, 2013). Erol (2007), okul öncesi öğretmenlerin fiziksel istismarın belirtilerinin farkındalıkları ile ilgili yaptığı çalışmada, 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada diğer hizmet süresine sahip öğretmenlere göre daha duyarlı olduklarını belirlemiştir. Sarıbaş (2013), okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ile ilgili farkındalıkları ile ilgili yaptığı çalışmada, farklı kıdemlerdeki okul öncesi

öğretmenlerinin duygusal çocuk istismarı, fiziksel çocuk istismarı ve cinsel istismarını belirleyebilmede anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Kenny (2004), öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi ve tutumlarının ölçüldüğü çalışmasında, deneyimin çocuk ihmal ve istismarının türlerini fark etmeyi ve davranışsal belirtilerinin farkında olma düzeylerini etkilemediğini belirlemiştir (Kenny'den aktaran Sarıbaş, 2013). Dönmez (2009) yaptığı araştırmada, istismar ve ihmali önlemede uygulanabilecek çözüm önerileri anketine öğretmenlerin çoğu ifadeye yüksek oranda katılmış oldukları ve öğretmenlere yönelik kıdem değişkeninin ankette yer alan ifadelere katılma oranlarını etkilemediği bulunmuştur. Türk (2010), öğretmen adayları ile ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenleri çocuk istismarı potansiyeli açısından incelediği çalışmasında öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile istismar ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 23. Öğretmenlerin Daha Önce Çocuk Hakları Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

	N	**$\bar{X}$**	**SS**	**Sıra Ortalaması**
Eğitim almadım.	8	89,250	8,290	3
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	4	95,000	0,000	1
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	89,830	7,810	2
Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	**Sd**		**H**	**P**
	2		2,358	0,308

Tablo 23. incelendiğinde, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir (H=2,358, p > 0,05). Çocuk hakları konusunda eğitim alan ve almayan, kendi imkânları ile bilgi edinen öğretmenlerin konu hakkındaki tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde; konu hakkında eğitim

almayan öğretmenlerin en olumsuz tutumlara sahip oldukları dikkati çekmektedir ($\overline{X}$: 89,250).

Eğitim, öğretmenlerde istendik davranış değişikliği sağlamayı hedefleyen bir süreçtir. İster kendi imkânları ile ister planlanmış bir eğitim olsun; öğretmenlerin çocuk hakları ile ilgili eğitim almaları; cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumları olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca toplumun öğretmenlere yüklediği sosyal rol ve sorumlulukların, kitle iletişim araçlarında konuya sıklıkla yer verilmeye başlamasının, internet ortamında farklı bölgelerdeki öğretmenlerin kolaylıkla paylaşımlarda bulunabileceği platformlar oluşmasının, öğretmenlerin tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Türkiye'de yapılan araştırmalar göstermektedir ki okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu çocuk hakları konusunda eğitim almamakta, çocuk hakları ile bilgileri sınıflandıramamaktadır. Öğretmenler, konu hakkında ciddi bir eksiklikle yetiştirilmektedirler. Her ne kadar öğretmenlerin tutumları birbirine oldukça yakın olsa da, araştırma sonucunda puan ortalamaları incelendiğinde; konu hakkında kendi imkânları ile bilgi edinen öğretmenlerin daha yüksek puan almaları, onların konu hakkındaki eksiklerini hizmet içi eğitim programlarıyla, son yıllarda bilgiye ulaşmanın en kolay yolu olan internet gibi yolarla kapatmaya çalıştıklarını göstermektedir. Çocuk hakları konusunda bilgi edinen öğretmenlerin, cinsel istismarla birlikte tüm istismar ve ihmal türlerinin, çocukların haklarına aykırı bir durum olduğunu fark ederler. Konu hakkında bilgi edinen öğretmenler, çocuk haklarını istismar ile ilişkilendirip, öğretmen olmanın da verdiği sorumlulukla, cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik tutumlarını geliştirirler.

Akduman ve Türkoğlu, yaptıkları araştırmada; 2012-2013 eğitim öğretim yılında lisans programlarına öğrenci alan toplam 80 üniversiteden, sadece 22 üniversitenin programlarında "Çocuk Hakları" dersine yer verdiğini, belirtilen derslerin tamamının seçmeli ders statüsünde olduğunu bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 13,04'ü çocuk hakları ile ilgili ders aldığını belirtirken, % 86.96'sı bu konuda herhangi bir ders almadığını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının tamamı çocukların eğitim hakkı olduğunu ifade etmiş, büyük çoğunluğu (% 86.96), çocukların oyun ve eğlenme hakkı ile her türlü ihmal ve istismara karşı korunması hakkı olduğunu belirtmesine rağmen, başta çocukların katılım hakları olmak üzere, diğer cevapların yetersizliği dikkati çekmiştir. Öğretmen adaylarına ellerinde "Çocuk Hakları Evrensel Beyannamesi" olup olmadığı sorulduğunda tamamı olmadığını belirtmiş, ama istedikleri

zaman internetten ulaşabileceklerini bildirmişlerdir. Bununla birlikte "Çocuk Hakları Evrensel Beyannamesi"nin tamamını okuyup okumadıkları sorulduğunda ise % 86.96'sı okumadığını belirtirken, % 13.04' ü kısmen okuduğunu belirtmiştir. "Çocuk Hakları" derslerinin seçmeli statüsünde olması nedeniyle, dersin ulaştığı öğrenci sayısı da sınırlanmaktadır, böylece mesleğe hazırlık sürecinde öğrencilerin büyük bir kısmının çocuk hakları konusundaki farkındalığının sağlanamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Gerek öğretmen adaylarıyla, gerekse öğretmenler ile yürütülen çalışmalar, bu konuda ciddi bir bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir.

Tablo 24. Öğretmenlerin Daha Önce Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

	N	**$\bar{\bar{X}}$**	**SS**	**Sıra Ortalaması**
Eğitim almadım.	9	90,130	8,030	2
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	3	93,250	3,500	1
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	89,830	8,500	3
Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	**Sd**		**H**	**P**
	2		0,327	0,849

Tablo 24. incelendiğinde, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutulmada anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir (H=0,327, p > 0,05). Konu hakkında eğitim alan ve almayan öğretmelerin tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde; konu hakkında kendi imkânları ile bilgi edinen öğretmenlerin en yüksek puanı aldıkları belirlenmiştir ($\bar{\bar{X}}$: 93,250).

Elde edilen bu sonuç yani konu hakkında eğitim alan öğretmenlerin daha olumsuz tutumlar geliştirmeleri, öğretmenlerin aldıkları eğitimin niteliği ile ilgili sorunların olabileceğini akla getirmektedir. Konu ile ilgili eğitim alan öğretmenlerin en olumsuz tutuma sahip olmaları; konu ile ilgili eğitimlerin daha nitelikli olması gerektiğini düşündürmektedir.

Lisans ve lisans üstü eğitimler kadar, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde de profesyonel eğitimlerin yapılması, bu sorunu çözme konusunda önemli olabilir.

Türkiye'de ve dünyada yapılan araştırmalar gösteriyor ki öğretmen adayları eğitimleri sırasında çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili yeterince eğitim alamamaktadırlar ve böylece öğretmenler çocuk istismarı ve ihmali konusunda yetersizlikler yaşamaktadırlar. Ancak verilen eğitimlerin de profesyoneller tarafından verilmesi önemlidir. Öğretmenler, çocuk istismarı ve ihmali hakkında doğru bilgilere sahip olmadıklarında yanlış inanışları geliştirerek istismarı normalleştirebilirler. Bu durum ise istismara uğramış çocuklara yönelik tutumları olumsuz etkileyebilir. İstismar ve ihmalin her türünün birbiri ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde, çocuk istismarı ve ihmali hakkında doğru bilgi sahibi olmanın öğretmenleri daha yeterli hale getireceği, böylece öğretmenlerin tüm istismar tipine maruz kalmış çocuklarla birlikte cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik olumlu tutumlar geliştirecekleri düşünülmektedir. Walsh ve arkadaşları (2005), Avusturalya'da araştırmaya katılan öğretmenlerin % 92,2'sinin konuyla ilgili hiç eğitim almadıklarını bildirmişlerdir (Walsh'dan aktaran Pala, 2011). Kenny (2004), yaptığı araştırmaya katılan öğretmenlerin yalnızca % 34'ü çocuk istismarı konusunun aday öğretmenlikleri sırasında aldıkları eğitimde anlatıldığını belirtmiştir. Ancak, bu % 34'lük orandan % 23'ü konunun yeterince anlatıldığını belirtirken % 43'ü az anlatıldığını söylemiş, % 35'i ise yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Profesyonel seviyede eğitim % 37 yeterli, % 49 az, %14 yetersiz olarak ifade edilmiştir. Genel olarak, öğretmenler ihmal, fiziksel veya cinsel istismarın işaret ve belirtilerinin farkında olmadıklarını düşünmektedirler. Pala (2011), yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının en çok cinsel istismarı tanımlamada yetersiz olduklarını belirlemiştir. Erol (2007), araştırmaya katılan öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Tugay (2008) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tanımlama konusunda kendilerinden emin olmadıklarını belirlemiştir (Tugay'dan Türk, 2010). Hatunoğlu ve Hatunoğlu (2005), araştırmaya katılan erkek stajyer öğretmenlerin üçünden ikisi, kadın stajyer öğretmenlerin ise yaklaşık olarak üçünden biri gerektiğinde öğrencilere fiziksel şiddet uygulanmasını onayladıklarını bildirmiştir (Hatunoğlu ve Hatunoğlu'ndan aktaran Türk, 2010). Gözütok vd. (2006), araştırmada 1992 yılı ve 2006 yılı karşılaştırıldığında; öğretmenlerin 14 yıl öncesine göre dayağın gerekliliğine daha fazla inandığını, öğrencilerin dayağı hak ettiğine ilişkin görüşlerinin arttığını, son çare olarak veya öğrencinin iyiliği için dövülür anlayışının öğretmenler arasında yaygınlaştığını bildirmişlerdir (Gözütok'tan aktaran Türk, 2010).

Toker Arıkan'ın (2006), yaptığı araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin fiziksel cezaya ilişkin görüşlerinin genelde fiziksel cezanın gerekli olduğu şeklindedir (Toker Arıkan'dan aktaran Türk, 2010).

Tablo 25. Öğretmenlerin Daha Önce Çocukta Cinsel İstismar Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

	N	$\bar{\bar{X}}$	**SS**	**Sıra Ortalaması**
Eğitim almadım.	9	90,670	7,680	3
Kendi imkânlarımla bilgi edindim.	3	92,670	4,040	1
Konu ile ilgili eğitim aldım.	6	89,830	8,500	2
Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	**Sd**		**H**	**P**
	2		0,056	0,972

Tablo 25. incelendiğinde, daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumunun cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($H=0,056$, $p > 0,05$). Cinsel istismar konusunda eğitim alan ve almayan öğretmenlerin tutumları birbirine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde; çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alan öğretmenlerin en düşük puanları aldıkları dikkati çekmektedir ($\bar{\bar{X}}$: 89,830).

Konu hakkında eğitim aldığını bildiren öğretmenlerin en olumsuz tutumlara sahip olmaları, öğretmenlerin aldıkları eğitimin niteliği ile ilgili sorunları akla getirmektedir. Verilen eğitimlerin kimler tarafından, ne zaman verildiği oldukça önemlidir. Eğitimlerin profesyoneller tarafından, öğretmen adaylarının hem lisans eğitimleri sırasında hem de öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri sırasında sürekli olarak verilmesi konunun çözümü açısından oldukça önemlidir.

Son zamanlarda hem televizyonlarda hem de internette çocukların cinsel istismarı ile ilgili tepkilere, eleştirilere yer verilmekte, konu ile ilgili kampanyalar düzenlenmektedir. Öğretmenlerin, cinsel istismar ile ilgili bilgi eksiklerini bu yollarla tamamladıkları, soruna

karşı farkındalıklarını geliştirdikleri düşünülmektedir. Cinsel istismarın tanımlanması, belirtileri ve önlenmesi ile ilgili eksiklerini bu gibi gelişmeler ve yollarla kapatan öğretmenlerin, cinsel istismara uğramış çocuklara yönelik tutumları da olumlu etkilenmiştir. Bu duruma paralel olarak, Pala (2011), geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalıklarını incelediği çalışmasında, öğretmen adaylarının cinsel istismarı tanımlamada konuyla ilgili daha önceden eğitim alma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

Tablo 26. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğramış Bir Çocukla Karşılaşma Durumunda Başvuracakları Yerler Durumuna Verdikleri Cevapların İncelenmesi

	f	**%**
Nereye başvuracağımı bilmiyorum.	9	33,3
Okul Rehberlik Servisi, Okul İdaresi, Okul Müdürü'ne başvururum.	5	27,7
Çocuk Hakları İle İlgili Birim, ÇİM, Çocuk Şube, Savcılık'a başvururum.	3	16,6
Hiçbir yere başvurmam.	1	5,5
Toplam	18	100,0

Okul öncesi öğretmenlerin, cinsel istismara uğrayan bir çocukla karşılaştıklarında başvuracakları yerler ile ilgili maddeye verdikleri cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden, % 50 (N: 9)'sininn nereye başvuracağını bilmediğini, % 5,5 (N: 1)'inin hiçbir yere başvurmayacağını, % 27,7 (N: 5)'sinin çalıştıkları kurumdaki okul idaresi ve rehberlik merkezine, % 16,6 (N: 3)'sının savcılık, çocuk şube ve ÇİM gibi kurumlara başvuracağını bildirdiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50 (N: 9)'sinin cinsel istismara uğrayan bir çocuklara karşılaştıklarında nereye başvuracağını bilmediğini bildirmesi, çocuğa ev dışında en yakın olan kişiler olan öğretmenlerin çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Çocuğun haklarının ihlal edildiği veya çocuğun istismar ve ihmal edildiği durumlarla karşılaşan ve ne yapacakları ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmayan öğretmenlerin bu çocukların durumlarını görmezden gelmeleri ya da bu çocukların aileleri ile yanlış iletişime girmeleri olası kötü sonuçlar olarak öngörülebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden % 5,5 (N: 1)'inin, cinsel istismara uğramış bir çocukla karşılaştığında hiçbir yere başvurmayacağını bildirmesi, % 50'sinin ise nereye başvuracağını bilmemesi oldukça korkutucudur. Öğretmenlerin konu ile ilgili hiçbir yere başvurmayacağını bildirmesi, cinsel istismarı tanımlamada, belirtilerini ayırt etmede ve cinsel istismarın çocukta yarattığı olumsuz etkileri ile ilgili bilgi sahibi olmamaları, cinsellikle ilgili konuların toplumumuzda halen tabu olarak kabul edilmesi, öğretmenlerin bu konu ile ilgili bir girişimde bulunduklarında çocukların ailelerinden geleceğini düşündükleri tepkilerden korkmaları ile ilgili olabilir. Öğretmenler cinsel istismarının fark edilmesinde ve çocuğun bu kötü yaşantısına son verilmesi için harekete geçilmesinde önemli rol oynamaktadır. Öğretmenlerin böyle bir vaka ile karşılaşıp, hiçbir önlem almaması çocuğun ruhsal ve bedensel gelişiminin zarar görmesine, çocuğun ileri de suça karışan, madde kullanan ve hatta istismarcı bireyler olmalarına neden olabileceğinden öğretmenlerin konu hakkında bildirim ve raporlama yapmaları çok önemlidir.

Pala (2011), geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerini incelediği araştırmasında, "Milli Eğitim politikalarına göre çocuk istismar ve ihmalini bildirmek zorunda mısınız?" sorusuna verdikleri yanıtlara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin % 73,7'si evet, % 4,7'si hayır, % 21,6'sı emin değilim cevabını verdikleri belirlenmiştir. Aynı çalışmada, "ihmal ve istismar şüphesinde ilk bildirim yeri" sorusuna araştırmaya katılanların en sık tercih ettiği ilk bildirim basamağı okul yönetimi (% 42,1), ikinci tercih edilen basamağı ise Sosyal hizmetler Müdürlüğü (% 24,0) olmuştur. Sarıbaş (2013), okul öncesi öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalıkları ile ilgili yaptığı araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin istismar ile karşılaşma durumunda bildirim yapmayı düşündükleri kurumların başında "Okul Aile Birliği", bunu sırasıyla Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Polis, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Okul Yönetimi izlemektedir. Tugay (2008) çocuk ihmal ve istismarının tanılanmasında önemli rolü olan öğretmenlerin, çocuk ihmal ve istismarını da bildirmediklerini belirtmiştir. Öğretmenlere göre Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim programları ve milli eğitim politikaları içinde bildirime yönelik mevcut sistem yeterli düzeyde bulunmamıştır (Tugay'dan aktaran Türk, 2010). Akduman ve Türkoğlu, yaptıkları çalışmada "Çocuk Hakları İhlallerinde Nereye ya da Kime Başvurursunuz?" sorusuna araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, % 13.04' ü nereye ya da kime başvuracağını bilmediğini belirtirken, % 43.48' i çocuk polisine, % 8.70' i RAM' lara, % 30.43'ü okul müdürüne ve % 4.35' i ise avukata başvuracağını bildirmiştir. "Çocuk

İstismarı ve Önlenmesi Hakkında Öğretmenlerin Bilgi, Davranış ve İnançları" konulu çalışmada, çocuk istismarı ve önlenmesi hakkında öğretmenlerin bilgi, davranış ve inançlarını araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencileri arasında istismara uğrayan çocukları olduğunu ifade etmişler ve bu konuyla nasıl ilgilenecekleri konusunda yeterli bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir (Abrahams, Casey, ve Daro, 1992). Abrahams ve arkadaşlarının (1992), "Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve Önlenmesi Konusundaki Bilgi ve Tutum ve İnançları" konulu çalışmasında, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun çocuk istismarı konusunda yetersiz eğitim aldıklarını düşündükleri bildirilmişlerdir (Abrahams ve ark.'dan aktaran Sarıbaş, 2013). Kenny (2004), yaptığı bir çalışmada öğretmenlerin % 85'i eğitimci olarak yasalara çocuk istismarını bildirim zorunluluğunun farkında olmadığını ve sadece % 13'ünün bildirim ile ilgili okul politikalarının farkında olduğunu bildirmiştir (Kenny'den aktaran Sarıbaş, 2013).

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırma, "anne-babaların ve okul öncesi öğretmenlerin, cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının incelenmesi" amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda;

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim yılı içerisinde Ankara'nın merkez ilçelerinden Etimesgut ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 36-60 ay ve üzeri çocukların anne babaları ve bu okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur.

Evrenden tabakalı örnekleme metodu ile rastgele örneklem yapılarak, 354 anne-baba ve 18 öğretmen denek sayısı belirlenmiş olup, ulaşılan 210 anne-baba ve 18 okul öncesi öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Anne-babalar ve öğretmenler hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmek amacıyla anne-babalara ve öğretmenlere yönelik "Kişisel Bilgi Formu", anne-babaların ve öğretmenlerin cinsel istismara yönelik tutumlarını ölçebilmek amacıyla "Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler ve anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutum ölçeğinden elde edilen puanlarının çeşitli demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün çok düşük olması nedeniyle bu testlerin nonparametrik karşılıkları olan Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla

Bonferroni testi uygulanmıştır. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Varyans analizi ve t testinin yapılabilmesi için her bir bağımsız değişkendeki kategori sayılarının birbirine yakın olması gerekmektedir. Bu nedenle bazı kategorilerdeki az sayıdaki frekans değerleri diğer kategoriler ile birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Özellikle öğretmenlere ait örneklem büyüklüğünün düşük olması (N: 18) nedeniyle bu uygulamaya gidilmiştir. Öğretmenlerin mesleki kıdem değişkeninde 1-3 yıl ile 4-10 yıl birleştirilmiş ve yeni kategori 1-10 yıl olmuştur. Öğretmenler ile ilgili diğer demografik özellikler birleştirme işlemine uygun olmadığı için bu işlem uygulanamamıştır. Anne-babaların yaş değişkeninde 20-25 ile 26-30 yaşları birleştirilerek 20-30 yaş; 36-40, 41-50 ve diğer birleştirilerek 36 ve üstü yaş kategorisi elde edilmiştir. Öğrenim düzeyinde ise önlisans-lisans ile yüksek lisans ve üstü kategorileri birleştirilerek önlisans ve üstü kategorisi elde edilmiştir.

Yapılan analizler sonucu aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı kadın iken (N: 18); çocukların % 22,4 (N: 47)'ünün babası, % 77,6 (N: 163)'sının ise annesi araştırmaya katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 22,2 (N: 4)'si 26-30 yaş aralığında; % 61,1 (N: 11)'i 31-35 yaş arasında; % 16,7 (N: 3)'si ise 41-50 yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların ise % 9,0 (N: 19)'u 20-25 yaş arasında; % 34,8 (N: 73)'i 26-30 yaş arasında; % 34,3 (N: 72)'ü 31-35 yaş arasında; % 16,7 (N: 35)'si 36-40 yaş arasında; % 4,8 (N: 10)'i 41-50 yaş arasında ve % 0,5 (N: 1) diğer yaş grubunda olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların anne-babalarının % 21,4 (N: 45)'ü ilkokul; % 13,3 (N: 28)'ü ortaokul; % 43,3 (N: 91)'ü lise; % 21,0 (N: 44)'i önlisans-lisans; % 1,0 (N: 2)'i ise yüksek lisans ve üzeri eğitim almıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 5,6 (N: 1)'sı 1-3 yıl; % 22,2 (N: 4)'si 4-10 yıl; % 50,0 (N: 9)'si 10-15 yıl; % 22,2 (N: 4)'si ise 15-20 yıl deneyime sahiptir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 44,4 (N: 8)'ü çocuk hakları ile ilgili eğitim almamışken; % 22,2 (N: 4)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 58,1 (N: 122)'i çocuk hakları ile ilgili eğitim

almamışken; % 33,8 (N: 71)'i kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 8,1 (N: 17)'i ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50,0 (N: 9)'si çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili eğitim almamışken; % 16,7 (N: 3)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 65,7 (N: 138)'si çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili eğitim almamışken; % 26,7 (N: 56)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 7,6 (N: 16)'sı ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %50,0 (N: 9)'si çocukta cinsel istismar ile ilgili eğitim almamışken; % 16,7 (N: 3)'si kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 33,3 (N: 6)'ü ise konu ile ilgili eğitim almıştır. Anne-babaların ise % 72,4 (N: 152)'ü çocukta cinsel istismar ile ilgili eğitim almamışken; % 20,5 (N: 43)'i kendi imkânları ile bilgi edinmiş; % 7,1 (N: 15)'i ise konu ile ilgili eğitim almıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 82,4 (N: 15)'ü cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşmamışken; % 17,6 (N: 3)'sı böyle bir vaka ile karşılaşmıştır. Anne-babaların ise % 89,0 (N: 187)'u cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaşmamışken; % 11,0 (N: 23)'i böyle bir vaka ile karşılaşmıştır.

Anne-Babaların Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, anne-baba olma durumuna, anne-babaların cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($t(208)=0,486$, $p > 0,05$).

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($t(208)=1,336$, $p > 0,05$).

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{2\text{-}209}$: 3,457, $p < 0,05$). 31-35 yaş aralığındaki anne-babaların tutumları, 36 yaş ve üzeri anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{3\text{-}209}$: 1,945, $p > 0,05$).

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak farklılaştığı belirlenmiştir, ($F_{2\text{-}209}$: 3,856, $p < 0,05$). Bu konuda eğitim almayan anne-babaların tutumları, konu ile ilgili eğitim alan anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır ($F_{2\text{-}209}$: 4,985, $p < 0,05$). Bu konuda eğitim almayan anne-babaların tutumları, konu ile ilgili eğitim alan anne-babalardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Anne-babaların cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir, ($F_{2\text{-}209}$: 2, 804, $p > 0,05$).

Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, cinsel istismara uğramış çocuk vakası görme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($U=24,00$, $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır ($H=0,347$, $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, mesleki kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($H=0,807$, $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocuk hakları konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($H=2,58$, $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (H=0,327, p > 0,05).

Okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı tutumlarının, daha önce çocukta cinsel istismar konusunda eğitim alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (H=0,056, p > 0,05).

Öğretmenlere ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin % 50,0 (N: 9)'sinin nereye başvuracağını bilmediğini, % 5,5 (N: 1)'inin hiçbir yere başvurmayacağını, % 27,7 (N: 5)'sinin çalıştıkları kurumdaki okul idaresi ve rehberlik merkezine, % 16,6 (N: 3)'sının savcılık, çocuk şube ve ÇİM gibi kurumlara başvuracağını bildirdiği belirlenmiştir.

Öneriler

Cinsel konuların Türkiye'de halen tabu olarak görülmesi, aile bireylerinin ve toplum üyelerinin cinsel istimara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının ayıplayıcı ve aşağılayıcı olması istismarın çocuklar üzerindeki etkilerini arttırdığı bilinmekte ve çocukların kendilerine, yetişkinlere olan güven ve saygılarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlar, istismarın çocuklar üzerindeki etkisinin azaltılması ve onların sosyal hayata katılmaları, gelecekte sağlıklı kişilik yapısı geliştirebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocuklara karşı geliştirilen tutumları, toplumda cinsel istismarla ilişkili yaygın olan yanlış kanıların olumsuz, etkilediği düşünülmektedir.

Anne-Babalara Öneriler

Ebeveynlere anne-baba olmadan konu ile ilgili eğitimler verilmeli, onların konu hakkındaki farkındalıkları arttırılmalıdır. Böylece anne-babaların hem kendi çocuklarını istismar ve ihmalden korumalarına hem de istismara uğramış çocukların toplumsal hayata katılmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anne-babalara ve çocuklara yönelik danışma ve destek sistemlerinin arttırılması, anne-babaların da bu eğitimlerden en yüksek oranda faydalanmaları gerekmektedir.

Anne-babalara çocuklarının gelişimlerini yakından takip edebilmeleri ve gelişimleri ile ilgili değişiklikleri fark edebilmeleri için tüm gelişimleri ile ilgili eğitimler verilmelidir.

Anne-babalara çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri, çocuklarının kendilerine güvenmeleri sağlamaları için iletişim becerileri eğitimleri verilmelidir.

Öğretmenlere Öneriler

Okul öncesi öğretmenliği eğitim programları incelendiğinde öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmali, çocuğun güvenliği konularını içeren dersler almadıkları ya da bu derslerin seçmeli dersler kapsamında olduğu görülmüştür. Çocuk haklarını, çocuk istismar ve ihmalini konu alan çocuk güvenliği derslerinin içeriklerinin, konunun uzmanları tarafından hazırlanılıp, okul öncesi öğretmen adaylarının ders programında zorunlu dersleri kapsamına alınması gerekmektedir.

Tüm öğretmenlik bölümlerinin ders programında, çocuk haklarını, çocuk istismar ve ihmalini konu alan çocuk güvenliği derslerinin içeriklerinin konunun uzmanları tarafından hazırlanılıp, zorunlu dersler kapsamına alınması gerekmektedir.

Çocuk cinsel istismarının çözülemeyen bir toplum sorunu olduğu ve hayatın her alanını çocuklarla paylaşıldığı göz önüne alındığında, üniversitelerin tüm bölümlerinin ders programına, çocuk güvenliği derslerinin zorunlu dersler kapsamına alınabilir. Böylece toplumun tüm kesimlerinde konu ile ilgili farkındalık ve duyarlılık arttırılmış olur.

Medya Kuruluşlarına Öneriler

Son yıllarda kitle iletişim araçlarının ulaşabildiği insan sayısı ve toplum üzerindeki etkisi, ve ulaşılabilirlik durumu göz önüne alındığında kitle iletişim araçlarında anne-babalara ve çocuklara çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmali, çocukta cinsel istismar konuları ile ilgili doğru bilgilerin yer aldığı programlar düzenlenebilir, konu ile ilgili bilgiler içeren makale ve araştırmalara yer verilebilir. Konu hakkındaki uzmanlarla birlikte televizyon programları düzenlenebilir. Küçük yaştaki çocuklar için çizgi filmler yapılabilir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Öneriler

Gerekli kurumlarca sürekli araştırmalar yapılmalı, cinsel istismara uğrama riski yüksek olan ve korunmaya muhtaç çocuklar takibe alınmalı ve güvenlikleri sağlanmalıdır. Gerekirse bu kurumların sayısı arttırılmalıdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara ve ailelerine verilen destek programları arttırılmalı, çocuğun gelişiminin takibi düzenli olarak yapılmalı, en önemlisi güvenliği sağlanmalıdır.

Cinsel istismarcılarla ilgili yasalar tekrar düzenlenmeli, istismarcılara caydırıcı yasal yükümlülükler getirilmelidir. İlgili yasalarda istismara uğrayan çocukların korunması ve topluma katılması için toplumda herkese düşen görevler açıkça belirtilmelidir.

Devlet politikalarında, çocuğun istismar edildiği vakalar ile karşılaşılaşıldığında, toplumdaki her bireyin başvurması gereken yerler ve bu başvuru süreçleri ile ilgili maddeler açıkça belirtilmeli, vaka ile karşılaşıp gerekli bildirimde bulunmayanlara yönelik yaptırımlar getirilmelidir.

Araştırmacılara Öneriler

İlgili literatür tarandığında Türkiye'de özellikle cinsel istismar ile ilgili çok fazla araştırma yapılmadığı gözlenmiştir. Araştırmacıların cinsel istismar ile ilgili daha fazla araştırma yapmalarının konuya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmacılar, anne-babaların cinsel istismar hakkındaki bilgileri ve farkındalıkları ile ilgili araştırma yapabilirler. Anne-babaların cinsel istismar ile ilgili bilgi ve farkındalıklarının hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini inceleyebilirler.

Öğretmenlerin cinsel istismar hakkındaki bilgileri ve farkındalıkları ile ilgili araştırma yapabilirler. Anne-babaların cinsel istismar ile ilgili bilgi ve farkındalıklarının hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini inceleyebilirler.

Anne-babaların cinsel istismara uğramış çocuğa karşı tutumlarının çocuk üzerindeki etkilerini araştırabilirler.

Öğretmenlerin cinsel istismara uğramış çocuğa karşı tutumlarının çocuk üzerindeki etkilerini araştırabilirler.

KAYNAKLAR

Abrahams , N.,Casey, K., Daro, D., (1192). Teachers' Knowledge Attitudes and Beliefs About Child Abuse and its Prevention. *Child Abuse&Neglect,* 16 (2), 229 – 238. 22.05.2014 tarihinde http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/014521349290030U adresinden ulaşılmıştır.

Adalı, N. (2007). *10 – 12 Yaş Grubu Çocuk İstismarı Ebeveyn ve Çocuk Bilgilendirme Çalışması.* Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akgiray, A. (2007). *Çocuk İstismarı 8 – 10 Yaş Çocuklarda İstismarı Önleme Yöntemleri.* Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması.* (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık

Ceylan, A., Tuncer, O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F., Erden, Ö., (2009). Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar. *Van Tıp Dergisi,* 16 (4), 131 – 134.

Cüceloğlu, D., (2003). İnsan ve Davranışı (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağlarırmak, A. (2006). *Yerleşik Olan ve Olmayan Ailelerde Çocuk İstismarı Yaygınlığının İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, İzmir.

Çaylı, E. (2011). *2006 – 2010 Yılları Arasında Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına Başvuran Vakalarda ve Ülke Genelinde Cinsel Saldırı ve İstismar Olgularında Ruh Sağlığı Açısından Değerlendirilmesinde*

Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Uzmanlık Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, Isparta.

Dağlı, S. (2008). *Aile İçi Çocuk İstismarı ile Bilişsel İşlevler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demir, M. (2008). *Çocuk ve Ergenlerin Cinsel İstismarı Sonrasında Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu Özelliklerinin İncelenmesi.* Uzmanlık Tezi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bursa.

Dervişoğlu, S. (2012). *Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan Önen, Ö. (2009). *Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özeliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma.* Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.

Dönmez, E. (2009). *Okul Öncesi Eğitimi Öğretmeleri ve Velilerin Çocuk İstismarına ve İhmaline Yönelik Görüşleri.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dülger, M. V. (2004). Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler. *İstanbul Barosu Dergisi,* 4, 1485 – 1496.

Er, T. (2010). *Cinsel İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Anksiyete, Depresyon ve Benlik Algısı Açısından Karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimlerin Enstitüsü, İstanbul.

Erol, D. (2007). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklarda Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları.* Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ersözoğlu, H. (2010). *Türk Hukukunda Çocuğun Cinsel İstismarı Suçu.* Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Gültekin Akduman, G., Cantürk, G., (2010). Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Adli Tıp Dergisi,* 24 (2), 22 – 29.

Haktanır, G. (Ed.) (2010). *Okul Öncesi Eğitime Giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık

İnan, M. (2010). *2005 – 2009 Yıllarında Kocaeli Adliyesi'nde Görülen Cinsel İstismar Konulu Davalarda Sanık ve Mağdur Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Suçun Niteliği.* Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

İnci, Y. (2010). *Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A. S., (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi,* 47, 140 – 151.

Kenny, M. C., (2004). Teachers' Attitudes Toward and Knowledge of Child Maltreatment. *Child Abuse&Neglect,* 28 (12), 1311 – 1319.

Keskin, G., Çam, O., (2005). Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı. *Yeni Symposium Dergisi,* 43 (3), 118 -125.

Kocaer, Ü. (2006). *Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köse Şahin, B. (2009). *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlardan Çocukların Cinsel İstismarı.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Metin, Ö. (2010). *Çocukların Psikiyatri Polikliniğinde Değerlendirilen Cinsel İstismar Olgularının Biyopsikososyal Özellikleri.* Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, Mersin.

Olğar, M. (2011). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Adli Diş Hekimliğindeki Yeri ve Önemi.*

Bitirme Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.

Ovalıoğlu, N., Uçan, Ö., Serindağ, S., (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi,* 2 (4), 13 – 22.

Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş Yücel, F., Engin, A., (2007). Çorum Adli Tıp Müdürlüğü'ne 2006 -2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi,* 16 (2), 51 – 55.

Pala, B. (2011). *Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri.* Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Eskişehir.

Polat, O. (2007). *Çocuk İstismarı Tanımlar 1.* İstanbul: Seçkin Yayınevi.

Ryan, R. M. (1995). Psychological Needs and the Facilitation of Integrative Processes. *Journal of Personality*, 63 (3), 397 – 427.

Sarıbaş, A. K. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Sarıbeyoğlu, N. S., (2007). *Lise Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ile Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Serdar Taçyıldız, Ç. (2013). *Cinsel İstismar Suçlularında Ebeveyn Kabul / Reddi (Baba) ve Çocukluk Dönemi Kararlarının İşlenen Suça Etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Seyidoğlu, H. (2009*). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı.* 10. Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları

Taner, Y., Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi,* 35, 82 – 86.

Tuna, S. (2010). *Aile İçi Çocuk İstismarı Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından*

İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Turhan, E.,Sangün, Ö., İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *Sted Dergisi,* 15 (9), 153-157

Tülü, İ.A. (2010). *Tecavüz Suçlularında ve Çocuk Cinsel İstismarcılarında Suç Analizi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Türk, S. (2010). *Öğretmen Adayları İle İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Potansiyeli Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Türkoğlu, D., Gültekin Akduman, G.. Üniversitelerin Okul Öncesi Eğitimi Programlarında Çocuk Hakları Dersi ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi,* 1 (2), 56-68.

Uysal, A. (1998). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması.* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uzun, A. (2013). *Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Repertuar Grid Tekniği İle Değerlendirilmesi.* Uzmanlık Tezi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Antalya.

Yalçınkaya, A. (2011). *Kartal İlçesinde Çocukta Cinsel İstismar Olgularının Değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım Doğru, S.S. (Ed.) (2012). *Aile Refahı ve Koruma.* Ankara: Eğiten Kitap

Yılmaz, G. (2009). *Cinsel İstismara Uğramış ve Uğramamış 6 -12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz Irmak, T. (2008). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler.* Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yolga Tahiroğlu, A., Avcı, A., Çekin N., (2008). Çocuk İstismarı Ruh Sağlığı ve Adli Bildirim Zorunluluğu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi,* 9, 1 – 7.

EKLER

EK 1. Anne ve Babalar İçin Kişisel Bilgi Formu

ANNE VE BABALAR İÇİN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz

O Kız **O Erkek**

2. Yaşınız

O 20 – 25 Yaş Aralığı

O 26 – 30 Yaş Aralığı

O 31 – 35 Yaş Aralığı

O 36 – 40 Yaş Aralığı

O 41 – 50 Yaş Aralığı

O Diğer ……..

3. Öğrenim Durumunuz

O İlkokul Mezunu

O Ortaokul Mezunu

O Lise Mezunu

O Ön Lisans ve Lisans Mezunu

O Yüksek Lisans ve üstü

4. Daha önce "Çocuk Hakları " konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkanlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

5. Daha önce "Çocuk İhmali ve İstismarı " konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkânlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

6. Daha önce "Çocukta Cinsel İstismar " konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkânlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

7. Daha önce cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaştınız mı?

O Hayır, hiç karşılaşmadım.

O Evet, karşılaştım.

EK 2.Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Kişisel Bilgi Formu

ÖĞRETMENLER İÇİN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz

O Kız O Erkek

2. Yaşınız

O 20 – 25 Yaş Aralığı

O 26 – 30 Yaş Aralığı

O 31 – 35 Yaş Aralığı

O 36 – 40 Yaş Aralığı

O 41 – 50 Yaş Aralığı

O Diğer ……..

3. Mesleki Kıdeminiz

O 1 -3 Yıl

O 4 – 10 Yıl

O 10 -15 Yıl

O 15 -20 Yıl

4. Daha önce "Çocuk Hakları" konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkânlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

5. Daha önce "Çocuk İhmali ve İstismarı " konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkânlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

6. Daha önce "Çocukta Cinsel İstismar " konusunda bir eğitim aldınız mı?

O Hayır, herhangi bir eğitim almadım.

O Kendi imkânlarım ile bilgi edindim. (Broşür, internet, kitap, seminer vb.)

O Konu ile ilgili eğitim aldım.

7. Daha önce cinsel istismara uğramış bir çocuk vakası ile karşılaştınız mı?

O Hayır, hiç karşılaşmadım.

O Evet, karşılaştım.

8.Cinsel istismara uğrayan bir çocuk ile karşılaştığınızda nereye başvurursunuz?

……